

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200932

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP--881--5-8-74--15,000

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. **K81-6** Accession No. **Q. 1. 2065**

Author **L750**
COOK, J. S.

Title **ASIA**

This book should be returned on or before the date last marked below

ದತ್ತಸಾಹಿತ್ಯ

(ಶ್ರೀ. ಜೀಂವು ಅವರ ಕೃತಿವಿಚಾರಗಳ ಪರಿಚಯ)

ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣ

ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ಮುದ್ರಕರು
ಶ್ರೀ. ಗೋ. ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

KANNADA SEMINAR

ಮಾರಾಟದ ಪೂರ್ಣ ಹಕ್ಕುಳ್ಳವರು
ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಕಾಶಕರು:
ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಪರವಾಗಿ
ಡಾ. ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ರಾಯರು
ಕಲಿಯುಗ ಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಧಾರವಾಡ

ನಮ್ಮ ಮಾತು

ಕವಿವರ್ಯ ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಚಿಂತೆ ಹುಟ್ಟು ಹಬ್ಬವನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಶ್ರೀಯುತರು ಕಳೆದ ೨೦ ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವದಕ್ಕೆಂದು, ಈ ಹಬ್ಬದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಿದೆವು. ಅದರ ಫಲವೇ ಈ ಪುಸ್ತಕವು.

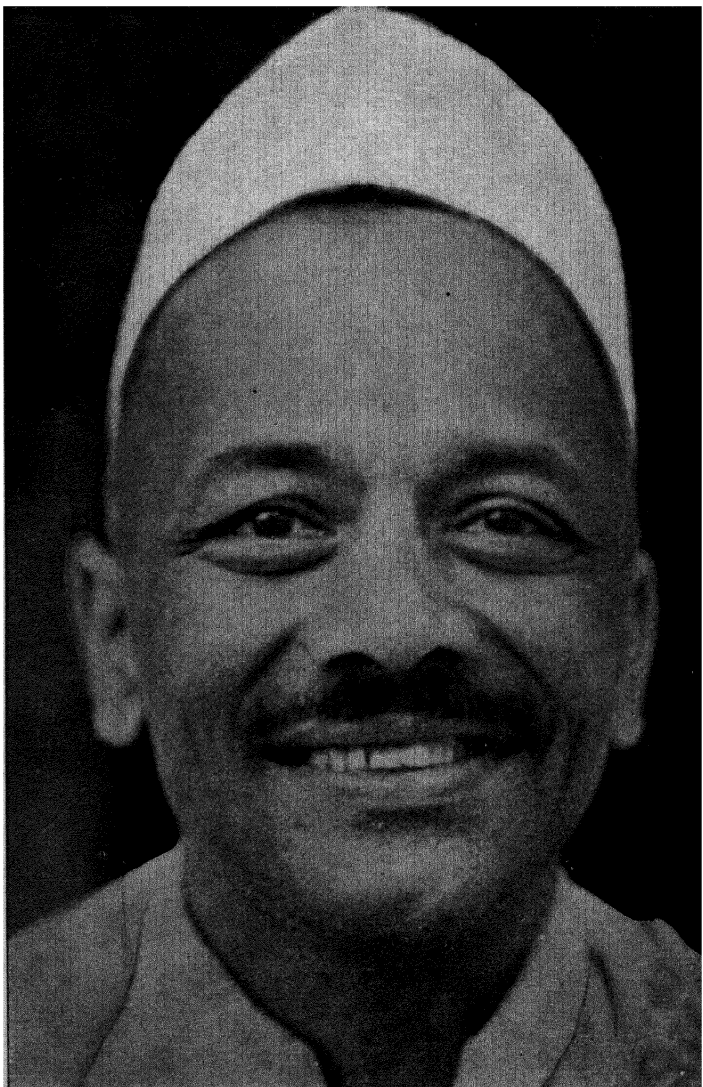
ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರು ಕವಿಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಷರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಲ್ಲವರು. ಅಲ್ಲದೆ ತಾವೂ ಕವಿಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಇದೇ ಮಾದರಿಯ ಇನ್ನೂ ಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ತುಂಬಾ ಇದೆ. ಕವಿ “ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ”ರನ್ನು ಕುರಿತು ವಿವಿಧ ಕವಿಗಳು ಬರೆದ ಕವನಸಂಗ್ರಹದ ಸಂಕಲನವೊಂದು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗುವದರಲ್ಲಿದೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಕವಿವರ್ಯರ ಚಿತ್ರ ಒಂದನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಕೋನೇರಿ ಅವರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಡಾ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ರಾಯರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಈ ಮಾದರಿಯ ಅಭ್ಯಾಸಗ್ರಂಥಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಅನುಕೂಲವಾದಂತೆ ಇತರ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಅಭ್ಯಾಸ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇವೆ.

ತೀ. ಗೋ. ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಕವಿವರ್ಯಾ ಶ್ರೀ ದ. ರಾ. ಬೆಂವೆ

೧೭-೨-೧೯೪೬ ನೆಯ ದಿನ ತೆಗೆದ ಚಿತ್ರ

೧೦ ! ಭಗವತೀ !!

ದತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ

೧ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ

ಧಾರವಾಡದ ಮುಂಬೆಳಗು

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮುಂಬೆಳಗು. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮುಸುಕಿದ ಕಾಳರಾತ್ರಿಯ ನಸುಕಿನ ತೆರೆಯು ಸರಿದು, ಕನ್ನಡಿಗರು ಕಣ್ಣೊರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಎಚ್ಚರಿಯುವ ಪ್ರಭಾತಸಮಯ. ಕನ್ನಡ ತಾಯನ್ನು ಕಂಡ ಶಾಂತಕವಿಗಳು “ರಕ್ಷಿಸು ಕರ್ನಾಟಕ ದೇವಿಯೇ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಹತ್ತಿದ್ದರು; ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಾಣೋಪಾಸಕರಾದ ಅಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯರು “ಕರ್ನಾಟಕ ಗತವೈಭವ”ವನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಕನ್ನಡಿಗನ ಭ್ರಮನಿರಸನಗೊಳಿಸುತ್ತ ವಾಯು ಸಂಚಲನ ಸಂಚಲರಾಗಿದ್ದರು. ದೆವುಟಿ ಜಿನ್ನ ಬಸಪ್ಪನವರು, ಕಡವೆ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು ಇಡಿಗನ್ನಡದ ಕನಸುಕಂಡು ಸರ್ವರಿಗೂ ಸಾರಿಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣರಾಯರಂಥವರು ಕನ್ನಡದ ಕಹಳೆಯನ್ನು ‘ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ’ದಲ್ಲಿ ಊದುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದು ಕನ್ನಡದ ಗಂಡು ಮೆಟ್ಟಾಗಿರುವ ಧಾರವಾಡವು ಅಂದು ಮರಾಠಿಯ ಮನೆಯಂಗಳವಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ತನದ ಅರಿವಿಲ್ಲದ ಮಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆಯನಿದ್ದೆಯನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತ ಅಲಸಿಗನಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕನ್ನಡಿಗರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ದಟ್ಟಯಿಸಿದ ಆ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಆ ಹೊಗಳಿಕೆ, ಆ ಆಕಳಿಕೆ, ಆ ಮೊಳಗು ಸಾಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮರಗಟ್ಟಿದ ಕನ್ನಡ ಕಿವಿಗಳಿಗೆ ಅವಾವೂ ಕೇಳಿಸಲೊಲ್ಲವು. ಇನ್ನೇನು ಬೇಕು ?

ಭಾರ್ಗವೋದಯ

ಅಂಥ ವಿಷಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರ್ಗವಬಿಂದುಮೊಂದು ಪೂರ್ವಕ್ಷಿತಿಜದ ಮೇಲೆ ಸಪ್ತಳಿಲ್ಲದೆ ಅಪೂರ್ವವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಿತು. ಆ ಬಿಂದುವು ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಚೊಕ್ಕಬೆಳಕಿನದು; ಅದು ಬೆಳಗಿನ ಚಿಹ್ನವನ್ನು ತಂದಿತು; ಸೂರ್ಯದೇವನ ಹಿಂದುಮುಂದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಕಾಶ ಅದಕ್ಕೆ, ಚಂದ್ರನ ಸಹಚರವಾಗಿ ಶುಕ್ಲ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವರಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿತ್ತು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನ ಮುಗಿಯುವದಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಾಳ ರಾತ್ರಿಯು ಕಳೆದು ಬೆಳಗು ಹೊಮ್ಮುವುದಕ್ಕೂ ಮೇಳವಿಸಿತು. ಆಗ ಕಣ್ತೆರೆದಿದ್ದ ಕನ್ನಡಿಗರು “ಇದು ಬರಿಬೆಳಗಲ್ಲೋ ಅಣ್ಣಾ” ಎಂದು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು; “ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮೈದೋರುವ ಶಾಂತರಸ”ದಿಂದ ಸೈವಟ್ಟರು. ಆ ಭಾರ್ಗವ ಬಿಂದುವೆಂದರೆ ಶ್ರೀ. ದತ್ತಾತ್ರೇಯರಾಮ ಚಂದ್ರ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು.

ನಾಮನ ಮೂರ್ತಿ

ಶ್ರೀ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಕಾಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ನಾಮನಮೂರ್ತಿ. ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಬಲಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮೂರುಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಅಳೆದು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡಬಂದವರು; ಆದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ಪಾತಾಳಕೊತ್ತಿದವರಲ್ಲ. “ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೇ ಸೌಹಾರ್ದದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಮಾಡಿ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಯಾರನ್ನೂ ತಲೆ ಮೆಟ್ಟಲಿಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ; ಯಾರಿಂದಲೂ ತಲೆ ಮೆಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ ಎಂಬ ಮಾನವಸಹಜ ಸ್ವಾಭಿಮಾನದಿಂದ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವ”ವರು. ಧಾರವಾಡತಾಯಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಪಡೆದಳು. “ಧಾರವಾಡದ ತಾಯಿ ನನಗಾಧಾರ ನಿನ್ನ ದಲ್ಲದಿಲ್ಲ”ವೆಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ಮರಾಠಿ. ಆದರೆ “ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಯಾರೇ ಬಂದು ನೆಲೆನಿಂತರೂ ಅವರು ಮಾನವ ಹಿತಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜನಪದ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಹೃದಯದ ಭಾಷೆ, ಜ್ಞಾನದ ಭಾಷೆ, ರಾಜಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆ, ಧರ್ಮದ ಭಾಷೆ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಜನರ ಹಿತದ ವಂಚನೆಯಾಗುವದೆಂಬ

ದನ್ನು " ಅವರು ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಈ ವಾಮನಮೂರ್ತಿಗೆ ಮೂರು ಏಕೀಕರಣಗಳು ಬೇಕಾಗಿವೆ—ಕನ್ನಡ ಏಕೀಕರಣ, ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಕೀಕರಣ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ. ಈ ಏಕೀಕರಣತ್ರಯಗಳು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು: ಒಂದು ಮೊದಲು ಒಂದು ಹಿಂದೆ ಅಲ್ಲ; ಮಂತ್ರ ಹಾಕಿದಂತೆ ಒಂದು ಪ್ಲಾಣ ಆಗಿ ಹೋದರಾಗದು. ಹಡೆದ ತಾಯಿಯ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿಯೇ ಬಳೆದು ನಾಡತಾಯಿಯ ಭಕ್ತಿಯಾದಂತಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ತಾಯಿಯೆಂದರೆ ಬಹುಭಕ್ತಿ; ತಾಯಿಯೆಂದರೆ ದೇವಿ ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ; ಕನ್ನಡಾಂಜೆಯೆಂದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಸಾಹಿತ್ಯದೇವಿಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುವ ಮಂಗಳಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ " ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ; ಕನ್ನಡಾಂಜೆಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ" ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವರು. ಅವರು ಎಂ. ಎ. ದವರೆಗೆ ಓದಿದರೂ, ಪ್ರಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿತರೂ, ಗಡಿನಾಡಿನಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಸರರಾದರೂ ಅವರ ಕಣ್ಣು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಮರೆಯುವು; ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಕಾಣುವವು. ಅವರ ಕಣ್ಣೇ ಕನ್ನಡದವಾದ ಮೇಲೆ, ಆ ದೃಷ್ಟಿ ಎತ್ತರದಿಂದ ಕಾಣುವುದಕ್ಕಲ್ಲ ಕನ್ನಡಕವಚ ತಾನಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ; ಅದರ ಅದು ದೃಷ್ಟಿದೋಷವಲ್ಲ; ಸತ್ಯದೃಷ್ಟಿ. ಅವರು ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷದ ವರಾಗಿರುವಾಗಲೇ " ಕರ್ನಾಟಕ ಮಿತ್ರ " ಎಂಬ ಕೈಬರಹದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದವರು. ಮುಂದೆ ಎರಡೇ ವರುಷಕ್ಕೆ ಕವಿತೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯನಾದ ಸರ್ವಜ್ಞ, ನಾದಲೋಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅವರಿಗೆ ಮೊದಲಿಸಿದವರೂ ಸ್ತ್ರೀತಿಯ ಕವಿಗಳು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಆ ಕಿರಿವಾತು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಆ ನಾದ ಶ್ರುತಿ ಇವು ಇಂದಿಗೆ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಪುಣೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸೋಶಲ್ ಕ್ಲಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ (೧೯೧೭) ತುತೂರಿ'ಯನ್ನು ಉದೆ, ಡೆಕ್ಕನ ಕಾಲೇಜಿನ ಕನ್ನಡಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಓದಿದವರು. ಕವಿತೆ ಬರೆಯುವ ಹತ್ತಿ ಎರಡು ವರುಷ ತುಂಬಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ—ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನ (೧೯೧೮) ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಎರಡು ಸಂತೋಷ ಕೂಟಗಳಾದವಂತೆ. ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾಯರೂ, ಆರ್.

ತುತಾಚಾರ್ಯರೂ ಅದೆಷ್ಟು ಅಕ್ಕರವಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದಾದ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶಿಕ್ಷಕರಾದರು. ಇವರು 'ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತಿ, ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರ' ಎಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ವಾಮನಮೂರ್ತಿಗೆ “ಮೋಹಕವೃತ್ತಿತ್ವ, ಸಲಿಗೆಯ ಶೈಲಿ, ಹೊನಗೆ” ಇವೆ; “ಪದ್ಯವನ್ನು ಓದುವಾಗ ತಲೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಪಗಡಿಯೊಂದು ಸುತ್ತಿ ನಿಂತ ಆವರ ಅಗಿನ ನಿಲವು ಗಾರುಡಿನೊಬ್ಬನ ನಿಲವಿನಂತೆ; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ‘ಮಾಂತ್ರಿಕ’ ಸಂತೆ ತೋರುತ್ತಾರೆ. “ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ಅವರಲ್ಲಿಲ್ಲ; ವಿನಾಮೇಷದ ಮನಸ್ಸು ಇವರದು; ಅನುಮಾನ ಬಹಳವಾದರೂ, ಸದ್ವಿಶೇಷದರೆ ಸಾಕು ಚಿಪ್ಪಿನೊಳಗೆ ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವ ಅವೆಯಂತಿದ್ದರೂ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರೂ ಅವರ ಗುಂಪೂ ಮಾಡಿದ ಸೇವೆ ಮರೆಯಲಾರದ್ದು. ನಾಡಹಬ್ಬ, ಪಂಪೋತ್ಸವ, ಶಾಂತಕವಿಗಳ ದಿನ ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಅವರಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾದವು.” ಅವರಿಗೆ ವೇದಾಂತದ ಮಿಥ್ಯೆಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ವ್ಯವಹಾರದ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಂಚಿಕೆಯಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಿಥಿವಾರ ಸಂಕ್ಷತ್ರಗಳಿಗೆ ಅವರು ದಾಸರೇನಲ್ಲವಾದರೂ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ಗಡ್ಡ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಇರುವದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಹೆಸರಾದಷ್ಟು ಯಾವಕರ್ಮರೂ ಆಗಿಲ್ಲವಂತೆ. “ಮೂರು ತಿಂಗಳ ಗಡ್ಡ; ಟೋಪಿ ಸೊಟ್ಟ; ಅಂಗಿ ಅಂದವಿಲ್ಲ; ಇವರು ಅಂದವಾಗಿ ಬಟ್ಟೆಬರೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಿಲ್ಲ; ಅಂದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೆ, ಬೆಳ್ಳಗೆ ಒಗೆದದ್ದಾದರೂ ಇರಲಿನ್ನುವ ಹಟ್ಟಿವೂ ಇಲ್ಲ. ಮೊಳಕೈಯಗಲದ ಮಡಿಪಂಚೆ ಉಟ್ಟು ಮೂರುದೇಶ ಸುತ್ತಿಬಂದಾರು, ಅದರ ಪರಿವೆಯೇ ಅವರಿಗಿರುವದಿಲ್ಲ.” ಅವಸರದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ “ಈ ಹೊತ್ತು ನನಗೆ ಇಂಥ ಗ್ರಹ ಕ್ರೂರ” ಎನ್ನುವರು. “ಸುಧಾರಕರ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಇವರ ಗಾಡಿ ಹಾದಿಲ್ಲ; ಸನಾತನಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲೂ ಇವರ ಹೆಸರಿಲ್ಲ. ಸುಧಾರಕರ ಸುಳ್ಳಿಗೆ ಇವರು ಸನಾತನಿಗಳು; ಸನಾತನಿಗಳ ತಿಳಿಗೇಡಿ ತನಕ್ಕೆ ಸುಧಾರಕರು. ಇದೇ ಇವರ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವ ವಿರಸ” ಎಂದು ಕನ್ನಡದ ಕಿಡಿಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ

ಬಡತನವೂ, ಪ್ರಾಯದಲ್ಲಿನ ಪದೇಪದೇ ಒದಗುವ ನಿರುದ್ಯೋಗದ ತ್ರಾಸೂ, ಸಂಸಾರದ ಕಷ್ಟವೂ ಕಾರಣವಿರಬೇಕು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಇವರ ಪಾಲಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹದ ಆವೇಶಬಾರದೆ, ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲಾ ಬರಲೆನ್ನುವ ದಾಡ್ಯ ಮಾತ್ರ ಬಂತೆನ್ನುವುದು ನಿಜ. “ವಿರಕ್ತಸ್ವಭಾವ, ಮೇಲೆ ನೇದಾಂತದ ಅಭ್ಯಾಸ; ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಕಹಿಗುಟ್ಟುಕು.” ಅವರ ಕವಿತೆಯಾಗಿ ಬಂದ ‘ಹುದಗಲಾರದ ದುಃಖ’ವು ಅವರ ಮೊದಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ. “ಅವರು ಮನಸಾರೆ ನಗುವುದು ಅಪರೂಪ; ನಕ್ಕರೆ ಅಳುಸುಂಗಿ ನಕ್ಕಂತೆ.” ಅನುಭವದ ಕಣ್ಣು ಒಳಗೆ ಹೊರಳಿಸಿದೆ. ಮಿತವ್ಯಯ, ದೀರ್ಘದೃಷ್ಟಿ, ಕಾರ್ಯಸಾಧಕತೆಗಳಿಗೆ ಗೋತ್ರಖುಷಿಗಳಾದ ಕೊಂಕಣಸ್ಥರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿಬಂದ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಮಿತವ್ಯಯವೊಂದೇ ಕಾಣುವದಂತೆ! ಅವರ ದಿಟ್ಟತನವು ಧಾರವಾಡದ ಪ್ರಸಾದ; ಅದರಿಂದಲೇ ಅವರು ಅನಿಸಿದ್ದನ್ನು ಆಡುವರು; ವಾದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆಗೆಯರು. ಬಡವರ ಬಗ್ಗೆರ ಬರಿ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ ನೋಡಿ ಅವರ ಕರುಳು ಕುದಿದರೂ, ಕಂಡದ್ದನ್ನಾಡಿ ಕೆಂಡವನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವರು. ತಾಯಿ ಅವರಿಗೆ ದೇವಿ; ಆಕೆಯ ಬಾಳಚುಕ್ಕೆ. ಆದರೆ “ತುಸುಮುಟ್ಟಿಗೆ ಎ. ಇ. ಕವಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಅರವಿಂದ ಘೋಷ ಅವರ ತತ್ವಗಳೇ ಅವರ ಬಾಳುವೆಗೆ ತಳಹದಿ. ಅವರ ಬಾಳುವೆ ಕಗ್ಗಲ್ಲಕಣಿವೆ; ಅದೊಂದು ಕರವಾಳ; ಅಸಿಧಾರಾವೃತ.

ಅವರ ಬುದ್ಧಿ ಬಹಳ ಚುರುಕು; ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಕಣ್ಣು, ನಿಷ್ಪಕ್ಷಪಾತವಾಗಿ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ತೂಕ ಮಾಡುವ ವಿನೇಕ; ಕವಿಹೃದಯವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ ಸಹೃದಯತೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಚಂಡ ತರ್ಕಶಕ್ತಿಯೂ, ತರ್ಕಮಾಡುವ ತಾಳ್ಮೆಯೂ ಉಂಟು. ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಾತಾಡಿದವರನ್ನು, ಬುಡಕ್ಕಿಳಿದು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಬುಡದಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರೆ ತುದಿಯವರೆಗೆ ಹತ್ತಿ ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿಬಿಡುತ್ತಾರೆ. “ಇವರ ತರ್ಕಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಲೂ ಮೊನೆಯೇ; ಚಕ್ರದಂತೆ. ಅದು ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳ ಸಾಧನೆ ಅಲ್ಲ; ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಗಳ ಶೋಧನೆ.”

ಜ್ಞಾಪಕ ಶಕ್ತಿ ಬಹಳ ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ ಅವರಲ್ಲಿ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತೂಕ ಹೆಚ್ಚು; ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆ. ಸರಸಿಯಾದ ಅವರಿಗೆ ಹಾಸ್ಯವು ಈಸುಗುಂಬಳದಂತೆ. ವಿನೋದಪ್ರಿಯರಾದ ಅವರನ್ನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದವರು ಹೇಗೆ ಮರೆಯುವರು? ಆಕಳಿಸಿದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ನರಗಳ ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವವರೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರೆಂದು ಹೆಸರಾದವರೂ ನಾಲ್ಕೈದು ಸಾರಿ ನೌಕರಿಯಿಲ್ಲದೆ ನಿರುದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ನರಳಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದವರು ನಾಳೆ ಗೆಳೆಯರು ಅವರಿಗೆ. ಅಂತೆಯೇ ಗೆಳೆಯರಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿಲಿಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸುಸಾಧ್ಯವಾಯ್ತು. ಗುಂಪುಗೂಡಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರೆ—“ಊಟದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸಾಲು, ಮಲಗಲು ಒಂದೇ ಹಾಸಿಗೆ, ಬೇರೆ ತೆರವಿದ್ದರೂ ಇಳಿಯಲು ಒಂದೇ ಕೋಣೆ. ಕವಿತಾವಾಚನದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಧಾಟಿ; ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶೈಲಿ.” ಆದರೆ ಕಡಿವಾಣ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಗುಂಪನ್ನು ನಡೆಯಿಸಬಲ್ಲ ದಿಟ್ಟತನ ಅವರದಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೇ ಗುಂಪು ಮೂಲೆಗುಂಪಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳುವವರುಂಟು.

ಕವಿತೆಯ ಹೊಸಹೊನಲು

ಮೂವತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಧಾರವಾಡದ ಶಾಲ್ಮಲೆಯ ಉಗಮದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಕವಿತೆಯ ಹೊಸಹೊನಲೊಂದು ಪ್ರವಹಿಸತೊಡಗಿತು. ಆ ಹೊನಲಿನಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಅದೆಷ್ಟೋ ಎಳೆಯರಿಗೆ ಕವಿಯಕಣ್ಣು ಬಂದಿದೆ; ಅದರಲ್ಲಿ ನಲಿದವರು ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಬದ್ಧಕಂಕಣರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಆ ಹೊನಲಿನ ನೀರು ಕುಡಿದು ಕನ್ನಡಿಗರು ಕುಣಿಯಲೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇನು ಸಣ್ಣ ಮಾತೇ? ಅದರಿಂದ ಮೂರು ಏಕೀಕರಣಗಳಿಗೂ ಬಣ್ಣ ಬಂದಿದೆ; ಬಲಬಂದಿದೆ; ಕಾಲಬಂದಿದೆ. “ಹಕ್ಕಿಹಾರು ತಿದೆ ನೋಡಿರಿ” ಎಂದು ಆ ಕವಿತೆಯ ಹೊನಲಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾರಸ್ವತರು ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುದ್ರೆಯೊತ್ತಿದರು. ಮುದ್ರಿತ ನಾಣ್ಯವು ಚಲಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವಂತೆ ಅವರ ಕವಿತೆಯೂ ಭರದಿಂದ ಕನ್ನಡವನ್ನೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು; ಕರ್ನಾಟಕವೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತು; ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನೆಲ್ಲ ಪವಣಿ

ಸಿತು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಕವನಗಳೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕವನಗಳಾದವು; ಕವಿ ಕನ್ನಡಿಗರ ಅಕ್ಕರೆಯವನಾದನು. ಆ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಏನಿದೆ ಆತಂತ್ರ? ಮಂತ್ರ ಮಾಟವಿದೆಯೇ ?

ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳು ಅವೆಷ್ಟೋ ಉಂಟು. ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಭಾವದ ಸೊಗಸು, ಮಾತಿನ ಸೊಗಸು, ರೀತಿಯ ಸೊಗಸು ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಅಡೆ ಕವಾಗುತ್ತವೆಂದೂ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಸೊಗಸೂ ಒಂದುಗೂಡಿ ಮೊತ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಗುಣ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೆಂದೂ ಶ್ರೀ. ಮಾಸ್ತಿ ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. “ಆಡುವ ಮಾತನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾವ್ಯಮಾಡುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಶ್ರೀ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಲ್ಲಿದೆ.” ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನ (೧೯೨೯)ದಲ್ಲಿ “ಹಕ್ಕಿ ಹಾರುತ್ತಿದೆ” ಕವನವನ್ನು ಕವಿಯ ಬಾಯಿಂದಲೇ ಕೇಳಿದ, ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯುಳ್ಳವರು “ಈ ಕವಿಯ ಶಕ್ತಿ ಇವನದೇ ಆದ ಹೊಸ ಒಂದು ಶಕ್ತಿ”ಯೆಂದು ಮನಗಂಡರು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಲತೆ ಇನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಅವರ ಅರೆಂಟು ಕವನ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕಣ್ಣಿಗಿರಿಗೆ ಬಂದಿವೆ; ಅವರ ಕವನಗಳೆಷ್ಟೋ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ದಿನಬಳಕೆಯ ಕವಿತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಇವರು ಅನೇಕ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮಾತಲ್ಲ; “ಇವರು ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾವ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೇ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ”ಂದು ಬಲ್ಲವರ ಮತವಿದೆ. ಇವರ ಕವಿತೆಯ ವಿಷಯವು ಬಹು ಜನರು ಕಂಡದ್ದಾದರೂ, ಅದರ ವಿವರವು ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಂಡದ್ದು. “ಅದನ್ನು ಹೇಳುವ ರೀತಿ ಇವರಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಇರಲಾರದೆಂಬಷ್ಟು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿದೆ. ಕವಿತೆ ಉತ್ತಮವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದು ಬಾಳ ಆಳದಿಂದ ಬರಬೇಕು.” ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಕಣ್ತೆರೆದು, ಮನತೆರೆದು ನೋಡುವಂತೆ, ಜನದ ಬಾಳುವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮಹರಿಯುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಕಣ್ತೆರೆದು ಮನತೆರೆದು ನೋಡಬಲ್ಲವರು. ತೀವ್ರವಾದ ರಸಾನುಭವಕ್ಕೂ, ವಿಚಾರ ಶಕ್ತಿಗೂ ಒಗಿತನ ಇರುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಆದರೆ ಅವರಡೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರಲ್ಲಿ ಪಾರ್ವತಿಸರಮೇಶ್ವರರಂತೆ ಮಿಲನ ಹೊಂದಿವೆಯೆಂದೂ,

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಗದ ಭಾಗವೂ ಬುದ್ಧಿಯ ಭಾಗವೂ ಸಮಸಮನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆಂದೂ ವಿಮರ್ಶಕರು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಜನದ ಬಾಳುವೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಬೆಳೆದಿರುವವರಿಂದಲೂ, ಜನದ ಬಾಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರುವವರಿಂದಲೂ, ಜನಪದಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೆತ್ತಿರುವವರಿಂದಲೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಅಂಥ ಗುಣಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. “ಜನದ ಬಾಳಿನಿಂದ ಜನದ ನಡೆಯಿಂದ, ಜನದ ನುಡಿಯಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತವಾಗುವ ಕಾವ್ಯವು ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ಕಾವ್ಯಕ್ಕಿಂತ ನೂರು ಮಡಿ ಹೆಚ್ಚು ಜೀವಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.” ಇವರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾವಕ್ಕೆ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥವೂ ಸಿದ್ಧಿಯೂ ದಿಂದಿವೆಯೆಂದು ಒಬ್ಬರು ಬಣ್ಣಿಸಿದರೆ, ಇವರ ಕವಿತೆಯ ತಳದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅಳವಾದ ವಿಚಾರವಿದೆ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಿದೆ; ಕೆಲವು ಕವನಗಳಲ್ಲಿಂತೂ ವಿಶ್ವದರ್ಶನದ ರೇಖೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮೂಡಿವೆಯೆಂದು ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ವರ್ಣಿಸುವರು. “ಅವರ ಕವಿತೆ ಒಂದು ಚಿಲುಮೆ. ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಚಿಕ್ಕದು. ತೋಡಿದಷ್ಟು ಅರ್ಥ ಉಕ್ಕುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ತೋಡುವ ಶ್ರಮ ಮಾತ್ರ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಾಗಬಹುದೆಂದು ಒತ್ತಟ್ಟಿನ ಉಲುಹಾದರೆ, “ಅವರ ಕವನಗಳು ಕಠಿನ. ನಾರಿ ಕೇಳಸಾಕ” ಎಂದು ಇನ್ನೊತ್ತಟ್ಟಿನ ಗಜಬಜ. “ಉದ್ದಾಮಪಂಡಿತರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಸಾಮಗ್ರಿ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರ ಬರುವವರಿಗೂ ಇವರ ಕವಿತೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ಣ ಅರ್ಥವಾಗಲಿ, ಅಗದಿರಲಿ. ಭಾವಸಿಗಲಿ, ಸಿಗದಿರಲಿ ಇವರ ಕವಿತೆ ಕೇಳಿ ಮುಗ್ಧರಾಗದವರು ಇಲ್ಲ. ಓದುವ ಧಾಟಿ, ಪದಬಂಧ, ನುಡಿಯ ಅಂದ, ಉಕ್ತಿ ವೈಖರಿ, ಪ್ರಾಸದ ಸೊಬಗು ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಎದೆದುಂಬಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಅದೊಂದು ಸಮ್ಮೋಹನ ಮಂತ್ರ” ಎಂಬ ಬಾಯಿತುಂಬ ಬರುವ ಅಗ್ಗಳಿಕೆಯ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕೇಳುವೆವು; ಇಂಥ ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇಶದ ಜನರು ಅಶೆಪಡುವರೆಂದೂ, ಕವಿ ತಾನು ಧನ್ಯನಾಗಿ, ನಾಡನ್ನು ಧನ್ಯವಾಗಿಸುವನಲ್ಲದೆ ಭಾಷೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆಂದೂ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಅಲಿಸುವೆವು. ಬರಬರುತ್ತ ಇವರ ಕವನಗಳ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ

ಹದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆಯೆಂದೂ, ಕಾವ್ಯದ ಜೀವಾಳಧ್ವನಿ ಕೋರಿದ ಸ್ವರವನ್ನು ಥಟ್ಟನೆ ನುಡಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದೂ, ಶಬ್ದಗಳು ಇನ್ನಾರ ಕವಿತೆಯಲ್ಲೂ ಅಷ್ಟು ಸಾಧಿಸಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೇಳುವೆವು. “ಅವರ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಗಿಂತ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಶಕ್ತಿ ದೊಡ್ಡದಿದೆ; ಅದು ಯಾವದೆಂದರೆ—ನಗದವರನ್ನು ನಗಿಸುವುದು; ಹಾಗೂ ಬರೆಯದವರನ್ನು ಬರೆಯಿಸುವುದು ಕವಿತೆಗಳ ಉತ್ಪಾದಕರು ನೂರಾರು ಮಂದಿ ಸಿಗಬಹುದು; ಕವಿಗಳ ಉತ್ಪಾದಕರು ಸಾವಿರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಕೂಡ ಸಿಗದೆ ಇರಬಹುದು. ‘ಕಸಬರಿಗೆ’ಯಲ್ಲಿ ಸಹ ಸುಪ್ತಬುದ್ಧನನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಅಪ್ರಬುದ್ಧ ತರುಣರ ಸುಪ್ತಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಡಿದೆಬ್ಬಿಸಲು ಎಡೆವಿಡದೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲರು.” ಇವರು ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಷ್ಟೆಲ್ಲವೂ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿಲ್ಲ; ತಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆದೂ ಇಟ್ಟೆಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕಾವ್ಯಪ್ರಪಂಚವು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಅನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಅಂಬಿಕೆಯ ತನಯ

ಇಷ್ಟು ವಿಪುಲ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೂ, ಇಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರೂ, ಇಂಥ ವಿಶಾಲೋನ್ನತ ಅನಂದದಾಯಿ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹರಹಿದರೂ ಅವರು ಆ ಕವಿತೆಗಳು ತಮ್ಮವಲ್ಲ, ಅವು ಕನ್ನಡವನ್ನನವೆಂದು ವಿನಯಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಕನ್ನಡದ ಅಶರೀರವಾಣಿಯು ಸಾವಿರ ಬಾಯಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಕಣಸನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ಸಾವಿರ ಬಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನದೊಂದು. ಅದೇ ನನ್ನ ಧನ್ಯತೆ”ಯೆಂದು ಹರುಷಪುಲಕಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ‘ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ’ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮವು ಅವರ ತಾಯಭಕ್ತಿಯ ಕುರುಹಾಗಿದ್ದರೂ, ಆ ಹೆಸರು ಕವಿತೆಯ ಕೆಳಗೆ ಬಂದಾಗ— ಅವರು ಕನ್ನಡ ಅಂಬಿಕೆಯ ತನಯರೆಂದೇ ಅನಿಸಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಅವರು ಒಬ್ಬ ಕವಿಯಂತೆ ಬರಿಯ ಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ತಣ್ಣಗೆ ಕುಳಿತಿಲ್ಲ. ಅವರ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಲೋಕದೋಷಗಳಿರಬಹುದು; ಆ ಮಾತು ಅವರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ

“ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಅರಿತು ಇತಿಮಿತಿ ಯಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುವ ಒಂದು ಹಿರಿಯಾಸೆ” ಮನೋಧರ್ಮವಿರುವದರಿಂದ “ವರಕವಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಡಿಯಾಗಿ ನೋಡಬಲ್ಲರು; ವರವಿಮರ್ಶಕನಂತೆ ಬಿಡಿ ಬಿಡಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಡಿಬಿಡಿಸಿ ತೋರಿಸಬಲ್ಲರು. ಅವರ ಬುದ್ಧಿಯು ಬೀಜರಾಶಿಯಿದ್ದಂತೆ. ಯೋಗ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ದೊರೆತರೆ ಬೆಳೆದು ಹೆಮ್ಮರವಾಗಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಬೀಜವಿಚಾರಗಳು ಅವರಲ್ಲಿ ಅಗಣಿತವಾಗಿವೆ. ಅವರು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿ ಹೆಣಗಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ, ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಿ ಅದರ ಮೋಹಕ ಸರಳತೆ ಮತ್ತು ಗುಂಗುಹಿಡಿಸುವ ಧಾಟಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಬೆಳಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ, ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ಊರೂರು ಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ, ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನ ಭಾಂಡಾರವನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರೆಂಬುದೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅರಿತ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. “ಕಿರಿಯರೊಡನೆ ಸಮಾನಸ್ತಂಧರಂತೆ ಮಾತನಾಡಿ, ಅವರ ಲೋಪ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚುಚ್ಚಿದಂತೆ ಬಿಚ್ಚಿ ತೋರಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಹುದುಗಿಕೊಂಡ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಹೊಗಳಿ, ಅವರ ಗುರಿಯಿಲ್ಲದ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಕರ್ನಾಟಕದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಅವರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸುವ ಯುಕ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ.” ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಕವಿಗಳಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕವಿಗಳ ಅಪ್ಪನೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಬಹುಮುಖದ ಕಾಯಕ್ಕೆ ಬೆಳಕು ಬರುವದೆಲ್ಲಿಂದ? ಹಾಡಿದವನ ಕಾಪಾಡಲೆಂದು ಕೈಹತ್ತು ಎತ್ತಿದಾಕೆಯೂ, ಎತ್ತ ಕಿವಿಯ ತಿರುವಿದರು ಅತ್ತ ಐಮೊಗದಿ ಮುತ್ತಿದಾಕೆಯೂ, ಬೆಳೆವ ಚಂದ್ರಕಳೆ ಮುಕುಟ ದಾಕೆಯೂ ಆದ ಗಾಯಿತ್ರಿ ತಾಯಿಯಿಂದ, ಅಂತೆಯೇ ಅವರ ಅಂತ ರಾತ್ನವು, ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮುಟ್ಟಿದ ಆತ್ಮವಿವೇಕದ ಗೌರೀಶಂಕರ ಶಿಖರವನ್ನೂ, ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ಕಂಡ ಸತ್ಯಹರಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ, ಭರತೀಶನ ಭೋಗ-ಯೋಗವನ್ನೂ, ರಾಮಸೀತೆಯರ ದೈವಿಕ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಗರತಿ

ಯರ ಹಾಡಿನೊಳಗಿನ ಸೌಜನ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಯಸುತ್ತದೆ; ಅಂಥ ಶಕ್ತಿದಾಯಿಯಾದ ಗಂಗಾಮಾತೆಯನ್ನು — “ನಾಡಿ ನಾಡಿಯನು ತುತ್ತಬಾ; ನಮ್ಮ ನಾಡನ್ನೆ ಸುತ್ತಬಾ; ಸತ್ತ ಜನರನ್ನು ಎತ್ತಬಾ.” ಎಂದು ಆಹ್ವಾನಿಸುತ್ತದೆ; “ಸತ್ತಿರುವರೆದೆ ಸೇರು; ಸತ್ತಿರುವ ವಿಷ ಹೀರು; ಕಿತ್ತು ಭಯ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರು” ಎಂದು ಶೂರರ ಕಣಿಯೂ, ಧೀರರರಾಣಿಯೂ ಆದ ತೀರದ ವೀರರಸದ ವಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಸಣ್ಣಬಾಯಿಗೆ ದೊಡ್ಡತುತ್ತು ಎನಿಸಿದರೂ ಅವು ಬಡ ಬೇಂದ್ರೆ ಹೇಳುವ ಮಾತಲ್ಲ; ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತನಿಗೆ ಕಾಣುವ ಮಾತೆಂದೂ, ಬರಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಯಾವ ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯನೆಂದೂ ಅವರೇ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಬಿಕಾತನಯರಾಗಿರುವ ಅವರು — “ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಹಜೀವನದ ಮಂತ್ರವಾಗಲಿ; ನಮ್ಮ ಏಕೀಕರಣವು ಅದರ ತಂತ್ರವಾಗಲಿ; ನಮ್ಮ ಜನ ಅದರ ಯಂತ್ರವಾಗಲಿ” ಎಂದೂ, “ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕಿವಿ ತೆರೆಯಿಸಿ ಶ್ರುತಿಮಂತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ; ಕಣ್ಣೆರೆಯಿಸಿ ಅನಿಮಿಷ ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಿ; ಹೃದಯತೆರೆಯಿಸಿ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ತುಂಬಲಿ; ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಸತತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಮಾಡಲಿ” ಎಂದು ಹಾರಯಿಸುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ — “ಸತ್ಯಲೋಕದ ಸಾರಸ್ವತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ದೇವತೆಗಳಾಗಿರುವ ಅಕ್ಕತಂಗಿಯ” ರಂತೆಯೂ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರಂತೆಯೂ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಮಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆ ಕವಿಗಳಾಗಲೇಬೇಕೆಂದೂ, ಅವರು ಮಾತನಾಡುವುದೇ ಕಾವ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುವುದು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಬಹುದೇ? “ಸೌಂದರ್ಯವು ರಸಮಯವಾಗಿ, ರಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಉದಯಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗಿ ಅದೇ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಕೊನೆಗಂಡರೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಆನಂದವೇ ಸ್ಫುರಣಗೊಂಡು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ರಸಮಯವಾದಾಗ ಎಲ್ಲವೂ ಸೌಂದರ್ಯಮಯವಾಗಿ ತೋರುವದು. ಆನಂದಿಯಾಗಿರುವದೇ ಕವಿಯ ಲಕ್ಷಣ.” ಅದು ಮಾನವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಮಾನವನಾದವನಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿ

ಯೋಳಗೆ ಸುಂದರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ವಸ್ತುವೊಂದು ಇರಲೇಬೇಕಷ್ಟೇ?
 ಆ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಗುರುತಿಸುವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು
 ರಸಿಕನು; ಅದನ್ನು ಆಡಿತೋರಿಸಲು ಅವನಿಗೆ ಬಾಯಿಯಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ
 ಅವನು ಮೂಕ ಕವಿ; ಅದರಿಂದ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಗತೊಡಗಿದರೆ
 ಅವನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕವಿ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಜೀವನವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ
 ಮಾಡಿದ ಭಕ್ತ, ತನ್ನಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನು ಅವರವರ ಹಾದಿಗೆ ಹಚ್ಚುವ
 ಮಂತ್ರಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಋಷಿ; ತಾವು ಉಸಿರಿದ್ದೇ ವೇದ, ಕುಸುರಿಸಿದ್ದೇ
 ಕಲೆಯೆಂದೆನಿಸಬಲ್ಲ ಲೀಲಾವತಾರಿ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕವಿಗಳಲ್ಲದೆ ಏನು?
 ತನ್ನಂತೆ ಪರರಕಾಣುವ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನಿಗೇ ಈ ದೃಷ್ಟಿಕಾಣುವದು.
 ಅದು ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಅವರು “ಅಂಬಿಕಾತನಯ”ರು.

ಸೃಷ್ಟಿಮಾತೆಯೊಡನೆ

ಕವಿಬ್ರಹ್ಮನ ಚತುರ್ಮುಖ

ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾಗಿರುವಂತೆ ಕವಿಯೂ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು. ಕವಿಯು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ರಚಿಸುವನು. ಆದರೆ ಕವಿಯು ಉಸುರುವದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣುವುದು ಹೇಗೆ? ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾತ್ಮಕ ದ್ವಿನೇತ್ರಗಳಿರುವವು; ಅವುಗಳಿಂದಲೇ ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯು ಮಾತ್ರ ಬೇರೊಂದು ನೇತ್ರದಿಂದ ನೋಡುವನು; ಅದುವೇ ತೃತೀಯ ನೇತ್ರ. ಅದರಿಂದ ತಾನು ನೋಡುವ ನಲ್ಲದೆ, ನೋಡಲಿಕ್ಕೂ ಕಲಿಸುವನು. ಜಗತ್ತು ಹಿಂದೆ ರಾಗಮಯವಾಗಿಯೂ, ಇಂದು ದ್ವೇಷಮಯವಾಗಿಯೂ ಕಂಡಿತಂತೆ. ಮುಂದೆ ಜಗತ್ತು ಆನಂದಮಯವಾಗಬೇಕೆಂದು ಕವಿಯ ಹವಣಿಕೆ. ಆ ಆನಂದವು ರಸಾಸ್ವಾದದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವದು; ಆ ರಸವು ಪ್ರೇಮದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ, ರಮಣೀಯತೆಯ ದರ್ಶನದಿಂದಲೂ ಪ್ರವಹಿಸುವವು. ಕಾವ್ಯಬ್ರಹ್ಮನಾದ ಕವಿಗೆ ಆನಂದ, ರಸ, ಪ್ರೇಮ. ರಮಣೀಯತೆ ಇವು ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ಆ ಆನಂದವೆಲ್ಲಿಯದು? ಆನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಶಕ್ತಿ ಅಂತರಾತ್ಮನಲ್ಲಿದೆಯೆಂದರೆ, ಆನಂದವು ಅಂತರಾತ್ಮನದು ಎಂದಂತಾಯ್ತು. ಆದಕಾರಣ "ಆನಂದವು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮೂಲ". ಅದರಂತೆ ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗೂ ಆನಂದವೇ ಮೂಲ. ಆನಂದವು ಅಮೃತವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ಅಮೃತ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಮರ್ತ್ಯಮಾನವನ ಹೃದಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾವದಕ್ಕೂ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಂತೆ. ಹೃದಯತೆರೆದಷ್ಟು ಸೌಂದರ್ಯ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮೃತ ಬಾಯಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೃದಯತೆರೆಯುವ ಹಾದಿ ತೋರಿಸುವುದು ಪ್ರೇಮಭಾವಯೋಗ. ಆ ಯೋಗದಿಂದ ಕವಿಗಳು ರಮಣೀಯಗಳಾದ ದಿವ್ಯ ವಿಭೂತಿಗಳ ಕುರುಹುಗಳ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ, ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಲೀಲಾಮೃತವನ್ನು ಉಸಿ ಪರಮಾನಂದವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ವಿಭೂತಿಯ ದರ್ಶನದಿಂದ ವಿಸ್ಮಯ

ವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ವಿಭೂತಿಯ ಆದರ್ಶದಿಂದ ಜುಗುಪ್ಸೆವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ವಿಭೂತಿಯ ಕರಾಳದರ್ಶನದಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ; ವಿಭೂತಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ದರ್ಶನದಿಂದ ಹಾಸವೂ, ವಿಭೂತಿಯ ಸಾಕ್ಷೇಪದರ್ಶನದಿಂದ ರತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವವಲ್ಲದೆ, ವಿಭೂತಿಯ ವೈರೋಧಿಕ ದರ್ಶನದಿಂದ ಕ್ರೋಧವೂ, ವಿಭೂತಿಯ ಅನುಕೂಲದರ್ಶನದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ; ಮತ್ತು ವಿಭೂತಿಯ ಸ್ವಸ್ಥ ದರ್ಶನದಿಂದ ಶಾಂತಿಯೂ, ವಿಭೂತಿಯ ವಿರಹದರ್ಶನದಿಂದ ಶೋಕವೂ ಉಂಟಾಗುವವು. ಆ ಆ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಮನೋಭಾವನೆಗಳೇ ನವರಸಕ್ಕೆ ಬೀಜಗಳು. ಇಂಥ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಸೌಂದರ್ಯವೆನಿಸುವದು; ಕೇಳಿದಾಗ ಸತ್ಯವೆನಿಸುವದು. ಅದ್ದರಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಸತ್ಯ, ಸತ್ಯವೇ ಸೌಂದರ್ಯ. ಕಂಡದ್ದು ಸೌಂದರ್ಯವೂ, ಕೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯವೂ ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಆತ್ಮವು ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಬೇಕು; ಅದು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದರೆ ಮನದ ಕಣ್ಣು ತಿಳಿಯಾಗಿ, ಮೈಯಕಣ್ಣು ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಈ ಮೂರು ಕಣ್ಣು ಪಡೆದರೆ ಮೂರೂ ಲೋಕ ಪಡೆದಂತೆ. ಶ್ರೀ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಕಾವ್ಯದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಕಾವ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮನ ಚತುರ್ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ಆನಂದವು ದೇವ; ಆನಂದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ರಸವು ಜೀವ; ರಸಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮವು ಭಾವ; ರಮಣೀಯತೆಯು ಜಗ. ಜಗತ್ತು ರಮಣೀಯವಾಗಿ ತೋರಿ, ಪ್ರೇಮಭಾವವು ತಲೆದೋರಲು ಅಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿರಸವು ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ; ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜೀವವು ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಆನಂದಗಳಲ್ಲಿ ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳೆಂದು ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಕೆಳಗೆ ವಿಷಯಾನಂದ; ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾನಂದ; ಅಮೇಲೆ ಆದ್ವೈತಾನಂದ; ಬಳಿಕ ಆತ್ಮಾನಂದ; ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಯೋಗಾನಂದ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಾದ ಯೋಗಾನಂದವನ್ನೇ— ಆನಂದದಾಯಿಯಾದ ಕಾವ್ಯವು ತಂದುಕೊಡಬೇಕಷ್ಟೇ ! ಇರಲಿ. ಕಾವ್ಯಬ್ರಹ್ಮನ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳಾದ ಜಗಕ್ಕೆ ಹೊರಗಣ್ಣು, ಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಣ್ಣು ಜೀವಕ್ಕೆ ಹೊಳೆಗಣ್ಣು; ದೇವಕ್ಕೆ ತಿಳಿಗಣ್ಣು ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ದೇವನ ಪ್ರೇಮ ಪತ್ರವಂತೆ. ಆ

ಪ್ರೇಮಪತ್ರವನ್ನು ಹೆರವರದೆಂದು ನೋಡದಿರಬಾರದು; ತಿಳಿಯದೆಂದು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಬಾರದು; ನನುಗೇತಕ್ಕೊಂದು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಬಾರದು; ನೋಡುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು. ದರ್ಶನದಿಂದ ಅದರ ಪರಿಚಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆಂದೂ, ಪರಿಚಯದಿಂದ ಸಂಭಾಷಣವೂ, ಭಾಷಣದಿಂದ ಸಹವಾಸವೂ, ಸಹವಾಸದಿಂದ ಸಖ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆಂದು ಶಾಂತಕವಿಗಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಆ ಸಖ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಾಟದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದನಲ್ಲವೇ? ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ, ವೇದಾಭ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ದರ್ಶನವದು; ಅರ್ಜುನನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದಿದ್ದರೂ ಸಿಕ್ಕ ಭಾಗ್ಯವಾಯಿತು; ಅದರೊಡನೆ ಗುಹ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಗುಹ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಪಡೆದನಲ್ಲವೇ? ಕವಿ ಕಾವ್ಯಬ್ರಹ್ಮ; ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ಇಂದು ಕವಿ-ಶಿಶು; ಶಿಶುವಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳುಂಟು; ಆ ನಾಲ್ಕು ಮುಖಗಳಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಕಣ್ಣು ಅವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ತೆರೆದು, ರಹಸ್ಯಮಯವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಆ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಕಂಡು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ, ಶಾಂತವಾಗಿ ಆಲಿಸಿ ಸತ್ಯವನ್ನೂ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂದಿನ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಅಂಬಿಕಾ ತನಯದತ್ತ'ರು ಮುಖ್ಯರು. ಈ ಕಾವ್ಯಬ್ರಹ್ಮನು ಕಂಡ ನಾಲ್ವರಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವು ಅಸಂಖ್ಯ ಕವಿತೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದೆ.

ಸೃಷ್ಟಿ-ಕವಿ

ಸೃಷ್ಟಿ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಕವಿ ಹೇಗೆ? ಜಗತ್ತು ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣಿನ ದಾಗಿ ಕಂಡರೆ ಅವೇತರ ಕಣ್ಣು? ಮುಗಿಲು ಏನು ಇಲ್ಲದ ಮಾಯೆಯೆಂದೂ, ಚಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲಿಯೋ ದೂರದ ಮಾಟವೆಂದೂ ಬಗೆದರೆ ಅದೇತರ ಭಾವನೆ? ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅಲೌಕಿಕವಾಗಿ ಕಂಡವನೇ ಕವಿ; ಅದು ಜೀವಂತವಾಗಿ ತೋರಿದವನೇ ದೃಷ್ಟಾರ; ಋಷಿ. ಋಷಿ ಅಂಶವಿಲ್ಲದ ಕವಿ ಯಾರು? 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ'ರು ಹೊರಗಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೆರೆದು ನೆಲಮುಗಿಲುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾರೆ; ಗಿಡಮರಗಳನ್ನು

ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ; ಬೆಟ್ಟದರಿಗಳನ್ನು ನಿಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಬೆಕ್ಕು ಚಂದ್ರನುರನ್ನು ಈಸಿಸಿದ್ದಾರೆ; ಹೂ-ಎಲೆಗಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಅಲೌಕಿಕವಾಗಿ ತೋರಿವೆ; 'ಕೋಣನಿಂದಲೂ ಕಲಿಯುವ' ಅವರು ಅವೆಲ್ಲ ಆನಂದಧಾಮವೆಂದು ಬಗೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬಣ್ಣಿಸುವ ಸೃಷ್ಟಿ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಾನವ ಸಾರ್ವಭೌಮನ ಮುಂದೆ ನಿತ್ಯವೂ ಸಲಿದು, ನರ್ತಿಸಿ, ಆಡಿ, ಹಾಡಿ ನಗುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅನೇಕನೂ ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದೆ, ಚಿಂತೆಯ ಹುಡಿಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ: ಜಗದ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ಮನದ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಕಾಲು ಕಳೆಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸುಖದ ಶೋಧನದಲ್ಲಿ ದಿನದ ಇಪ್ಪತ್ತುನಾಲ್ಕು ಕಳೆಯುವವರಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯೋದಯವನ್ನೇ ಕಂಡರಿಯದ ಸುಖಲೋಲುಪರೂ, ಮುಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಿದ್ದರೂ ಅತ್ತ ಗಮನಿಸದ ಅವಧಾನಿಗಳೂ ಅನೇಕರುಂಟು. ಕಾಸುಕೊಟ್ಟು ಚಲನಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಿಡಿತಂದ ಜಿಲುಪನ್ನು ಕಾಣಬಯಸುವವರು, ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ, ಕಣ್ಣೆರೆದು ನೋಡಿ ಕವಿಯ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವದ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯ ಬಯಸಬೇಡವೇ? 'ಅಂಬಿಕಾತನಯ'ದತ್ತರು ದೇವನ ಪ್ರೇಮಪತ್ರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ, ಓದಿ, ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಪತ್ರವು ಯಾವ ನಾಡಿಗೂ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದಲ್ಲ; ಯಾವ ಭಾಷೆಗೂ ಬಳೆದುಕಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ; ಎಷ್ಟು ದಿನ ಓದಿದರೂ ಮುಗಿಯುವಂಥದಲ್ಲ; ಅದರ ಅರ್ಥ ಒಂದೇ ಬಗೆಯದಲ್ಲ; ಅದರ ಧಾಟಿ ಅದರ ಓಟಗಳು ಹೃದಯಗಳೆಷ್ಟೋ ಅಷ್ಟು; ಅನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆಯೆಂದರೆ ಸರಿ ಅದೀತು.

ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ

ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಕಾಣುವುದು ವಾಸ್ತವಿಕ; ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು "ಕುರುಡಿನಲ್ಲಿ ಮೆಳ್ಳಿರಲಿ; ಕಪ್ಪು ಕನ್ನಡಕೆ" ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನೋಡಬಾರದೆನ್ನುವದು ನಿತ್ಯ-ಸತ್ಯ. ಹಾಗೆ ನೋಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು 'ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ'ರು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧಿಸದು. "ಹಕ್ಕಿಹಾರುತಿಥೆ" ಯೆಂದರೆ "ಬೆಕ್ಕುಹಾರಿ" ದಂತೆ. ಹಕ್ಕಿ ಹಾರಿದರೆ

ನೋಡಿ ನಲಿಯುವರು; ಬೆಕ್ಕು ಹಾರಿದರೆ ಕಲ್ಲು ಎಸೆಯುವರು. ಹಕ್ಕಿ ನಿರುಪದ್ರವಿ; ಬೆಕ್ಕು ಕಿಡಿಗೇಡಿ. ಹುಲ್ಲು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಿರಣಗಳನ್ನೂ ನುಂಗಿ, ಹಸರು ಕಿರಣಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ನಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಬಿಡುವವರಿಂದ ಅದು ಹಸರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪಾಠದೊಳಗಿನ ಮಾತು. ಹುಲ್ಲು ಹಸರಾಗಿ ಕಂಡಷ್ಟೇ ಆ ದೃಷ್ಟಿ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಂಡಂತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದು ಪಚ್ಚದಂತೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು; ಅದರ ಸ್ಪರ್ಶವು ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮಸ್ಪರ್ಶವಾಗಿ ತಗುಲಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದೃಷ್ಟಿ ಬೇರೆಯಾದಂತೆ. ಸೃಷ್ಟಿಯು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಬಗೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮಟ್ಟನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. “ಗಿರಿಗಳೇ ಕುಚಗಳು ಧಾರುಣಿಯ” ಎಂದು ಒಬ್ಬರ ಹಾಡು. ಆದರೆ ನಿಜವಾದ ಮೊಲೆಗಳನ್ನು “ಹಿಮವತಿಯ ತುಂಗ ಶಿಖರದ ಮಾದರಿ” ಯೆಂದೂ, ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ‘ಕಂದನೂದುವ ಅವಳಿಶಂಖಗಳೆಂ’ದೂ, ‘ನಲ್ಲಮ್ಮನ ಗುಡಿಯ ಜೋಡು ಕಳಸಗಳೆಂ’ದೂ, ಬಣ್ಣಿಸಿಬಿಡದೆ, ವೈರಾಗ್ಯದವರ ‘ಮಾಂಸದ ಒಟ್ಟೆಲೂ’ ಅಲ್ಲ; ನೈತಿಕದವರ ‘ಹಾಲಿನ ಬಟ್ಟೆಲೂ’ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಸಾರಿ, “ಜಗದಂಬೆಯು ಜೀವ ಶಿಶುವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ ತೂಗುವ ತೊಟ್ಟೆಲ ಕಾಲು” ಎಂದು ನಿರ್ಧರಿಸುವ ದೃಷ್ಟಿಯ ರೀತಿ ‘ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ’ರದು.

ನಶ್ವರತೆಯಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ

ಸುಶಿಕ್ಷಿತರ ಸಂತಾನಸಂಯಮದ ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ “ಮಕ್ಕಳೆಂದರೆ ನೋಣದ ವಾಯಸ”ನೆಂದೂ “ಕೊರಳಿಗುರುಲೆಂ”ದೂ ಅನ್ನುವವರಿಗೇನು ಕಡಿಮೆಯಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯೇ ಬೇರೆ. ಆದರೆ ಹಡೆದ ಕರುಳು— “ನಿನ್ನ ವಿಷವುಂಡು ನೀಲಕಂಠಾಭರಣಗಳಾದೆ”ನೆಂದೂ, “ಸುಖದುಃಖ ಸಮನೆಂಬ ಯೋಗಿಯ ಮಾಡಿದೆ” ಯೆಂದೂ ಹೇಳಿದರೆ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯ ಔನ್ನತ್ಯವೇ ಬೇರೆ. ಆಕೆಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಗುವು “ಎಲ್ಲರನು ಗೆಲ್ಲನಿಂತ ಜಗಜಟ್ಟಿ; ಮಲ್ಲಾರಿ ಮಾತಾಂಡ. ದೇವರದಣ್ಣಾಯಕನಾದ ಗುಡ್ಡದ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ. ತನುಜನಾಗಿ ಬಂದ ಅನಂಗ; ರತಿಯಿಲ್ಲದ ಕಾಮಣ್ಣ; ಬಡವರ ಬೆಂಬಲದವನಾದ ಜೋಕುಮಾರ. ಸಿಂಗಾರದ ರಂಗನಾಯಕ;

ಚೆಲುವ ಚೆನ್ನಕೇಶವ; ಮಲಗಿದ ಅನಂತಶಯನ. ಭೂ-ವೈಕುಂಠ ನಿವಾಸಿಯಾದ ವೆಂಕಟರಮಣ, ತೆರೆಗೈ ತಿರುಕ.” ಇಂಥ ತಾಯಿ ಹೃದಯ “ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರದು.” ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಮತೆ, ಹೆಂಗರುಳು ಕಾಣಬರುವದಿಲ್ಲ; ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ಅವರ ವಿಚಾರಪರತೆ, ಗಾಂಭೀರ್ಯ ಹೆಣ್ಣುರುಳಿಗೆ ಎಡೆಕೊಡುವದಿಲ್ಲ; ಅಷ್ಟು ಮುಸುಕಿಕೊಂಡಿದೆಯೆನ್ನುವ ಮಾತು ಹದಿನಾರಾಣೆ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ. ಮಕ್ಕಳು ನಕ್ಕರೆ ಬೆಳಕಿನ ಬೆಳೆ ಕಾಣುವವರೆಷ್ಟೋ ಜನರುಂಟು; ಆದರೆ ಅತ್ತರೆ ಮುತ್ತಿನ ಮಳೆಯೆನ್ನುವ ಕರುಳಿಗೆ ಎನೆನ್ನ ಬೇಕು? ಆ ಕರುಳು ಕೂಸಿನ ವಿವಿಧ ಭಂಗಿಗಳನ್ನು ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ‘ದಶಾವತಾರ’ ವೆನ್ನುವದು. “ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಈಸುವ ಮಿಾನಾವತಾರ! ಬಯಲನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆನ್ನಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತಿರುವದು ಕೂರ್ಮಾವತಾರ! ಮುಗಿಲನ್ನೇ ಮೊಗದಿಂದೆ ತ್ತಲು ಹವಣಿಸುವದು ವರಾಹಸ್ವಾಮಿ! ತಾಯ ಬಸಿರನ್ನೇ ಬಗೆದು ಅವಳ ಕೆರುಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ಧರಿಸುವ ವಿಚಿತ್ರ ನೃಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ! ತಾಯಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತಲು ಬಂದ ದಿಟ್ಟ ಪರಶುರಾಮ! ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಸೆರೆಬಿಡಿಸಿ ಗೀತೆಯ ಹಾಡುವ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ! ದಿಗಂಬರ ಮೂರ್ತಿ ಬಾಲಬುದ್ಧ ದೇವ! ಕೋಲಕುದುರೆಯನೇರುವ ಕಲ್ಕಿ”. ಈ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನು ದುರ್ದೇಸೆಯವತಾರವೆಂದು ಎದೆಗೆಡುವವರು ಆ ಮಗುವಿನ ಮುಚ್ಚಿದ ಮುಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೂಲೋಕದೊಡೆತನವನ್ನಾಗಲಿ, ಧ್ರುವನ ಚಿಕ್ಕೆಯನ್ನಾಗಲಿ, ಕುಬೇರನ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ನವಶಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ಕಾಣುವರು? ಭಾಗ್ಯ ತೆರೆದ ಮೇಲೆ ಕೈ ತೆರೆವುದೇನು ತಡ?— “ಎಳನೇಸರಿನ ಹೊಂಬಿಸಿಲ ಕಂದಿಸುವ ಮುಂಜಾವಿನ ಆ ಅರಳದಿದ್ದ ನಗೆಯೂ, ಮಳೆಗಾಲ ಸಂಜೆಯ ಹೂಬಿಸಿಲ ಬಾಡಿಸುವ ಮುಗುಳ ನಗೆಯೂ, ಮಾಗಿಯಿರುಳ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಮರೆಯಿಸುವ ಹುಚ್ಚು ನಗೆಯೂ, ಗಗನಕ್ಕೇರಿ ಗಲ್ಲಿಸಿ ತಾರೆಗಳನು ತುಳುಕಾಡಿಸುವ ಅಟ್ಟಹಾಸವೂ ” ಇಂದಿನ ಭಾಗ್ಯವಲ್ಲದಿನ್ನೇನು? “ಅಧರದಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಾಗಿ, ಉದರದಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಾಗಿ, ಇದಿರು ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡು ನಿಂತ ಜೀವದ ಹೂವು! ಬಸಿರನ ತಾನರೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಬಾಲಬ್ರಹ್ಮ!! ” ಇಂಥ ‘ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು ಚಿಂತೆ’

ಮಾಡುವವರಿಗೆ— “ಹಿಗ್ಗಿನಿಂಗಡಲ ಮನೆ, ಕಾಡಹೂ ಜೇನಹನಿ, ಕನಿಯ ಬಿಳಿಯಹರಳಗಣೆ, ಬಡ ಹುಲ್ಲು ಮೆಂಜು ಮಣೆ” ಎನ್ನಿದ್ದರೂ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಮಗುವಿನಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾಣುವವರಲ್ಲಿ ನಶ್ವರದ ಅರಿವು, ನಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಅರಸುವ ತಿಳಿವು ಎರಡೂ ಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಕವಿ ಕಂಡ ನಶ್ವರದಲ್ಲಿನ ಐಶ್ವರ್ಯದ ಬಗೆಯನ್ನು ಅರಿತುದಾಯಿತು; ಅದರಂತೆ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿನ ನಶ್ವರದ ರೀತಿಯನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವ. ಅವರು ಮಗುವೆಂದರೆ— “ಸುಖದ ಸೆರೆ; ದುಃಖದ ಮರೆ; ಹಿಗ್ಗಿನ ತೊರೆ ನಗೆಯ ತೆರೆ; ತಳಮಳದ ನೆರೆ ಕಳವಳದ ನೊರೆ” ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. “ನನಸಿನ ನೆನೆಯೆ! ಕನಸಿನ ಕೆನೆಯೇ! ಬಳಗದ ಬನದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಾಗುವೆಯಾ? ಜಗದ ಹುಳಿತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಣ್ಣೆಯಾಗುವೆಯಾ?” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮದ್ದಾನೆ, ಆ ಪಾರಿವಾಳ, ಆ ಅರಸಂಜೆ, ಆ ಅರಗಿಳಿ, ಆ ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ, ಆ ಬೆಳುವ, ಆ ನವಿಲು ಆಡಿ, ಕುಣಿದು, ನಲಿದು, ನಡೆದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹಾರಿಹೋದಾಗ— “ಮಗುವೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ, ಅದಾಯಿತು ನೀಗುಳ್ಳಿ! ಮನೆಯವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ ಅವನಾದ ಅತಿಥಿ! ಸಿತನ ಪಾಪದ ಪಿಂಡ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು! ಮಾತೆಯ ಶಾಪದ ಮೂರ್ತಿ ಬಯಲಾಯಿತು! ಸಂಸಾರದ ಸವಿ ಸುಖ ದುಃಖದ ಸರಿಬೆರಕೆಯೆಂದು ಕಲಿಸಿದೆ” ಯೆನ್ನುವಾಗ ಅದೆಂಥ ಬೆಳಕಿನ ತಿಳಿವು ಬೇಕು? ಮಗುವಿನ ಚೆಲುವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣಿನಷ್ಟೇ ಹರಿತವಾಗಿ ಅದರ ಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ತಿಳಿವು ಬೇಕು; ಅದು ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಮಗುವು ಕೂಡ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ. ಆದರೆ ಅದರು ಜೀವಸೃಷ್ಟಿ. ತಾನು ಕಾಣುವ ತೀರ ಸಮೀಪದ ಒಂದು ಜೀವಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕಾಣುವ ಕವಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಅರಿತಮೇಲೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಒಂದು ಜಡಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಪರಾಮರಿಸಬೇಕು.

ಸಲಿಗೆಯ ಸೃಷ್ಟಿ

“ಬ್ರಹ್ಮಶಕ್ತಿ ಸಂಯೋಗವೇ ಇರವಿಗೆ ಆದಿ. ನರ-ನಾರಿಯರ ರತಿಯಾಗಲಿ, ನರ-ನರರ ಮೈತ್ರಿಯಾಗಲಿ, ನರನಾರಾಯಣರ ಭಕ್ತಿ

ಯಾಗಲಿ ಒಂದೊಡೆದು ಎರಡಾದ ಸತ್ಯವೇ ಹೊಂದಿ ಒಂದರ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುವ ಅಗಮ್ಯವಾಹ. ಎರಡರದು ಮೂರಾಗುತ್ತಿದೆ, ನೂರಾಗುತ್ತಿದೆ; ಆದರೆ ನೂರರದು ಒಂದಾಗುವ ಹಾದಿ ತೋರುತ್ತಿಲ್ಲ; ಎರಡನ್ನು ಒಂದು ಗೂಡಿಸಿ ಇರವಿನೊಳಗಿನ ಅರಿವಿಗೆ ಹಾದಿ ಮಾಡಿದವರೆಲ್ಲರೂ ದೇವರಾದರು. ಜಡಕ್ಕೆ ರೂಪುಗೊಟ್ಟು ಜೀವವು ಜಡದ ರೂಪುಗೊಂಡಿ ಸಿ ತಾನೂ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವದು. ಜಡವು ಜೀವದಿಂದ ಇಷ್ಟು ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದೂ ಜೀವಕ್ಕಾಗಿ ಜಡವು ಜೀವಿಸಿರುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಅಗಮ್ಯರಹಸ್ಯವೇ ಆಗಿದೆ.” ಭೂಮಿ ಕಾಣಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಣ್ಣು-ನೀರು. ಮಣ್ಣು ವಸುಂಧರೆಯೆನಿಸಿತು; ನೀರು ರತ್ನಾಕರವೆನಿಸಿತು. ಹಾಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟವರು ದೃಷ್ಟಾರರಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಏನು? ಬಾಯಿರುಚಿತಪ್ಪಿದ ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೊನ್ನುರನ್ನಗಳಿಗೆ ಮಣ್ಣು ಎಂದರು; ಪ್ರಪಂಚದ ಸಮಗ್ರಲೀಲೆಗೆ ಮಾಯೆಯೆಂದರು. ಆದರೆ ರಸಖುಷಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾವಿನ ಥಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅವರು “ಮೂಡಲಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಮುತ್ತಿನ ನೀರಿನ” ತಳಿ ಹಾಕಿದುದನ್ನೂ, ಆ ಇಂದ್ರಭವನದಲ್ಲಿ “ರತ್ನದರಸದ ಕಾರಂಜಿ ಪುಟೆ” ಯುವದನ್ನೂ ಕಾಣುವರು. ಆಗ ಎಲೆಗಳ ಮೇಲೂ ಹೂಗಳ ಒಳಗೂ ಕಾಣುವ ಹನಿಗಳು ಅಮೃತಬಿಂದುಗಳಂತೆ ತೋರಿ, ಬೆಳಗಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲ ಮೇಲಿಂದ ಅವನ್ನು ತಂದು ಯಾರು ಇರಿಸಿರಬಹುದು ಎಂದು ಬೆರಗುಗೊಳ್ಳುವರು. ತಂಗಾಳಿಯ ಕೈಯೊಳಗೆ ಹೂವಿನ ಎಸಳಿನ ಚೌರಿಯನ್ನಿತ್ತು, ತುಂಬಿಯ ದಂಡಿಗೆ ಮೈತುಂಬ ಗಂಧಸವರಿ ಹಾರಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರಲ್ಲ! ಗಿಡಗಂಟೆಗಳಿಗೂ ಕೊರಳು ಬಂದಿದೆ; ಅಂತೆಯೇ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹಾಡು ಹೊರಟಿತು! ಕಾಡಿನನಾಡು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಗಂಧರ್ವರ ಸೀಮೆಯಾಯಿತಲ್ಲ! ಆ ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ಪರ್ಶವನ್ನು ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪಡೆದುದರಿಂದ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸದ ಶಾಂತಿರಸವೇ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ಮೈದೋರಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಕಾರಣವಲ್ಲದೇನು? ಅದರ ಮೇಲೆ ಅದು ಬರಿ ಬೆಳಗು ಅಲ್ಲ. ಇಂಥ ಕಣ್ಣು ಚೆಲುವ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಕಂಡು “ಸಿಂಗರದ ಸಿರಿ, ಮಂಗಲದ ಝರಿ” ಯೆಂದು ಏಕೆ ಒಡನುಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? “ವಿಧಿಯಿತ್ತ ಕುಲದೊಂಕು, ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯು ಡೊಂಕೆ?” ಎಂದು ಪ್ರೇಮಯೋಗದ ಕವಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಅದೇ ಕಣ್ಣು ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ರಾಗರತಿಯನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. ಸಂಜೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಗಿಲಮಾರಿಗೆ ರಾಗರತಿಯ ನಂಜು ಎರಿದೆ; ನೆಲದ ಅಂಚೆ ಗೆಲ್ಲ ಮಂಜಿನ ಮುಸಕು ಹೇಗೋ ಬಿದ್ದಿದೆ; ಆದರೂ ಅದು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದಿದೆ; ಬಿದಿಗೀಚಂದ್ರನ ಚೊಗಚೀ ನಗೆಹೂ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಮೂಡಿ, ಮೇಲೆ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನು ಕೂಡಿದೆ. ಮಳ್ಳಗಾಳಿಸುಳಿಯು ತನ್ನ ಕಳ್ಳಕ್ಕೆ ಯಿಂದ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಲೂ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಬಿಡುತ್ತಲೂ ಇದೆ! ಇದರಲ್ಲಿ ಎಳೆಯಚಂದ್ರನು ಚೊಗಚಿಯಂತೆ ಮೂಡಿಸುವ ನಗೆಯ ಹೂ ಎಷ್ಟು ನಯ! ಎಂಥ ಕೋಮಲ! ಹೂ ಎಂಬ ಮನದುಸಿರು, ನನೆಯಾಗಿ ಮೊನೆಯಾಗಿ ಮುಗುಳಾಗಿ 'ಪುಃ' ಎಂದು ಬಿಟ್ಟುಸಿರೇ ಹೆಸರಾಗಿ ದೆಯಂತೆ! ಅದರ ಚಂದಕ್ಕೆ ಒಂದೆ ಮೈ ಸಾಲದೆಂಬಂತೆ ನೂರೊಂದು ಮೈದಾಳಿ ಕುಣಿಯುವ ಹೂವಿನ ಸ್ವಚ್ಛಂದವೇನು? ಹೂ ಎಂಬುದು ಹಗುರಾದ ಸವಿಹೆಸರು! ಯಾವ ಹೂವೇನು? ಹುಣಿಸೆಯದೇನು— ಜಾಲಿಯದೇನು? ಪಾರಿಜಾತದಂತೂ ದೇವಲೋಕದ್ದು; ದೇವಮಾನವ ರೆನಿಸಿದ ರುಕ್ಮಿಣಿ-ಸತ್ಯಭಾಮೆಯರಲ್ಲಿಯೂ ಮೋಹವನ್ನೂರಿಸಿದ್ದು; ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕವಿ "ಮಣ್ಣು ನೆಲದಹೂವೆ ಅಲ್ಲ; ಗರ್ವದರ್ಪ ಇದಕೆ ಇಲ್ಲ"ವೆಂದೂ, ಭೂಮಿಗಿಳಿದ ಗಿಡವು ಮಾತ್ರ ವಿಕಾರಗೊಂಡು "ಸುಮನು ಮಾತ್ರ ಮಧುರಗಾತ್ರ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರವುಳಿದಿತೆ"ದೂ ಅನ್ನು ತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಯದ ತನುವು, ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಮಾಸೀತೆನ್ನುವ ಸತಿಯ ಭಯ, ಮಡದಿಯನಯ ಇರುವದರಿಂದ ಅದರ ಮೂಡು ಮುಳುಗುಗ ಳೆರಡೂ ಚಿಕ್ಕೆಯೊಡನೆಯೆಂದರೆ ಅಚ್ಚರಿಯಲ್ಲ.

ಪಾರಿಜಾತವು ಚಿಕ್ಕೆಗಳೊಡನೆ ಬಂದರೆ, ಚಂದ್ರಿಕೆ ಚಂದ್ರ ಮರು ಜೋಡಾಗಿ ಬರುವುದು 'ದನಕರದ ಕಾಲಿನಧೂಳಿ ಸಂಜೆಯ ಹೂಳಿ ಮುಗಿಲುಮುಟ್ಟಿದಾಗ.' ಆ ಜೊತೆಗಾರರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕೆಗಳತಿಯರು ಕೃತ್ತಿಕೆಯ ಹಾರಹಾಕಿದ್ದಾರೆ; ಆದರಿಂದ ಅವರ ಇದ್ದ ಬಿದ್ದ ಕೇಡು ಕಳೆಯುವದಂತೆ. ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸಿಂಗಾರವಿದ್ದರೂ ಮಣ್ಣುನಾಡಿನ ಮಂದಿ ಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ರೆಯ ಪಾಲಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ಆದರೆ ಸೂಸಿರುವ ನಗೆಯ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೀರಿದ್ದರಿಂದ ಟೀಂಹಕ್ಕಿಗೆ ಮದ ತಲೆಗೇರಿದೆ; ಅಂತಿಯೇ

ಅದು ಚೀರುತ್ತ ಗಿಡದಿಂದ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಾಡುತ್ತಿದೆ; ಕಾಡೂಮೇಡೂ ಬೆಪ್ಪಾಗಿ ಕುಳಿತವೆ ಆ ಐಶ್ವರ್ಯನೋಡಿ. ಹಾರಿಹಾರಿ ಮೈ ಸೋತ ಗಾಳಿ ಮರಮರದ ಗೊನೆಯಲ್ಲಿ ತೆಪ್ಪಗೆ ಕುಳಿತು ತೂಕಡಿಸುತ್ತಿದೆ; ಜಾಲಿಯೂ ಹೂತು ಸುಗಂಧಿಯಾಗಿದೆ; ಬೇಲಿಯೂ ಗಮಗಮಿಸುತ್ತಿದೆ; ಇನ್ನು ಶಾವಂತಿಯಂಥದು ತಂಪು ಇಡಗಿಸುವುದು ಅಚ್ಚರಿಯೇ? ದಣಿ ಸಿದ ಹಗಲು ಹಿಂಗಿದೆ; ಕತ್ತಲು ಇಂಗಿದೆ; ಜಗತ್ತೇ ಧವಳಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದಿರುವಾಗ ಮೋಡಗಳೂ ಬೆಳ್ಳಗಾಗುವವು; ತೆನಿಗಳೂ ಮಾಗುವವು. ಬೆಳದಿಂಗಳ ಹಾಲುಣಿಸು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪಾಡು !

ಕವಿಯ ಬೆಕ್ಕು ಬೆಳದಿಂಗಳನ್ನು ಹಾಲೆಂದೇ ತಿಳಕೊಂಡು ಹಾರುತ್ತಿದೆ! ಚಂದ್ರನನ್ನು ಬೆಣ್ಣೆಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಮುಗಿಲಿನಂಗಣಕ್ಕೆ ಸಿಟ್ಟಿನೆ ಸಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ!! ಬೆಳದಿಂಗಳಿರುಳಲ್ಲಿ ಸುಗ್ಗಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕೋಗಿಲೆ ಕೂಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ! ಕಾರಣವೇನು? ಬರುವ ಸುಗ್ಗಿಯ ಕೂಗು ಕಲಿತು ಇಡಬೇಕೆಂದು, ಕೋಗಿಲೆಯು ಈಗಿಂದಲೇ ಕುಕಿಲುತ್ತಿರುವದಂತೆ. ಆ ಸೊಬಗಿನ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಇನ್ನೂ ಅಸಂಖ್ಯ ಅಲೌಕಿಕಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. “ಕೆಲವು ಪಚ್ಚಿಹೊಲವು; ಮುಗಿಲು ಹೀರಕದ ಮನೆ. ಅಡವಿಗಡವಿಯೇ ಹೊನ್ನಬಣಿವೆ. ಅದೇನು ಅಮೃತದ ಅರವಟ್ಟಿಗೆಯೋ, ಹಾಲ ಆಲೀಮನೆಯೋ? ಅತ್ತ ಚಿಕ್ಕೆಗಳು ಚಕ್ಕನೆ ಹೊಳೆದು ಬಿಳಿಮೋಡಗಳ ಮುಸುಕು ಹೊಕ್ಕು ಫಕ್ಕನೆ ಮತ್ತೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಕ್ಕು ನಗಿಸುತ್ತಲಿವೆ; ” ಯಾರನ್ನು? ಅಕ್ಕರದ ನೋಟಕರನ್ನು. ಅದು ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳ ಆಟವನ್ನು ಸ್ತೂತಿಗೆ ತರುವದಿಲ್ಲವೇ?

ಬೆಳದಿಂಗಳು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಆಹ್ಲಾದಗೊಳಿಸುವುದು ಸಹಜ. ಅದರಿ ಕವಿಯು ಬೇಸಗೆಯ ಬಿಸಿಲನ್ನೂ ಕಂಡು ಹಿಗ್ಗು ಗೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿಸಿಲು ಡೇರೆ ಹೊಡೆದಿದೆಯಂತೆ! ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೇ ಅದರ ಪಾಹರೇ ಮಾಡುತ್ತಿದೆಯಂತೆ! ಅಂಥ ಸದ್ದುಸುಳಿವಿಲ್ಲದ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಹುಣಿಸೆಯ ಮರದ ಕೆಳಗಿದ್ದಾನೆ. ಮೇಲೆ ನೋಡಿದರೆ ಮರವೆಲ್ಲ ಹೂತಿದೆ! ಅದೇನು? ಹುಣಿಸೆಯ ಚಿಗುರು ಮದರಂಗಿ ಬಣ್ಣದ ಉಗುರಾಗಿದೆ! ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಹುಳಿಯಾಗರು! ಕಾಮನ

ಬಿಲ್ಲಿನ ಕೊಂಬೆಯೇ ಚಿಗಿತಂತಿದೆ. ಮೈಚಾಚಿದ ಹುಣಸಿಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ, ಅಂಥ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾದೀತು ? ಬಿಸಿಲುಗುದುರೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ ದೂರದಲ್ಲಿ! ಆದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬೇಸರವನ್ನು ಮುರಿದು, ಬಿಸಿಲು ತಂತಾನೆ ಹರಿದು ಹೋಗುವಾಗ ಕವಿಯ ಜೀವದ ಬೇಸರವನ್ನು ಹರಿಸಿ, ಹಾಡುನುಡಿಸಿ ಲಿಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೂತ ಹುಣಿಸೆ ಮರನೇ ಸಾಕು! ಆದರೆ “ಹೋಳಿಹುಣ್ಣಿವೆ ಬಿಸಿಲು ಕಾಮನ ಸುಡಲೆಂದು ತೆರೆದಿದ್ದ ಉರಿಗಣ್ಣು ತೆರದಲ್ಲಿ”ಯೆಂದು ಬಿಸಿಲಿನ ಸ್ಪರ್ಶಸುಖವನ್ನೂ ಕವಿಯು ಒಂದು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಉಸುರಿದ್ದಾನೆ:

ಏಕತಾನ

ಶ್ರಾವಣ ತಿಂಗಳೆಂದರೆ ಕವಿಗೆ ಹೊಸಜೀವ. ಶ್ರಾವಣವೆಂದರೆ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಬರುವಳು; ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಂತೆ. ಶ್ರಾವಣವೆಂದರೆ ಕಾಲಾರಿದ ಮಳೆಗಾಲ; ಕತ್ತಿತ್ತಿದ ಬೆಳೆಗಾಲ. ಆಷಾಢದಲ್ಲಿಯೇ ಭರದಿಂದ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯ ತೊಡಗುವದಷ್ಟೆ! ಆದರೆ ಅದರ ರೀತಿಯು ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. “ಆಷಾಢದ ಮುಗಿಲು ಬೀಸಾಡಿ ಬಂದವು ಈಸಾಡಿ ಬಂದಂಥ ಆನೆಗಳೇ! ರೋಷದ ತೋಷದ ಬೆಡಗು ಬಿನ್ನಾಣವ ಬೀರುವ ಪಿಂಕದಿ ಮೆರೆಯುವೊಲೇ” ಎಂದು ಕವಿಯು ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಲೋಚನಕೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವ ಹಚ್ಚಹಸಿರೂ, ಹುಚ್ಚಹಸಿರೂ ನೆಲವನ್ನೆಲ್ಲ ಆಗಲೇ ಹೊಚ್ಚಿರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ವಿದ್ರಾವಣವಾದ ಶ್ರಾವಣ ಬರುವದು; ಕಾನನ ವೆಲ್ಲವೂ ಕಾವಣವಾಗುವದು. ಶ್ರಾವಣ ಬಂದರೆ ಪಡುಗಾಳಿ ಹಾಡುವದು; ಗಿಡಬಳ್ಳಿ, ಆಡುವದು; ಹೊಲ-ಹುಲ್ಲು ನೋಡುವದು. ನೀರ್ವಕ್ಕಿ, ಬಾನಕ್ಕಿ, ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿಗಳು ಹಾಲಾಗಿ, ಸಾಲಾಗಿ, ಮೇಲಾಗಿ ಹಾರತೊಡಗುವವು. ಮಿಂಚುಗಳು, ಮಿಂಬುಲಿಗ, ಮಿಂಚುಹುಳ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಿಂಚಿನ ಬಳಗವೋ ಎನ್ನುವಂತೆ ತೊಳತೊಳಗುವವು. ಅಹಹ! ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಚೆಲುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವ ಕಣ್ಣು ಕಣ್ಣೇ? “ಸೌಂದರ್ಯವೆಂಬುದು ಕಣ್ಣಿನ ತುತ್ತಲ್ಲ, ಕಣ್ಣಿಗು ಕಣ್ಣಾಗಿ ಒಳಗಿಹುದಂ”ತೆ! ಇರಲಿ. ಕವಿಯೊಡನೆ ಶ್ರಾವಣದ ಹಗಲು ನೋಡೋಣ. “ನೆಲಹಸಿರು,

ಹೊಲಹಸಿರು; ಗಿಡಗಂಟೆ ಹಸಿರು. ನೆನೆನೆನಿಸಿ ಅತ್ತಂತೆ ಆಗಾಗ ಮಳೆ; ನಡುನಡುವೆ ಹೊಂಬಿಸಿಲ ಕಳೆ. ಗಾಳಿಗೋಳಿಡುವಂತೆ ಭೋರಾಡು ತ್ತಿರುವದು.” ಇದಕ್ಕೂ ಸೊಗಸಾಗಿ ಶ್ರಾವಣದ ಬರುವು. ಅದು ಪಡುವಲದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಹರಿವಗಾಳಿ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಪರ್ಜನ್ಯ ಗೀತವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಬರುವದು; ಬನದ ಮರದ ಮೇಳವೆಲ್ಲ ಸೋ ಅನ್ನುವದು; ಬಿದಿರು ಕೊಳಲು ನುಡಿಸುವದು; ಮಲೆಯ ಹಳಲ ಮುಡಿಸುವದು; ಬಳ್ಳಿಮಾಡ ಬಾಗಿಸುವದು; ಗಿಡಗಳ ತಲೆದೂಗಿಸುವದು. ಮರದ ಹನಿಯ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಅತ್ತ ಇತ್ತ ತೂರುತ್ತಲೂ, ಹಸಿರು ಮುರಿವ ತೊಂಗಲನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ತೂಗುತ್ತಲೂ ಬರುವದು. ಗುಲಗಂಜಿಯ ತೊಡವನ್ನು ತೊಟ್ಟು, ಹಾವಸೆಯ ಉಡುಪನುಟ್ಟು, ನಗುವ ತುಟಿಯ ನನೆದ ಎವೆಯ ಶ್ರಾವಣನನ್ನು ಕವಿಯು ತರಳ, ಎಂದು ಕರೆಯುವನು ಅವನು ಅಳಲು ನಗಲು ತಡವೇ ಇಲ್ಲ; ಅದೊಂದು ಆಟ ಅವನಿಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕವಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಅವನು ತುಂಟಹುಡುಗ! “ಮೋಡಗವಿದ ಕಣ್ಣಿನವನಾದ ಮುದಿಯತಂದೆ ಮುಗಿಲರಾಯನು ನಿನ್ನನ್ನೆ ಬಯಸಿ, ಕಣ್ಣು ಕೆನ್ನೆ ತೊಯಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ! ಇನ್ನು, ಬಿಸಿಲಹಣ್ಣು ತಿಂದು ಹೊತ್ತು ಹೆತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಭೂಮಿತಾಯಿಯು ನಿನ್ನನ್ನು ನೆನೆನೆನಿಸಿ ಎದೆಯ ಸೆರಗ ನೆನಸಿತು!” ಬಾರೊ ನುಗುವೆ ಶ್ರಾವಣಾ” ಎಂದು ಕವಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅದೆಂಥ ಸಲಿಗೆಯಿದೆ? ಅದೆಷ್ಟು ತಾದಾತ್ಮ್ಯವಿದೆ? ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕವಿಯು ಶ್ರಾವಣದ ವೈಭವವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ—“ಎನು ಹಸಿರು! ಎನು ಹಳದಿ! ಹುಲ್ಲು, ಹೂವು ಸಹ ಹಬ್ಬದ ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿವೆ? ಹುಲ್ಲು ಕಸವು ಸಹ ಬಣ್ಣ ಪಡೆದು ಹೂತು ಹಿಗ್ಗಿ ನಿಂತಿರುವವಲ್ಲ! ಮಳೆಯ ಬಿಲ್ಲು ಮುರಿದು ಹತ್ತು ಕಡೆಗೆ ಹಂಚಿದಂತೆ! ನೆಲದ ಬಸಿರೇ ರನ್ನ ರನ್ನದ ತನ್ನ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಳಿಸಿದೆಯೇ? ಮಣ್ಣು ಹುಡಿಯ ಕಣಕಣವೂ ಕಣ್ಣು ಪಡೆದ ಹಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಲೆಂದೇ ಬಾನಿನಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮೋಡ ಬಾಗಿದೆ. ಮುಗಿಲು ನೆಲಕ್ಕೆ ಮುಕ್ಕು ಚಿಕ್ಕೆ ಕಾಳುಗಳನು ಬಿತ್ತಿದೆ; ನೆಲವು ಮುಗಿಲಿಗರ್ತಿಯಿಂದ ಆರತಿಯನ್ನೆತ್ತಿದೆ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಉತ್ಸವ ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ಬಸೆರೆಯಾದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಹೂ ಮುಡಿಸ

ಬಂದ ಸಂಭ್ರಮ! ಹುಡುಗನು ಅರಳಿ ಹೂವಾದ ಮೇಲೆ ಹುಳಕ್ಕೆ ರೆಕ್ಕೆ ಒಡೆಯಲಾರವೇ? ಮುಸುಕು ಹರಿದು ಸಕ್ಕರೆದು ಚಿಟ್ಟೆ ಮುಕ್ತಿ ಪಡೆದವು! ನಯವೇ ರೆಕ್ಕೆಪಡೆದು ಹಾರುತ್ತಿರುವದೇ? ಛೇ! ಇವೇಕೆ ರೆಕ್ಕೆ ಹುಳಗಳಾದವು! ಚಿಕ್ಕರೂಪ ತಾಳಿದ ಚೊಕ್ಕ ಅಸ್ಪರೆಯರೇ. ಯಾಕಂದರೆ ನಕ್ಕು ನಲಿಯುತ್ತಿರುವರು. ಹೂವಿನ ಸಕ್ಕರೆಗೆ ಪ್ರಾಣತುಂಬ ಚಿಟ್ಟೆಯಾಗಿ ಕಾಂಬವೋ? ಕುಣಿದು ದಣಿದ ಚಿಟ್ಟೆಗಳ ಸಕ್ಕರೇ ಹೂವು ಎನಿಸಿಕೊಂಬವೋ? ಅವು ಒಂದನ್ನೊಂದು ತಬ್ಬಿ, ಮುಕ್ತಿ ಏಕಜೀವ ವಾಗಿವೆ. ಜಡಜೀವ ಎಂದು ಸುಳ್ಳೇ ಎರಡು ರೂಪವಾಗಿವೆ. ಭೂಮಿ ತಾಯಿ ಜೋಗಿತಿಯಂತೆ, ಹೂವ ಹಡಲಿಗೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತಿದ್ದಾಳೆ; ಹೀಗೆಯೇ ಅವಳು ಅನಂತಕಾಲ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ.” ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕವಿಯು ಹಲವು ವಿಧದಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿ ಹೊಗಳಿ ಮನವು ತಣಿಯದೆ— “ರೂಪಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಪಮೆಗಳಿಗೆ ಗಣಿಯಿದು” ಎಂದು ಮುಗಿ ಸುತ್ತಾನೆ.

ಇತ್ತ ಬನ್ನಿರಿ. ಇದೊಂದು ಸಂಜೆ. ಚಿತ್ತಿಯ ಮಳೆಯ ಸಂಜೆ. ಈ ಗುಡ್ಡದ ತಲೆಗೆ ಮೋಡವು ಮುಸುಕೆಳೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲು ಮೈ ಚಾಚುತ್ತದೆ. ತೋವು ತೋಟದ ಗಾಳಿ ನುಗ್ಗಿ ನುಸುಳಿ ಬಂದು ಹುಲ್ಲುಗಾವಲನ್ನು ಸವರಿ ಬೈತಲೆ ಬಾಚುತ್ತಿದೆ. ಹೊಲದ ದಂಚಿನ ಹಸಿರ ಬಯಲು ಮುತ್ತಿನ ಸೇಸೆ ತಳೆದು, ದುಡಿದವರ ಪಾದ ಕೈಂದು ಹಡದಿಯನ್ನು ಹಾಸಿದೆ. ದಿನಗೂಲಿಗೆ ದುಡಿದು ದಣಿದು ತಣಿದು ಹೊರಟವರ ಮುಖಗಳು ಎದೆಯೆತ್ತರ ಬೆಳೆಗೆ ಕಳಸ ಇಟ್ಟಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಿವೆ!

ಗುಡುಗು ಮಿಂಚುಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ಗೂಡು ಸೇರುತ್ತಿರುವವರನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ; ಮಳೆ-ಗಾಳಿ-ಬಿಸಿಲುಗಳಿಗೆ ಬೆದರಿ ಆಸರಕ್ಕೊಡುವುದು ಅರಿದಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯೊಡನೆ ತಾದಾತ್ಮ್ಯನಾದ ಕವಿಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯದು; ಆದರೆ ಅವನು ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ—“ಮರಿಗುಡುಗು ಕೆಲೆವಾಗ, ಮಳೆಗಾಳಿ ಸೆಳೆವಾಗ ನಾವ್ಯಾಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತು ಕೂತಿವು? ಕೋಲ್ಮಿಂಚು

ಇಣಕಿಣಕಿ, ಕಣ್ಣು ಕುಣಿಸಿ ಕೆಣಕೆಣಕಿ ಬಾಗೆಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಅನುವಾಗ ಒಳಸೇರಿ ಹರೆಮೊರಿದಂತೆ ಕುಳಿತೆವಲ್ಲ! ಮಳೆ ಬರುತ್ತಿದೆ ಬನ್ನಿ! ಇಳಿ ಯೊಡನೆ ಜಳಕ ನಾಡೋಣ; ಮೋಡಗಳ ಆಟವನ್ನು ನಾವೂ ನೋಡೋಣ.” ಕವಿ ಒಂಟಿಗನಾಗಿ ಹೊರಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೆದರುವನಾ ದರೂ, ಜೊತೆಗಾರರು ಸಿಕ್ಕರೆ ಹೊರಬೀಳಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುವಂತೆ ತೋರು ವದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಗುಂಪುಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪು. ಗುಂಪಾ ಗಿರುವುದು ಸಿಂಹದ ಸ್ವಭಾವವಲ್ಲವಾದರೂ ಆನೆಗಳ ಲಕ್ಷಣ. ಇರಲಿ.

“ಪಾತರಗಿತ್ತಿ ಪಕ್ಕ”ದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಪ್ರಾಣವಾಯುವನ್ನು ಬಹು ಜನ ವಿಮರ್ಶಕರು ಹೊಗಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿ ಸಮರಸನಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದಂತೆ! ಆ ಪಕ್ಕವೆಂದರೆ ಗಾಳಿಯ ಕೆನೆಯಿಂದಲೇ ಮಾಡಿದವು; ರೇಶಿಮೆಗಿಂತ ನಯವಾದ ಅವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಿಕ್ಕೂ ಭಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅದರ ಸ್ನಾನ ಕಿರೇಸೂರೇ ಪಾನದ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ; ಅದರ ದಿನದ ಊಟ ತುರುಬಿತುಂಬಿ ತೋಟ ದಲ್ಲಿ. ಅದು ಕಳ್ಳಿಹೂವನ್ನು ಕಡಿಯುತ್ತದೆ; ಹೂವಿನ ತುಟಿನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತದೆ. ನಾಯಿಯ ಭತ್ತರಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೂತು ಮೋಜು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಮಾಲಿಂಗನ ಬಳ್ಳಿಯೇ ಅದರ ತೂಗುಮಂಚ! ರುದ್ರಗಂಟೆ, ವಿಷ್ಣುಗಂಟೆ, ಹೇಸಿಗೆಯ ಹೂ ಒಂದೂ ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ ಪಾತರಗಿತ್ತಿ! ಹುಲ್ಲು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಿ ಬೆಳಸಿ ತಿಂದು, ಕುಣಿದು ದಣಿದು, ಸಿಕ್ಕಲೋಡಾಡಿದರೂ ಗಾಳಿ ಯೊಡನೆ ಒಮ್ಮೆ ಓಡಿಹೋಗುವದು ಎಲ್ಲಿಗೆ ನಂದನವನಕ್ಕೆ? ಕವಿಯ ಜೀವನವೂ ಹಾಗೆಯೇ! ಅವನ ಓಟವೆಲ್ಲವೂ ನಂದನವನದ ಕಡೆಗೇ!!

೩. ಆತ್ಮವಿಹಾರ

ಹೃದಯ ಪೇತ್ರ

ಕವಿತೆ ಹೃದಯದ ಮಾತು; ಕಕ್ಕುಲತೆಯ ತಾಯಿಯ ರೀತಿ ಅದ ಕೈರುತ್ತದೆ. ಹೃದಯವು ಭಕ್ತಿಯ ನೆಲೆ; ಅಂತರಾತ್ಮನ ಅರಮನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಆನಂದವಿದ್ದರೆ, ಹೊರಸೂಸುವ ನುಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದ ಹರಿಯ ಬೇಕಲ್ಲವೇ? ತಾನೇ ಆನಂದವನ್ನು ಕಾಣದ ಒಣಮೂಳವು ಹೆರರಿಗೇನು ಉಣಸೀತು! ಸುಖದ ತೆನೆಯಿಂದ ಆನಂದವನ್ನು ಕರೆಯುವಂತೆ ದುಃಖದ ಮೊನೆಯಿಂದಲೂ ಆನಂದವನ್ನು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆನಂದವು ಸುಖದ ಅಮಿಷವೂ ಅಲ್ಲ; ದುಃಖದ ವಿಷವಂತೂ ಅಲ್ಲವೇ ಅಲ್ಲ. ಆನಂದವು ಹೃದಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೊಡೆಯನಾದ ಹೃತ್ತುರುಷನ ಸೊತ್ತು; ಹೃತ್ತುರುಷನ ತೊತ್ತಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸಿದರೆ, ತನ್ನ ಸೊತ್ತುನ್ನು ಕರುಣಿಸಬಲ್ಲನು. ಹೃತ್ತುರುಷನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವ ದಾರಿ ಭಕ್ತಿಯೊಂದೇ. “ಭಕ್ತಿಯು ರಸಗಳ ತಾಯಿ. ನಿರತಿಶಯ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದ ಕೊಡುವುದೇ ಆನಂದ. ಅಂಥ ಪ್ರೇಮಸ್ವರೂಪವೂ, ಶಾಂತ ಆನಂದ ರೂಪವೂ ಅದದ್ದೇ ಭಕ್ತಿ. ಲಿಂಗದ ಶಕ್ತಿ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ. ಸ್ವಚ್ಛಂದವೂ ಸ್ವಯಂಭುವೂ ಅದ ಆತ್ಮಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಅಪರ ನಾಮವುಳ್ಳ ಭಕ್ತಿಯು ಕವಿಜೀವದ ಲಕ್ಷಣ. ಶೃಂಗಾರ ವೀರ ಕರುಣಾದಿ ನವರಸಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದಯಂಗಮವಾದದ್ದು ಭಕ್ತಿವೃತ್ತಿಯ ಅಂಶ ವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಭಗವಂತನ ಅಥವಾ ಅವನ ತೇಜಾಂಶದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಾಗಿವೆ.” ಅಷ್ಟ ರಿಂದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಭಗವಂತನ ತೇಜಾಂಶವನ್ನು ಕೀರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೃತ್ತುರುಷನನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ಯಮಕ್ಕೆ ತೊಡಗಬೇಕೇ? ಅದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವೇ? ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರು ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಭಕ್ತಿಯು

ಜೀವನಿಗೆ ಸಹಜ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಉತ್ತಮ ಜೀವನವನ್ನು ದೊರೆ ಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಬೇಕು; ಭಕ್ತಿಯ ನೆಲೆಯಾದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನುಷ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗುವದು. ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಭಕ್ತಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆನಂದ; ಆನಂದದಿಂದ ನಲಾನುಡಿ ಬಂದರೆ ಬರಲಿ; ಅದು ಬಂದಾಗ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳೋಣ. ನಲಾನುಡಿಗಾಗಿ ಹೃದಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಕೃಷಿ ಮಾಡದೆ, ಜೀವನಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕೃಷಿಗೆ ತೊಡಗಬೇಕು. ಜೀವನ ಚತುರರು ಆ ಕೃಷಿಯನ್ನು ತಾವು ಮಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ, ಬಲ್ಲಿದನಾದ 'ಎದೆಯ ಒಕ್ಕಲಿಗ'ನಿಗೇ ಒಪ್ಪಿಸುವರು. ನಮ್ಮ ಕವಿ ಸಹ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. "ಗರುವ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳೆಂಬ ಹುಲ್ಲು ಕರಿಕೆಗಳಿಂದ ಸರುವವೂ ಕೆಟ್ಟಹುದು; ನಟ್ಟು ಬೆಳೆದಿದೆ. ಕಾಡಿನಂದದಿ ಕರಲು, ಕಲ್ಲಿನಂದದಿ ಎದೆಯು ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದ ಬೇಸಾಯ ಮಣ್ಣು ಗೂಡುವದಯ್ಯೋ! ನಿನಗೆ ಕೋರಪಾಲಿನ ಮಾತುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಯ್ಯ— ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುವೆನು" ಎಂದು ಹದಬೆದೆಯನರಿ ತಂಥ ಹೃದಯವಾಸಿ 'ಎದೆಯಒಕ್ಕಲಿಗ'ನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಫಲಸು ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೇನು? ಆ ಫಲಸವೇ ಭಕ್ತಿ; ಅದುಳ್ಳವನೇ ಭಕ್ತ. "ಸಾಹಿತ್ಯಕವಿಗಳಿಗಿಂತ ಭಕ್ತಕವಿಗಳ ಸತ್ಯ ಹಿರಿಯದು. ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯವಸ್ತು ಮಾಡಿ, ಜೀವಿತ ವನ್ನೇ ದಿವ್ಯಕೃತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲನು." ಅಂಥವರೇ ತನುವಿಲ್ಲ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವ ಕವಿಗಳು.

ಇಳಿದು ಬಾ

ಹೃದಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಕೃಷಿಸಾಗಿತು; ಆದರೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೃಪೆಯ ಮಳೆ ಸುರಿಯಬೇಕಷ್ಟೇ? ಮೇಲೆ "ದೇವರ ರತ್ನಾಭರಣದ ನಕ್ಷತ್ರದ ಲೋಕ; ನೆಲದಲಿ ಮಲೆಯೊಳು, ಮರದಲೆಯಲಿ ಪುಷ್ಪಾಲೋಕ" ಎನ್ನಿದ್ದರೂ ತಾನುಣ್ಣದೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೇಗೆ ತುಂಬುವದು? ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ದಿದ್ದರೆ— "ಇಗೊ ಮರಣವು ಅಗೊ ಜನನವು" ಎಂಬ ಜೀವನದುಸಿ ರಾಟದಿಂದ ಹಸಿವೆ ಹಿಂಗಲಾರದು. ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಆಕಾಶವು ಹೊಸ

ಹೊಸದಾಗುವುದೂ, ದಿನದಿನವೂ ಗ್ರಹಮಾಲೆಯ ರಂಗಣ ಕುಣಿತವೂ ಯಾಕೆ? “ತಿರುತಿರುಗಿಯ ಹೊಸತಾಗಿರಿ” ಎನ್ನುತ್ತಿದೆ ಋತುಗಾನ. ಹೊಸದಾಗಿಸುವ ಕಳೆಯು ಮುಗಿಲಮಳೆಯಂತೆ ಇಳಿದು ಬರಬೇಕಷ್ಟೇ? ಆ ವಿಶ್ವಾಸವು ಕವಿಗಿದೆ. ತೆರೆಮರೆಗಳನೆತ್ತರಿಸಿ ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಅವನ ಬೆಳಕು ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಶಕ್ತಿಯೊಂದು ಬರುವದೆಂದೂ, ಆ ಶಕ್ತಿ ಅಲಗಿನಂತೆ, ಈ ಪ್ರಪಂಚ ಗಲಗಿನಂತೆ, ಅದುವರೆಗೂ ಮಲಗಿದಂತೆ ನಾವು ತಾಳಿಯಿರುವದೆಂದೂ ಕವಿಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ.

ಬಂದಾಗ ಬರಲೆಂದರೂ ಒಮ್ಮೆ ಜೀವ ಬೇಸರಿಯುವದು; ಉರುಳಿ ಹೋದ ದಿನಗಳನ್ನೂ, ಮುಂದಿನ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೂ ಬಗೆಯುವುದು. “ನೋಡನೋಡುತ್ತ ದಿನಮಾನವೂ ಆಡಲಿಡುತ್ತ ಆಯುಷ್ಯವೂ ನಡೆದದೆ; ನಡೆದದೆ; ನಡೆದಿದೆ. ಕಾಣದ ಕಡಲಹಾದಿ ಹಿಡಿದಿದೆ” ಎಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಡುತ್ತದೆ. “ಹರೆಯೊಂದು ಹರನೀರು, ತಿರೆಯೊಂದು ಕರಿನೀರು, ಎದೆಯು ಮುನ್ನೀರು, ಜನುಮವಂತೂ ಹರಿಗಡಿಯದ ಹೋಳಿನೀರು.” ಅದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸ್ಥಿರವಲ್ಲ. “ಸಾವಿನ ಕುರುಹನ್ನು ಅನುದಿನ ಕಂಡೆ” ನೆನ್ನುವನು. ನೊಂದು ನೊಂದು ‘ಬದುಕುವದು ಇನ್ನೆಂದು?’ ಅಂದುಕೊಳ್ಳದಿರುವನೇ? “ದಿನ ಬೆಳಗು ಅಂತೇನ— ಆ ದಿನ ಬಂತೇನ?” ಹೀಗೆ ಅನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಜೀವ ಕೊಂದು ಹಿಗ್ಗುಗೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಗಡಿಗ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕವಿ ಕಿನ್ನರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ; ಅದರ ಜೀವದ ತಂತಿಯನ್ನು ಮಿಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ಕಿನ್ನರಿಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ “ಮುಳಗಾಂವ ಬಿಂಡಿಗೆ ತೆಕ್ಕಿಮುಕ್ಕಿ ಬಿದ್ದಾಂಗಿ” ನೇ ಸೈ.

ಸಮರಸ

“ರಸವೆ ಜನನ, ವಿರಸ ಮರಣ, ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ. ಅದುದರಿಂದ ಸಮರಸವುಳ್ಳ ಜೀವನವೇ ಜೀವನ. ವಿರಸ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಹೆದರಿ ಬೆದರಿ— “ಕೆನೆ ಹಾಲು ದಕ್ಕಲಿ. ಅದನ್ನು ಕಕ್ಕಿಸಬೇಡ, ನಂಜಿನ ಸೆರಗ ಬೀಸಾಡಿ” ಎಂದು ಎಚ್ಚರ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರೆ ಸಮ

ರಸದ ದಾರಿಯೇನು? ಪ್ರೀತಿಯೇ? ಪ್ರೀತಿ ಎಂಬ ಮಾತು ಕೇಳಿ ರೆಕ್ಕೆ ಗೊಂಡು ಕೈಲಾಸಕೇರುವದಾದರೂ, ಅಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅನುಭವವೆಂದರೆ— “ಪ್ರೀತಿ ಪ್ರೇತ, ಮಹಾಭೂತ!” ಬೂದಿಬಡಕ ಗಂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಿಯಂಥ ಮಳ್ಳಿ ಹೆಣ್ಣು ನವರಸವನ್ನುಂಡಿತಾದರೂ ತಬ್ಬಿ, ಉಬ್ಬಿ, ಕೆಲೆದು, ನೆಗೆದು ಗಂಡನ್ನು ಕೆಡಹಿ ಕುಣಿದಿತು; ತುಳಿದು ತುಳಿದು ದಣಿದಿತು! ಅಬ್ಬಬ್ಬ! ಏನು! ಪ್ರೀತಿ?? ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರೀತಿ ಸುಳ್ಳು. ಹೊಸ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಯುಗ ಬೇಕು. ಅಗೋ, ಯುಗ ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯುಗಾದಿ ಬಂದಿತು. ಆ ಯುಗಾದಿಯು— “ಅಖಿಲ ಜೀವಜಾತಕೆ ವರುಷಕೊಂದು ಹೊಸ ಜನ್ಮವನ್ನೂ, ಹರುಷಕೊಂದು ಹೊಸ ನೆಲೆಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ, ಹೊಂಗೆ ಹೂವ ತೊಂಗಲಲ್ಲಿ, ಭೃಂಗದ ಸಂಗೀತಕೇಳಿ ಮತ್ತೆಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಇಗೋ ಇಲ್ಲಿ ಬೇವಿನ ಕಹಿ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹೂವಿನ ನಸುಗುಂಪು ಸೂಸಿ ಜೀವಕಳೆಯ ತರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದೆ ಬಾಲ್ಯ, ಒಂದೆ ಹರಯ! ಹೀಗೆ ನಮಗಷ್ಟೇ ಏತಕೆ? ನಿದ್ದೆಗೊಮ್ಮೆ ನಿತ್ಯಮರಣ, ಎದ್ದಸಲ ನವೀನ ಜನನ, ನಮಗೆ ಏಕೆಬಾರದೋ?? ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವವು ಹೊಸ ಬಾಳಿಗಾಗಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮರಸಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಅದೆಷ್ಟು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹಾತೊರೆದರೂ ಗತಿಕಾಣದಿದ್ದರೆ, ಅದು ಮಂಜಿಬ್ಬನಿಗಳು ಎರೆಯುವ ಠಾವಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೂ ಹುಟ್ಟುವದು. ಮೂಸಿದರೂ ವಾಸನೆಯಿಲ್ಲ ಅದಕ್ಕೆ. ಅದನ್ನು ಹುಡುಕಲು ಅಳಿ ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ; ಸುತ್ತಲಿನ ಗಾಳಿ ಬಿಸು ಸುಯ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ಈ ಹೂ ಬಾಡದು. ನೇಸರುಕಣ್ಣು ನು ಕೆಕ್ಕರಿಸಿದರೂ, ತಿಂಗಳು ಮುಳು ಮುಳು ಬಿಕ್ಕಳಿಸಿದರೂ, ಋತುಗಳ ಬಣ್ಣ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಬಿಟ್ಟವನೆದು ಇಳೆಗೆರಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಪುಟದಲ್ಲಿ ಈ ಹೂವಿನ ಚಿತ್ರ, ಬರೆದೊಲು ಇದ್ದೊಲು ಇತ್ತು. ವಿಚಿತ್ರ! ಇದೇ ನಿರಾಶೆಯ ಹೂ. ಹೊಸಕಾಲವು ಬರಲಿಲ್ಲ; ಬರುವ ಯುಗಾದಿ ಹೊಸಕಳೆ ತರುವ ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೀರಿಯಾದರೂ ಆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತೇ? ಉಸುರಿನ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಸರ ಹಡಗಗಳೆಷ್ಟೋ ತೇಲುತ್ತಿವೆ; ಆದರೆ ಉಸಿರುಗುಳ್ಳಿ

ಯೊಡನೆ, ಪ್ರತಿಹಡಗು ಒಡೆದೊಡನೆ ಸಾಕಾಗಿ ಮುಳುಮುಳುಗಿ ದಣಿಯು ತಿಹುದು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ತೆರೆನೊರೆಯಲಿತಿಹಾಸ ನಗುತಲಿಹುದು. ಆ ಕೀರ್ತಿಕಾಂಕ್ಷಿಯಾದ ಬಡಪ್ರಾಣಿಯು ಇಲ್ಲೇನು ಉಣ್ಣುವನು? ಕಣ್ಣೀರು; ಜೊಳ್ಳೆಳ್ಳುತಣ್ಣೀರು; ಮೇಲೆ ಕೀರ್ತಿಯ ಶುಭ್ರಕಾಕಸಿಂಡ ಅಷ್ಟೇ! ಅದುದರಿಂದ ಅಮೃತ ಕೀರ್ತಿಯ ತಿರುಳು, ನೋಡಗಳ ನೀರ್ನೆರಳು ಇದ್ದಹಾಗೆ. ಅಂತೆಯೇ ಕವಿ— ವೃಥಾ ಜನ್ಮವು ಬೇಡ, ರಿಕ್ತ ಕೀರ್ತಿಯು ಬೇಡ. ಇದ್ದವರ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬಗೆ ಇರಲಲ್ಲಿ ಸಪ್ತಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೂ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ತೂಕ” ಎಂದು ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ಇದು ಸಮರಸದ ದಾರಿ.

ಮುಗಿಲಿನಂಗಣದಾಗ

ಧೈಯವು ಕಲ್ಪನಾರಾಜ್ಯದ ಚರಮಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ಮೂರ್ತಿ. ಅದನ್ನು ಸಂಧಿಸಲು ಮುಗಿಲಿನಂಗಣದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೋದ ಹಾದಿ ತುಳಿಯಬೇಕಾಗುವದು. ನೆಲದ ಹುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವ ಕುನ್ನಿ ಮಾನವಗೆ ಆ ಹಾದಿ ಕನಸಿನ ಮಾತೇ ಸರಿ; ಅದುದರಿಂದ ಮುಗಿಲಿನಂಗಣದ ಪಯಣಿಗನಿಗೆ ದೊರಕೊಳ್ಳುವುದು ಮುಗಿಲಮಲ್ಲಿಗೆ ಯೆಂದೇ ತೋರಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಆ ಮುಗಿಲಮಾರ್ಗದ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಕವಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ— “ಬಿಸಿಲು ಗುದುರೆಯ ಹೂಡಿ ನನ್ನಯ ಮನೋರಥಕ್ಕೆ ದೆಸೆಯಿಲ್ಲದಂಥ ದಿಶೆಗೀಗ ದೂಡುವೆನದನು; ಮಸೆಮಸೆದು ತುಂಬುವೆನು ಬತ್ತಳಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಸ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ.” ಯಾಕೆಂದರೆ, ದೊರೆವಾಡುಗಳ ಸೀಮೆಗಳ ಸಾಮ್ರಾಟನಾಗಿ ಆಳಬೇಕೆಂಬ ಹಸಿಹಂಬಲು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ ಆದರೂ “ಎನು ಆಗುವದೆಂದು ನಾನು ನೋಡುತ್ತೀಗ | ನೀನು ಮಾಡುವುದನ್ನು ಜಪ್ಪಿಸಿಹೆನು || ಮಾಡುವುದೂ ಬಿಡುವುದೂ ಕೂಡಿಹುದು ನಿನ್ನನ್ನು | ಮಾಡು ಬಿಡು ನನ್ನ ಹಿತಬಂಧು ನೀನು” ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂಥ ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯೊಡನೆ ದೃಢವಾದ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವೂ ಮೇಳವಿಸಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಪೌರುಷಕ್ಕಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. “ರಿಕ್ಕೆಗಳ ಜೀವವಿರೆ

ಹಕ್ಕಿ ಹೆದರುವದೇನು ? ಕುಕ್ಕಿನೆತ್ತಿಯನದನ್ನು ಕೆಡಬಹುದೇ ? ” ಎಂದು ಕೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. “ಸುತ್ತಿರುವ ಬೆದರಿಕೆಯ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಳೆದೊಗೆದು | ಬತ್ತಲಾದೆನು ಬಾಲನಂತೆ ನಾನು ” ಎನ್ನುವ ನಿರ್ಭಯವು ತಲೆದೋರಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಒಳಗಿನ ಒಳಗಿನ ಒಳದನಿ ಕೇಳುತ್ತದೆ— “ಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ತಿಳಿಯದೆನ್ನ ವೆಸನ. ಅದಿ ಅಂತವು ಇಲ್ಲದಂಥ ತ್ಯಾಗಬೇಕು. ಗಂಡುಸಾದರೆ ನಿನ್ನ ಬಲಿ ಕೊಡುವೆಯೇನು ? ” ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮನವು ನಡುಗುವುದೂ, ತನುವು ನವಿರಿಗೊಳಗಾಗುವುದೂ ಸಹಜವಲ್ಲವೇ ? ತನುಮನಗಳು ಗಟ್ಟಿಗೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ “ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಳ್ಳಿಯ ಮೇರೆಯ ಮಾರಿ, ತಿಂಗಳಿನೂರಿನ ನೀರನು ಹೀರಿ, ಮಂಗಳ ಲೋಕದ ಅಂಗಳ ಕೇರು” ವುದೂ, ದಿಬ್ಬಂಡಲಗಳ ಅಂಚನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಚುಂಚನ್ನು ಆಚೆಗೆ ಚಾಚುವುದೂ ಹಕ್ಕಿಗೆ ಆಗದೆ, ಆ ಮಾತು ಮುಗಿಲಿನಂಗಣದ ಮೊಳಗು ಮಾತ್ರ ಆಗಿ ಉಳಿಯುವದು.

ನಿವೃತ್ತಿ-ಪ್ರವೃತ್ತಿ

ಕನಸು ನನಸಾಗಬೇಕಾದರೆ ತ್ಯಾಗಬೇಕು; ಆತ್ಮವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಬೇಕು. ಆಗ ಉಪಾಸಿಸುವ ದೈವತವು ಒಲಿಯುವದು, ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವದು. ಅದರ ಮನವರಿಕೆಯಾದುದರಿಂದಲೇ ಕವಿ “ ದೇವನಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿ, ದೇವನಿಂದ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ” ಯೆಂದೂ, “ದುಡಿದು ಸಡೆದವ ಜಾಣ, ವ್ಯಸ್ತನಾದವ ಕೋಣ” ಎಂದೂ ಹಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಆ ದೇವನಾರು ? ಯಾರಿಗಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬೇಕು ? ಯಾರಿಗೆ ಆತ್ಮಬಲಿಯನ್ನೀಯಬೇಕು ? “ಅತ್ತಿಲ್ಲ ಇತ್ತಿಲ್ಲ ಎತ್ತಹೋಗುವದೆಂದು ಜೀವವತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ, ಅತ್ತತ್ತು ಸುಮ್ಮನಾಗಿರುವ ಕೂಸಿನ ಹಾಗೆ ಸತ್ತಂತೆ ಬಿದ್ದು” ಕೊಂಡಿರಲು, ಇಲ್ಲವೆ ಭಾಸಹಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ತೇಲುತ್ತಿರಲು, ಅವನ ನಾಮವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸಿಡಿಲು ಸಿಡಿದಂತೆ ಬಂತು ! ಅದು “ಹೇಸಿಗೆಯ ಹೊವ ಮೂಸಿಡುವ ತುಂಬಿಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ನಂದನದ ಕಂಪುಬಡಿದಂತೆ ” ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅದರಿಂದ ಇದ್ದು ದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು ಅದರೆ ಆ ನಂದನದರಸು ಬರುವವರೆಗೆ ಜೀವ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವದೇ ? ” ಅತನ ಸಲುವಾಗಿ

ಜೀವನು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು. ಗೊಲ್ಲತಿಯಾಗಿ ಬೀದಿಯಲಿ ಅಲೆದಾಡಿ ತಿರುದು ಈಚಲ ಚಾಪೆ ಹೆಣೆಯಬಹುದು; ನಾಡಾಡಿ ಡೊಂಬತಿಯಾಗಿ ಗಣಿಮಿಣಿಗಳನ್ನೇರಿ ಕುಣಿಯಬಹುದು; ತಿರಿಪೆಯ ಅನ್ನವಿದ್ದರೂ, ಹರಕು ಅರಿವೆ ಬಂದರೂ ಆ ಓರಗೆಯ ಮೈಯೊಡನೆ ತಿರುಗಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತದೆ. ಆತನ ಬರುವನ್ನು ಕಾಯುತ್ತ ಅವೆಷ್ಟೋ ಹಗಲಿರುಳುಗಳನ್ನು ಕಳೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಮರೆತು ನಿದ್ದೆ ಹೋದಾಗ ಆತ ಬಂದುಹೋದರೆ, ಕಳಕೊಳ್ಳುವೆನಲ್ಲ ಎಂಬ ಎದೆಗುದಿ. ಒಮ್ಮೆ ದಾರಿಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ, ಕಣ್ಣಿಗೆ ಜಂಪುಸುಳಿಯಿತೆಂದು ಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲೆ ಒರಗಿ, ಫಕ್ಕನೆ ಎಚ್ಚರಾಗಲು ಜೀವನು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವದು; ಆ ನಿದ್ದೆಯ ಮೋಡಿಯನ್ನು ಬಗೆಯುವದು;—“ನಿದ್ದೆಯೆಂದರೆ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯಕೆ ಪಂಚತ್ವವೇವಂಥ ವಿದ್ಯೆ; ರಾಕ್ಷಸರು ಜಗಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ರಕ್ಷೆ; ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಮೋಡಿ; ಕಲ್ಲುಮಾಡ ಜಡೆದಿಹ ಬೇಡಿ; ಅದು ಸಪ್ಪಗಿಹ ಸಾವು; ಮಾಗಿಯಲ್ಲಿ ಮಡಿಯೆ ಮಲಗಿದ್ದ ಹಾವು!” ಅದರೆ ಮುಂದೇನು? ಮುಂದೇನು? ಎಂಬುದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದು. ಜೀವನು “ಮುಂದೇನೆ, ಸಖಿ ಮುಂದೇನೆ?” ಎಂದು ಕೇಳುವದು. ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಸಂಕಟವನ್ನು ಕೇಳುವವರು ಸಿಕ್ಕರೆ ತೋಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು, ಜೀವನು ದುಃಖ ಭಾರದಿಂದ ಬಾಗಿರುವಾಗ “ಮುಂದೇನು?” ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಮುಂದೆ ಬರುವದು “ಅಂತರಂಗದ ಸಭಾ ಮಂಟಪವನ್ನು ಕೆನ್ನೀರಿನಿಂದ ತಳಿಹೊಡೆದು ಗದ್ದಿಗೆ” ಮಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನೇರಲಿಕ್ಕೆ ಪಟ್ಟದರಸು ಬರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಆತನೇನು ವಿರಾಗಿಯಂದದ ಭೃಂಗವೇ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಹೃದಯ ಪರಾಗದ ಕಂಪಿನ ಕರೆಯು ಸರಾಗವಾಗಿರಲು ಬೇರೆಯ ಕರೆ ಬೇಕೇ? “ಅವನ ಪಂಥವ ತೊಟ್ಟು ಬಳಗವೆಲ್ಲವ ಬಿಟ್ಟು” ರೇನು? ಅಂಗಲಾಚಿ ಒರೆದರೇನು, ಜೀವನ ಚಾಚಿ ಕರೆದರೇನು? ಬರನು ಕೂತಿತು ಧನಿ; ಕಣ್ಣೆಲ್ಲ ಕಂಬನಿ; ಕರಗಿದೆ. ಕರಣ ಕಳವಳಿಸಿದವು; ಹರಣ ತಳಮಳಿಸಿದವು. ಇನ್ನು “ಹೊಳೆಯೊಳು ಹೊತ್ತಾರೆ; ಧುಮುಕಿ ನಾ ಸತ್ತರೆ, ಹೊಂದೇನೇ?” ಎಂಬ ಉಪಾಯವೊಂದು ಉಳಿಯುವದು. ಆಗ ಆ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ

“ಆ ಚಿಲ್ವಿನ ತಿರುಳಾದ ಕೃಷ್ಣನ ನೆರಳು ಬಂತು!” ಅದು “ಮೀರವ್ವಾ ಬೇಡ ಈ ನಡಿಗೆ; ಕಾರವ್ವ ಡಂಭ ಕಾರುತ ಕಡೆಗೆ; ಸೇರವ್ವಾ ನೀನು ಪ್ರಭುವಿನ ಅಡಿಗೆ; ಬಾಗವ್ವಾ ಅದಕೆ ಬಾಗವ್ವಾ” ಎಂದು ಉಸುರಿತು.

ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಇನ್ನು ಪುರುಷಾರ್ಥದ ದಾರಿ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆತನ ಶಕ್ತಿಯು ‘ತಾಯಿ’ ಯಂತೆ ಬೆಂಬಳಿಸಬೇಕು. ಆ ತಾಯಿ ಶಕ್ತಿಗೆ “ತುಂಬಿ ನಿನ್ನಡಿ ದಾವರೆಗಾದೆ; ಜಂಭನೀನೆಕಾಯಿ” ಯೆಂದೂ, “ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣ ಕಡೆ ಗೋಲಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯ ಕಡೆಯೇ ತಾಯಿ, ಬೆಣ್ಣೆ ಮೇಲೆ ತೇಲಿಸಿ ತಂದು, ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ಹಿಡಿ”ಯೆಂದೂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬೇಕಾಗುವದು. ಆಗ ‘ಸಪ್ತೆ ಬಾಳುವೆಗಿಂತ ಉಪ್ಪುನೀರೂ ಲೇಸೆಂ’ ದು ತೋರುವದು. “ಬಾಳಿನ ಬೆಂಕಿಗೆ ಮೈಬೆಂದು ಮನನೊಂದು ಬಲುಮೆಯ ಒಲುಮೆಯ ಕುಲುಮೆಯಲ್ಲಿ ತಾಳಿಕೆ ಬರುವಂಥ ಉಕ್ಕಾಗ” ತೊಡಗುವದು, ಮುಕ್ಕಾದ ಮೊನೆಯಾಗಿ ಮಸೆಯತೊಡಗುವದು. “ಜೀವ ದಾಸೆಗಳೆಲ್ಲ ಹೊಸೆದು ಹುರಿಗೊಳ್ಳುತ ಮನೋರಥವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿರಲು, ಗರುಡನ ಹಕ್ಕಿಯು ಗರಿಗೆದರಿ ಹಾರಿ, ಬಾನಲ್ಲಿ ಬರಿ ಹಾಲು ಕರೆಯುವುದು” ಅರಿದೇ? “ಗಿಡಮರದ ತೂಗಾಟ, ಹಸುಹಕ್ಕಿ ಕೂಗಾಟ ಚಿನ್ನಾಟ-ನನ್ನಾಟ ಒಂದಾದವು” ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಸಮರಸಭಾವವು ಜಾಗ್ರತವಾಗುವದು. ಗಾಳಿಯ ಹಾರಾಟ ಏರಾಟ ಚೀರಾಟ ಭೋರಾಟಗಳೂ, ಕುಣಿದಾಟ ತುಳಿದಾಟಗಳೂ, ಎಳೆದಾಟ ತೂರಾಟಗಳೂ, ಎಲೆಗಳ ಕಳೆವಾಟವೂ, ಸುಟ್ಟುರೆಗಾಳಿಯ ಹುಡಿಯಾಟವೂ ಛಂದೋಗತಿಯ ಚಿಂದವನ್ನೂ, ತಾಳಲಯದಾನಂದವನ್ನೂ, ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಬಂಧವನ್ನೂ ಕಲಿ “ಸುವವು. ನೆರೆಹೊರೆಯಲ್ಲಿ ಹಾವುಗಳ ಅರಮನೆಯಿದ್ದರೇನು, ಹೂವಿನ ತವರ್ಮನೆಯಿದ್ದರೇನು? ನರಿ ನಾಯಿ ಇದಿರಾಗಿ ವಾದಿಸಿ ಬೆಚ್ಚಿಸಿದರೂ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ನಿದ್ದೆಗೆ ನೆರವಾಗುವವು. “ಎಲ್ಲಂದೊ ಬಂದ ಒಂದು ಸೌಂದರ್ಯರೂಪಿಯಿಂದ ಎದೆಎದೆಗು ಕಾರಂಜಿ ಪುಟಿಯುತಿದೆ; ಯಾರಿಂದೊ ಚಲಿಸುವ ಪ್ರಾಣದ ಸೂತ್ರವು ಪುರುಷಪ್ರಕೃತಿಗಳನು

ಕುಣಿಸುತ್ತಿದೆ; ಘನರಸ ಅನಂದ; ಅನಂದದ್ರವರಸ ಯಾವುದೋ ಕಾವಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ”ಯೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಅನುಭವವೇ ಆಧಾರವಾಗಿರಲು ಬೇರೆ ಮಾತು ಏಕೆ? “ಪ್ರತಿಭೆಯ ಗರ್ಭದ ವಿಶ್ವಕರ್ಮನ ಕರೆಸಿ ಗಾಳಿ ಗೋಪುರ ಕಟ್ಟುವುದೂ, ನಾಗಿಂದ್ರಜಾಲದ ಮಾಲೆಮಾಲೆಯ ಬೀಸಿ ಸಪ್ತಸ್ವರ್ಗದ ಶಿಖರ ಮುಟ್ಟುವುದೂ ” ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೇ. “ಹರಿದರು ನೆತ್ತರು ಉಳ್ಳವರು ಸತ್ತರು, ಒಳ್ಳೆವರು ಅತ್ತರು ಕುಣಿಯೋಣು ಬಾ ” ಎಂದು ಜೀವನದ ಜೊತೆಗಾರ್ತಿಗೆ ಕರೆಯುವುದೂ ಇದೇ ಮಂಗಲಮಹೂರ್ತದಲ್ಲಿಯೇ.

ಈಗ, ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಪುರುಷಾರ್ಥ ಕಂಡುಬಂದಿತೆಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಕವಿಜೀವನದ ಹಿಗ್ಗಿನ ಹೊಸಲು ಅನ್ನ-ಹಸಿವುಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಮುಳುಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅನ್ನ-ಹಸಿವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹೆಸರುಗಳಿವೆಯಂತೆ; ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ನ-ಹಸಿವುಗಳ ತೊಡಕನ್ನು ತೊಡಕಿಲ್ಲದೆ ಬಿಡಿಸುವ ಪ್ರಯೋಗವೇ ಧರ್ಮವಂತೆ. ಆದರೆ ಆ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿಯು ಲಭಿಸುವದೆಂತು? ಅದಿರುವದಿಲ್ಲ? ಆ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿಯು ಹಸಿವು, ಅನ್ನಗಳ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗದಂತೆ ಮೀರಿನಂತ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿದೆಯೆಂದೂ, ಆ ಜ್ಞಾನವು ಎಷ್ಟು ಪೂರ್ಣವೋ ಅಷ್ಟು ಆ ಧರ್ಮವು ಪೂರ್ಣ, ಅಷ್ಟೇ ಹಸಿವು-ಅನ್ನಗಳ ಸಮಸ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯೆಂದೂ, ಆ ಮಾನದಿಂದಲೇ ಮಾನವನು ಮುಕ್ತನೆಂದೂ ಕವಿಯ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಆ ಜ್ಞಾನ, ಆ ಸಮತೂಕ, ಒಂದನ್ನೊಂದು ಸುಂಗುವ ಆ ಎರಡು ಶಕ್ತಿಗಳು ಈ ನಾಲ್ಕುಕ್ಕೇ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಹೇಳುವರಾದರೆ, ಕವಿಗೆ ಆ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದರಿಂದ ಅದು ಪುರುಷಾರ್ಥವೇ ಸರಿ.

ಪುರುಷೋತ್ತಮನೊಡನೆ

ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಪುರುಷನ ಲೀಲೆ. ಶರೀರ-ಪ್ರಾಣ-ಮನಗಳೆಂಬ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿಗಳನ್ನು ಈಲುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೋರಾಟ. ಆ ಅಂಕು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಪರದೆ ಇಳಿಯಬೇಕಷ್ಟೇ? ಯಾಕೆಂದರೆ ಆಗ

“ಜೀವನವೆ ಹೊಗೆಯಾಗಿ ಉಗಿಯಾಗಿ ಇಬ್ಬನಿಯಾಗಿ ಮಂಜಾಗ ಮಸಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದೆ.” ಪರದೆ ಬಿದ್ದದರಿಂದ, ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಗುಡಿ ಹುಡುಗೂಡಿ ಹೋಯ್ತು; ಆ ಗಾಳಿಗೋಪುರವು ಗಾಳಿಗೂಡಿತು. ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸುಡುಗಾಡಿಸಿದ್ದ ರಾಟದಂತೆ ಗಾಳಿಗೆಗಾಳಿ, ಬಯಲಿಗೆ ಬಯಲು ಆಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಕೃತಯುಗವೇ ಬಂತೇನೋ ಎಂದು ಕುಣಿಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಕಾಳರಾತ್ರಿ ಬಂದು ಆವರಿಸಿತು. ಹಗಲನ್ನು ಇರುಳು ಹೊದೆಯಿಸಿತು. “ದೈವದ ನಿಕಷಕೆ ಪೌರುಷವಿಳಿಯದೆ ನಿಂತಂಥ ನೆಲವೆಲ್ಲ ನೀರಾಯಿತೋ?” ಎಂದು ಕವಿಯು ಕಂಗೆಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. “ಹೆಣದ ತಂಗೈ ಬಂದು ಮುಂಗೈ ಹಿಡಿದಂತೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಾತಿನ ಪಟ್ಟು ಮನಸ್ಸಿಗೆ; ಪ್ರೇತದ ತಕ್ಕೈ ಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರೀತಿಯ ಹಾಗೆ” ತೋರತೊಡಗಿತು. ಅದುದರಿಂದ ಮನೆಯು ಮೇಳವಿಸದೆ ಹೋಗಲು “ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ನೆನೆದು ನಾ ಸುಮ್ಮನಾದೆನು. ಒಳಗೊಂದು ಹೊರಗೊಂದು ಜೀವಿಸಿದೆ” ಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡು ವರುಷಗಳು ಕಳೆದವು. ಎದೆಯನ್ನಿರಿದೊಡ್ಡಿ, ವಿಷದೊಳನ್ನು ಅರೆದಾಡಿ, ಜೀವನವನ್ನು ನೊರೆದಾಡಿ ಆ ನೆಲೆನಿಂತ ದೈವವೊಮ್ಮೋ ಹೇಗೋ ತಪ್ಪಿತು! “ಮುಂದೇನು? ಏನು ವಾಗ ಮುಂದೊಂದು ಕೈಬಂತು.” ಅದು ದೈವದ ಕೈಯಿಂದೇ ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. “ಕತ್ತಲೆಯ ಗರ್ಭದ ತೇಜದ ಕಳೆಯೊಂದು ದಿನತುಂಬಿ ಪಡೆದಂತೆ, ಆ ಬೆಳಕು ಮುಂದಿನ ಹಗಲಿನ ಮುಂಬೆಳಕಾದಂತೆ ಅರಳು ಮೊಗ್ಗೆಯ ಅಂದವಲಿ ನಿಂತಿತು.” ಆ ಬೆಳಕು ಯಾವುದು? — ಪ್ರೇಮೋದಯ. “ಪಾಕಹೊಂದಿದ ಪ್ರಕೃತಿ ಪ್ರೇಮದಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಜೀವನ ದೇವನ ಮಾಡುವುದು. ಎದೆಯೊಲವು ಕಲಿಕೆಯ ಮಾತಲ್ಲ; ವಾದದ ಫಲ್ಲವಲ್ಲ; ಅದೃಷ್ಟವಶವಲ್ಲ.” ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಬಾಳಾಗಿ, ಕಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಳಾಗಿ, ಮಾನಕ್ಕೆ ಆಳಾಗಿ ಉಸಿರೆಳೆದದ್ದು ಬಾಳಲ್ಲ; ಬದುಕಲ್ಲ. ಜೀವ ಜೀವಕೆ ಉದ್ದೀಪನವಾದುದೇ ಜೀವನವು. ಎದೆಯೇ ಅದರ ನೆಲೆ; ಬೆಳಕಿನ ಬದಿ.— ರಸಗಂಗಾನದಿಯೇ ಅದರ ಉಗಮ. ಅದರ ಹೆಸರು ಪ್ರೀತಿ; ಹಿಗ್ಗಿನ ರೀತಿ, ಆತ್ಮದ ನೀತಿ. “ಕಲ್ಯಾಣ ಶಕ್ತಿಯ ಕೈಯ ಕುಶಲತೆಯಿಂದ ಪಾಕವಾಗಲಿ ಪ್ರೇಮ” ವೆನ್ನುವ ಕವಿಯ, ಈ

ಪೂರ್ವಾನುರಾಗದಂತೆ ಉತ್ತರಾನುರಾಗವು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಾಗಲೇ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ಆದರೆ, ಆ ಜೀವವು ತನಗೆ “ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಸಾದವು ದೊರೆತು ಜೀವಿತಕ್ಕೆ ಧನ್ಯತೆಯ ಮುದ್ರೆ ಬೀಳಲೆ”ಂದು ಹಂಬಲಿಸಿದೆ; ಹಂಬಲವು ಆರಿದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ; ಕಾದ ಎಂಜಿನು, ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲದು; ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕವಿಯು ಈ ನಿಲವಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಖಿಯು ಸಂಗಾತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಮರೆತರಾಗದು.

ಈ ಮುಂದಿನ ಬಾಳಿನ ಅನುಭವ ನಮಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕಾಗದು; ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿನ ರೀತಿ-ನೀತಿಗಳನ್ನೂ, ಗುಣ-ಸ್ವಭಾವಗಳನ್ನೂ ತುಸು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಾತು. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವ ಮೊದಲು ಕೈಪಿಡಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಇಟ್ಟಿರುವಂತೆ, ಕವಿಯು ಆ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಪ್ರೇಮಪರಿಪಾಕಗೊಳ್ಳಲು ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯೇ ಮುಂದಿನ ದಾರಿ. ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಹೊಂದುಗೂಡಿರುವ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುತ್ತದೆ; ಹಲವು ಕಡೆ ಇರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಕಡಿಮೆಯಾದಂತೆ ಹಾಳಾಗುವ ಹಾದಿ ಸಮೀಪಿಸಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು; ಎಂಥ ಬಡಿದಾಟಕಡಿದಾಟಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅದಲುಬದಲಿನಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದುಗೂಡಿ ಒಂದಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯೊಂದು ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವೂ ಉಳಿಯುವದು; ನಾವೂ ಉಳಿಯುವೆವು. ಅದೇ ಧರ್ಮದ ಮರ್ಮ. “ಹೊಂದುಗೂಡಿರುವಂತೆ ಅನುಕೂಲಿಸಿ ಕೊಡುವವರೇ ಧರ್ಮ ಸಂರಕ್ಷಕರು. ಹೊಂದುಗೂಡಿಸುವವರೇ ಧರ್ಮವಂತರು; ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯ ಹಾದಿಯೇ ಧರ್ಮದ ಹಾದಿ; ಬಲದ ಹಾದಿ; ಜಯದ ಹಾದಿ; ಶುಭಮಂಗಳದ ಹಾದಿ; ಶಾಂತಿ ಪುಷ್ಟಿಪುಷ್ಟಿಗಳ ಹಾದಿ.” ನಮ್ಮ ಕವಿ ಆ ಹಾದಿಯ ಆರಂಭದವರೆಗೆ ಬಂದು ನಿಂತುದನ್ನಂತೂ ನಾವೀಗ ಅರಿತೆವಷ್ಟೇ ?

೪ ಮಹಾ ಜೀವನದಾಹ

ನಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲಿ

ಜಾತಿ, ಮತ, ಕುಲಗಳ ಸಂಕುಚಿತ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮೀರಿರುವುದೇ ಧರ್ಮ. ಧರ್ಮವು ಅನುಭವದ ಮಾತು; ಮತವು ಬುದ್ಧಿಯದು. ಒಂದು ತನ್ನನ್ನೇ ತಾನರಿಯಲು ತಪ ಮಾಡುವದು; ಇನ್ನೊಂದು ಬೇರೆಯವರ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡಲು ತಿಣಕಾಡುವದು, ಮತವು ಸಾಧನೆ; ಧರ್ಮವು ಸಿದ್ಧಿ. ಮತದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಹುಟ್ಟಿಬಹುದು; ಧರ್ಮವನ್ನು ಅವನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಅವನು ಪಡೆಯ ಬೇಕಾದ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು? “ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಂದುಗೂಡಿರುವ ಧರ್ಮವನ್ನು; ವೈಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುವ ಅಧರ್ಮವನ್ನಲ್ಲ.” ಈ ಧರ್ಮದ ಗ್ಲಾನಿಯಾದಾಗಲೇ ಅವತಾರಿಗಳು ಅವತರಿಸುತ್ತಾರೆ. ರಾಮ-ಕೃಷ್ಣರು ಹೊಂದಿಕೆಗಿಡಿಸುವ ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಹೊಂದಿಗೂಡಿರುವ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು; ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯ ಹಾದಿಯಿಂದ ಆರುಮತಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಸಿದರು; ಹದಿನೆಂಟು ಜಾತಿಯವರಿಗೂ ಹೊಂದುಗೂಡಿ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಹಚ್ಚಿದರು ಬಸವಣ್ಣನವರು. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೂ, ರಾಮದಾಸರೂ ಇದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋದರು. ಅವತಾರಿಗಳಿಗೂ ವಿಭೂತಿಗಳಿಗೂ ಸಮಾಜ-ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಕರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುತ್ತವೆ; ಯಾಕಂದರೆ ಅವರ ಕೃಷಿದೊಡ್ಡದು. ಸಾಮಾನ್ಯಜೀವಿಗಳು ಸಹ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯ ಧರ್ಮಕೃಷಿ. ಕುರಿಹಿಂಡಿನ ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಲ; ಹೊರೆಯೊಳಗಿನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಒಂದುಗೂಡಿಕೆಯೂ ಅಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಂದರೆ ತಿಳಿದು, ಶಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಯಾರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೊಂದುಗೂಡುವುದು ಧರ್ಮ; ಹೊಂದುಗೂಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಡಿದಾಡಿದರೂ ಧರ್ಮವೇ! ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಮನೆಯೇ ಆ ಧರ್ಮಾಲಯ. ಗಂಡನಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯೂ, ಹೆಂಡತಿಗೆ ಗಂಡನೂ ಪ್ರಯೋಗ ಜೀವಿ. “ಒಕ್ಕಾಲು

ಕಸ್ತೂರಿ, ಮುಕ್ಕಾಲು ಮಣ್ಣು” ಕೂಡಿದ ಆ ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿಯ ವಾಸನೆಗೆ ಮೋಹಿತರಾಗಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಹೊಂದುಗೂಡಲು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಪರಸ್ಪರರು ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಆ ಎಳತವು ಕಾಮದ ಮೂರ್ಛೆಯಿರುವವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವದರಿಂದ ಅದು ಜ್ಞಾನಪೂರಿತ ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯಲ್ಲ. ನಿಗಿನಿಗಿ ಕಂಡ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಇದ್ದಲಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತೆ, ಜ್ಞಾನಪೂರಿತ ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಆ ಕಾಮಪ್ರೇರಿತ ಮೋಹಾಕರ್ಷಣವನ್ನು ಏಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು? ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಧರ್ಮಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ನಲ್ಲೆಯು ಆರಂಭದ ಬಿಂದು. ಅದೇ ನಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ?

ಪೋರಿಪಾರ

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಆಗುವವರಿಗೆ ಪಾರಾಪೋರಿಗಳೇ. “ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಾಮನು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದ ಅನಂಗನಾಗಿರುವದರಿಂದ ರತಿಯ ವಿಲಾಪಾಶ್ರಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರೇಮವಲ್ಲರಿಯು ಕಮರಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆಷ್ಟೆವ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಚಿಗುರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಪತಿಯೊಲವಿಗೆ ಪಣತೊಟ್ಟ ಪತಿಯ ಪ್ರಣಯ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲ ತಪದ ವೈರಾಗ್ಯವಿಲಾಸವಾಗಿ, ಬೂದಿಯೊಳಗಿಂದಲೇ ಅಡಗಿದ ಬೆಂಕಿಯೆದ್ದಂತೆ ಕೊನೆಗೆ ಏಳಬೇಕು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯರ ಸರಸವು ವಿರಸದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ; ನಮ್ಮ ರಸವೇ ನೀರಸ” ಇರಲಿ. ನಮ್ಮ ಮದುವೆಯ ಆರಂಭಬಿಂದುವನ್ನಿಷ್ಟು ನೋಡಿದರೆ ಕಂಡು ಬರುವುದೇನು? “ಪೋರಿ ನೀನು, ನಾನು ಪೋರ. ಮಾರಿಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರುಳರಾಗಿ ನೆಚ್ಚಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಕೂಡಿದ್ದೇವೆ. ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ; ಇದ್ದರೆ ಶಿವನೇ ಬಲ್ಲ.” ಎಂದು ಪೋರನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಕೃಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮಾವಿನ ಬಿರಸು ಗೊರಟೆಯೊಳಗಿಂದ ಅಗಿಯು ಹೊರಬರುವಂತೆ, ಆ ಪಾರ ಪೋರಿಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಎಳೆಯ ಒಲವು ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು, ಮುಗಿಲು ಮುಟ್ಟುವೆನೆಂದು ಕುಣಿಯ ಹತ್ತುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕುತ್ತುಗಳೆಷ್ಟು? ಅಸಂಖ್ಯ; ಅಸಂಖ್ಯ ಪ್ರಕಾರದವು. ಅವಿಲ್ಲದಾಗ ಅವುಗಳ ನಯವೇನು? ಬಣ್ಣವೇನು?

ಸಿಂಗಾರವೇನು ? ಹೇಳಿ ತೀರದು. ಕುಂದುಕೊರತೆಗಳೊಂದೂ ಕಾಣುವು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ನಲ್ಲೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ— “ನಾನು ಬಡವಿ, ಆತ ಬಡವ. ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದಕು; ಬಳಸಿಕೊಂಡೆವದನೆ ನಾವು ಅದಕು, ಇದಕು, ಎದಕು,” “ಹತ್ತಿರರಲಿ, ದೂರವಿರಲಿ ಅವನೇ ರಂಗಸಾಲೆ; ಕಣ್ಣು ಕಟ್ಟುವ ಮೂರ್ತಿಯೂ ಕಿವಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿನೋಲೆಯೂ ಅವನೇ. ಅವನು ಯಾವ ಋತುವಿನಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿದರೂ ವೈತುಂಬ ನವಿರು ಬಟ್ಟೆ; ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತ್ರವೊಡವೆ ಅವನಿಗೇ ಗೊತ್ತು; ತೋಳುಗಳಿಗೆ ತೋಳ ಬಂದಿ; ಕೆನ್ನೆತುಂಬ ಮುತ್ತು ಇವೇ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವ ಒಡವೆಗಳು. ತುಟಿಗೆ ಹಾಲುಜೇನು, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಜೀವಫಲ ಇತ್ತಿದ್ದಾನೆ.” ಇದೆಲ್ಲ ಒಲವಿನ ಬದುಕಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಬಾಳು. ಅದೇನು ಸವಿ ! ಅದೆಷ್ಟು ಜಿಲುವು !

ಎದೆಹಿಗ್ಗು ಕಡೆಮುಟ್ಟು

ಗಂಡುಗಾಡಿ ಬಲದಬೆಲೆ; ಹೆಣ್ಣು ಮೋಡಿ ನಲವಿನ ನೆಲೆ. ಬಲೈಯಿಂದ ಪಾಲನೆ, ನಲೈಯಿಂದ ಲಾಲನೆ; ಲಾಲನೆ-ಪಾಲನೆಗಳೆರಡೂ ಸಂಗಮವಾದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿನ ಬೆಳಕು. “ಬಗೆಯ ಇಬ್ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಹುರಳ ತಿರುಳೊಂದು. ಕಣ್ಣೆರಡು ಕಾಣಿಕೆ ಎರಡೇ ?” ಒಲವೇ ನಮ್ಮ ಬದಕು ಎಂದು ಹಾಡಿದ ಗೃಹಣಿಯನ್ನು ಕುರಿತು—“ಎಳು ಮೆಟ್ಟಿನ ಹುಲಿಯ ಬೀರ ಬೇಂಟೆಯ ಬಿಡಿಸಿ, ಮಗುವ ಮುದ್ದಾಡುವೊಲು ಮಾಡಿದಾಕೆ; ಗುರಿಯಿಟ್ಟ ಕಣ್ಣುಗಳ, ಕಿವಿಯೂದಿ, ಹೊರಳಿಸುತ ತಾನೆ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹಾಡಿದಾಕೆ; ಮನೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲಕೆ ಶುಭ ಬರೆಯುವಾಕೆ” ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಬಹುದು. ಅದು ಬಣ್ಣನೆಯಲ್ಲ, ವಾಸ್ತವ. ಅಂಥ ಶಕ್ತಿಮತಿಯು, ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿರಸವಾದಾಗ ಅಳುವಳು. ಆಕೆ ಅತ್ತರೆ, ಈತನು ಎದೆಗೆಡುವನು; ಅಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿದರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಕತ್ತರಿಸುವವು. “ಸಿಡಿಲ ಸೈರಿಸಲಹುದು; ಕಂಬನಿಯ ಸೈರಿಸಲಾಸಲ್ಲ. ಅದು ನಂಜುಂಡ ಶಿವನು ಸಹ ನುಂಗದಂಥ ನಂಜು. ಭವಭವಾಂತರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ಭವಾನಿಗೆ ಹಿಡಿದ ಹಗಲು ಪಂಜು.” ಅದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಬಾರದು; ಅದು ಕೇಡಿನ ಕುರುಹು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕವಿ—“ನನ್ನ ಕೈಯ್ಯು

ಹಿಡಿದಾಕೆ; ಅಳುನುಂಗಿ ನಗು ಒಮ್ಮೆ ನಾನೂನೂ ನಕ್ಕೇನು; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನಳುವಿನ ಹುಚ್ಚು ಹಳ್ಳದ ಕಳ್ಳ ಹುದಲಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕೇನು” ಎಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಉಸುರಿದ್ದಾನೆ; ಆದರೆ ಅಳುವು ಸುಲಭವಾಗಿ ತೊಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ, “ನಿದ್ದೆಯೆಚ್ಚರ ಬಿಟ್ಟ ಬೇರೆ ಬಾಳಿಹುದೇ? ಇಹುದಾದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ನಾಬದುಕ ಮಾಡಬಹುದೇ?” ಎಂದು ಗಾಳಿಗೋಪುರ ಕಟ್ಟುವ ಮನಸ್ಸು; ಮುಂದೆ ಅಳುತ್ತ ನಿಂತ ನಲ್ಲೆ. ಆದರೂ ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಹೇಳುವನು: “ಹುಸಿನಗುತ ಬಂದೇವ ನಸುನಗುತ ಬಾಳೋಣ, ತುಸು ನಗುತ ತೆರಳೋಣ; ಬಡನೂರು ವರುಷಾನ ಹರುಷಾದಿ ಕಳೆಯೋಣ, ಯಾಕಾರೆ ಕೆರಳೋಣ? ಬಡತನ ಒಡತನ ಕಡೆತನಕ ಉಳಿದಾವೇನ? ಎದೆ ಹಿಗ್ಗು ಕಡೆ ಮುಟ್ಟು! ಬಾಳಿನ ಕಡಲಾಗ ಅದನ ಮುಳಗಿಸ ಬ್ಯಾಡ ಕಡೆಗೋಲು ಹಿಡಿದುಟ್ಟು” ಎಂದು ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಂಬತ್ತಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ; ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೌಕೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಹುಟ್ಟು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಕರುಕುಳಿನ ಕಕ್ಕುಲತೆ

ಆದರೆ ಅಳುವವರ ಬೇನೆ ಅಳುವವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಗಂಗೆಯ ನೋವು ಗೌರಿಯೇನು ಬಲ್ಲಳು! ಗಂಡಸಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ—ಹಳ್ಳದ ದಂಡೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆಕೆಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇದ್ದ ನಗೆ! ಅದು ‘ಮುಂಗಾರಿ ಕಣ ಸನ್ನಿಹಾಂಗ’ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಆ ಕಣ್ಣಿನ ಬೆಳಕೂ, ಮುಖದ ತುಳುಕೂ ತುಟಿಯೊಳಗಿನ ಝುಳುಕೂ ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅಂದನ ಉಡಿಗೆಯ ಮಾಟವಾಗಲಿ, ನಡಿಗೆಯ ಧಾಟವಾಗಲಿ, ಹುಡಿಗೆಯ ಹುಡುಗಾಟವಾಗಲಿ ಇಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ—ಬಡತನದ ಬಲಿಯಾಗ ಕರುಳಿನ ಕೊಲಿಯಾಗ ಬಾಳ್ವೆಯ ಒಲಿವ್ಯಾಗ ಹವ್ವಳದಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ ಹೆಣ್ಣು! ಮುಪ್ಪು ಬೇಗ ಬರದೆ ಏನು? ಅಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಗಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವುದೂ ಅಳಿಸುವ ಉಪಾಯವೇ ಆಗುತ್ತದೆ. ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬುಹಾರಿಸಿದರೆ ಹಬ್ಬ ಎನಿಸುವುದೂ ಕಣ್ಣಿನ ಎತ್ತಿದರ ಹುಣ್ಣೀರಿ ತೆರೆದಂತಾಗುವುದೂ, ತಂಬುಲದ ತುಟಿನಗಿ ಹೊಂಬಿಸಿಲಿನಂತೆನಿಸುವುದೂ ಅರಿದಲ್ಲ; ಆ ಕಾಲ ಜನುಮದ ಜಾತ್ರೆ! ಆದರೆ ಸಂಸಾರಸಾಗರ ದೊಳಗಿನ ಅಸಂಖ್ಯ ದುಃಖದ ಬಂಡೆಗಳಿಗೆ ಅವರ ನೌಕೆಯು ಬಡಿದಾಗ,

ವೆಟ್ಟು ಬಹಳ ಹತ್ತುವುದೂ ನೋವು ಹೆಚ್ಚು ಆಗುವುದೂ ಅಬಲೆಯಾದ ಹೆಂಡ್ತಿಗೆ ಅಲ್ಲವೇ? ಆಗ ಆಕೆಯು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾದಾಗ ಆ ಸ್ಥಿತಿಕಂಡು ಕೆಚ್ಚಿನ ಗಂಡಸೂ ಭೀತಿಗೊಳ್ಳುವನು. “ಈ ಗದ್ದ, ಗಲ್ಲ, ಹಣೆ, ಕಣ್ಣು, ಮಾರಿಗೆ ಮಾರಿಯ ರೀತಿ! ಸಾವನು ತನ್ನ ಕೈಸವರಿತಲ್ಲಿ; ಬಂತೆನಗ ಇಲ್ಲದ ಭೀತಿ” ಎಂದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, “ದಿಗಿಲಾಗಿ ಅನ್ನ ತದ ಜೀವ—ನಿನ್ನ ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಒಮ್ಮಿಗಲಸ! ಹುಣ್ಣಿವೇ ಚಂದಿರನ ಹೆಣ್ಣು ಬಂತೊ ಮುಗಿಲಾಗ ತೇಲಿತ ಹಗಲ!”

ಮನತುಂಬಿ ಮನೆತುಂಬಿ

“ನಲ್ಲ-ನಲ್ಲೆ ಕೂಡಿದಲ್ಲೆ ಹಿಗ್ಗಿಗುಂಟೆ ಮೇರೆ ಎಲ್ಲೆ?” ಎಂಬ ಮಾತು ಸತ್ಯ. ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಕವಿಗೆ ಪೂಜ್ಯವಸ್ತು; ಹೆಣ್ಣನ್ನು ತಾಯಾಗಿ ಕಾಣುವ ಗುರಿಯಿರಬೇಕೆಂದಿದ್ದಾರೆ... “ಜಗಜ್ಜನನ! ಶರಣು ಬಂದೆನು ಶರಣ್ಯಕೇ! ಹೆಣ್ಣೇ; ಸೃಷ್ಟಿಯೇ! ಸಲಹುವೆ ಧರಿತ್ರಿಯಾಗಿ.” ಹೀಗೆ, ವಿಶಾಲಭಾವನೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮನೆತುಂಬಿದ ಹೆಣ್ಣು ಮನತುಂಬಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಆದರೆ ಬರುವ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹೃದಯವೂ ವಿಶಾಲವಾಗಿರ ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿಡತಕ್ಕದ್ದು. ಅದಿಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಇಜ್ಜೋಡು ಬಾಳ್ವೆ. ‘ಕಲ್ಲುಗೋಡೆಯು ಕೂಡ—“ಎಲ್ಲಿರುವೆ ರಾಜಗಂಭೀರಾ” ಎಂಬ ಆರ್ತ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸೊಲ್ಲುಗೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ ನಲ್ಲೆಯೆಂಬವಳು, ಕೈಹಿಡಿದಾಕೆಯು—ಹೀಗೆನಲು ಹಾಗೆಂದು, ಬೆಂದ ಹೆಣವನೆ ಕೊಂದು, ಭೂತಲೀಲೆಗೆ ತೊಡಗಿದರೆ ಗಂಡಸಿನ ಸೈರಣೆ ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ತಾಳಿತು! ಅವನು—“ಇದಿರಾಡಿದರು ಗೆಳತಿ, ನೀನು ಕೂಡ; ಹೃದಯವನು ರಣರಂಗ ಮಾಡಬೇಡ” ಎಂದು ಹಿತೋಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವನು. ಆದರೆ, ಆಕೆಯದು ‘ನಾಗಲೋಕದ ರತ್ನರಾಶಿ ತರುವ ಪ್ರಯತ್ನ’! “ನಿನ್ನ ಮೈಸಿರಿ, ನನ್ನ ವಿಸಿರಿ—ಹೀಗಿರಲು ಬಾಳುದ್ದ ಬದುಕಬಹುದು. ಇವೆಲ್ಲ ಹಿತೋಕ್ತಿಗಳು ಗಾಳಿಮಾತುಗಳೆಂದು ಉಸಿರನೆಳೆದಾಡಿದರೆ, ಪ್ರಾಣವೇ ಬರಿ ಗಾಳಿಯಾಗಲಹುದು.” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುವನು; ಮತ್ತು “ತೋಳ ತೊಟ್ಟಿಲ ಮಗುವು ಆಗಿ ಬಂದೆ; ಗೊಂಬೆ ಆಡಿಸಿದಂತೆ ಆಡಿಸೆ”ದು ಗಂಡು

ವರ್ಷವನ್ನು ಹರಿದು, ಬಿರುಸು—ಬಿಂಕವ ತೊರೆದು ಮೆಚ್ಚಿಸುವನು; “ಮಲಗಿರುವ ಹಾವನ್ನು ಕಣಕಬೇಡ; ಕಚ್ಚಿ ವಿಷ ಕಾರಿದರೆ ತಿಣಕಬೇಡ” ಎಂದು ಉಚ್ಚರಿಸುವನು. “ನನ್ನ ಕಣ್ಣೀರುಳ್ಳುತ್ತು, ನನ್ನ ಕೊರಳಿನ ಸುತ್ತ ಆ ಭರಣವೆಂದು ಮೆರೆದಾಡುತ್ತಿರುವೆ; ಸ್ವರ್ಗನರಕಕ್ಕೆ ಕರೆದಲ್ಲಿ ಬರುವೆ. ಆದರೆ ಇದಿರಾಡದಿರು, ಮತ್ತೆ ಎದಿರಾಡದಿರು” ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕವಿಗೆ ಹೊಂದದ ಗೂಡಿಕೆ ಬೇಕು; ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಯೋಸ ಹುಟ್ಟು ಬರಲಿದೆ; ಆ ಜಗದ ತಾಯಿತಂದೆ ಆಗೋಣವೆಂಬ ಹಿರಿಯಾಲೆ ಅವನಿಗೆ.

ದಾಂಪತ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೆಟ್ಟು

ಅರ್ಧ ಉಪದೇಶ, ಅರ್ಧ ಬೆದರಿಕೆ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಲಿ. ಒಂದಿಷ್ಟು ವಿಚಾರ ಒಂದಿಷ್ಟು ಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದಾಗಲಿ ನಲ್ಲಿಯು ಒಳ್ಳೆ ನ್ನದೆ ಎಲ್ಲಮ್ಮನಂತೆ ಬೆಂಬಳಿಸಲನುವಾಗುವಳು. “ಜೀವಂತ ಭೂಮಿ” ಯಾದ ಜೊತೆಗಾತಿಯೊಡನೆ ಕಿವಿಮಾತಿನ ಸೊಗಸೂ, ಅಡಿದಾಡುವುದೂ, ಹಳಿಸದ ಮುದ್ದಾಟವೂ ಈಗುಳಿಯದು. ಮುಸಿಸಿಗೂ ಸವಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕನಸಿಗೂ ಕಳೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲವೊಂದಿತ್ತು. ಮಗುವಿನ ನಗುವೂ, ಪರ ಸ್ಪರರಲ್ಲಿದ್ದ ನೆಚ್ಚೂ, ಬಾಳಿನ ಹುಚ್ಚೂ ಈಗ ಹಿಂದೆ ಸರಿವವು. “ನಿನ್ನೆಡೆ ಕರೆಯುವಿ ನೀ ನನ್ನ; ಮತ್ತೆನ್ನ ಕನ್ನಡ ಕರೆವುದು ತನ್ನೆಡೆಗೆ; ಚಿನ್ನಾಟೆ ನನಗಿದು, ನಿನಗಿದು ಅಗಲಿಕೆ” ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ನೆಲಹಿಡಿದ ನಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಯೆದ್ದ ನಲ್ಲನೂ ಕೂಡುಬರುವರು. ಪತ್ನಿಯು ಮತ್ತೇನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡದೆ, ಧೈಯವಾದಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಪತಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಯೊಡನೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕ ಬೇಕು. ಅಷ್ಟೇ. ಇನ್ನುಳಿದ ಸಂಸಾರವು ಹೇಗೇ ಇರಲೊಲ್ಲದೇಕೆ, ಕುಣಿಯಬಾರೆಂದು ಪತಿಯ ದೈವತವು ಕೈಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ, ನಾರಿ ನೆರಳೆ ನಂತೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸಲೇ ಬೇಕಷ್ಟೇ! ಕಣ್ ಒಳಗ ಹೊರಳಿಸಿ, ಎದೆ ಮುಗಳ ನರಳಿಸಿ, ಹೂ ನೀರನುಳಿಸಿ” ಕುಣಿಯಲು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾದರೆ, “ನಾನಲ್ಲ, ನೀನಲ್ಲ; ನನ್ನಲ್ಲಿ ನೀನಿಲ್ಲ, ಸಾವಿನ ನೋವಿಲ್ಲ! ಅದರಿಂದ ಇದ್ದದ್ದು ಮರೆಯುವದು; ಇಲ್ಲದ್ದು ತೆರೆಯುವದು; ಹಾಲು ಜೇನು ಸುರಿಯುವದು! ಕೋಳು ಬೇಡ, ಸಾಲು ಬೇಡ, ಕಲಿಕೆಯ ಕಾಲು ಬೇಡ, ಹಿಗ್ಗಿನಿಂದ

ನಡಿ; ಸಾಕು! ಅದರಂತೆ ತಾಳ ಬೇಡ, ತಂತಿಬೇಡ, ರಾಗದ ಚಿಂತೆಬೇಡ; ಹೆಜ್ಜೆ-ಗೆಜ್ಜೆಗಳೂ ಬೇಡ!” ನಾಚಿಕೆಯನ್ನು ಅಚೆಗೆ ಕಳೆದೊಂದು ಬೀಸಾಗಿ, ತರಗೆಲೆ ಜಿಗಿದಂತೆಯೂ, ಚಿಗುರಲೆ ಚಿಗಿತಂತೆಯೂ, ನನಿ ಕೊನೆ ಮುಗಿದಂತೆಯೂ ಕುಣಿಯಬೇಕಂತೆ! ಹೊಂಗೇದಗೆಯ ಹೊಡೆಯೂ, ಮಿಡಿನಾಗರ ಹೆಡೆಯೂ ತೂಗಾಡಬೇಕಂತೆ! ಚಿಗರಿಯಂತೆ, ತಿಗರಿಯಂತೆ ಸಿದ್ಧಿಯ ಭಗರಿಯಂತೆ, ಗಾಳಿಗೂ ಹಗುರಾಗಿ ಕುಣಿಯುವಾಗ ಕೈ ಮೈ ಬೀಸಾಡುವವು; ಇಳಿಗೂದಲು ಈಸಾಡುವವು; ಬೆವರಹನಿ ಸೂಸಾಡುವವು. ಅವನ್ನು ನೋಡಿ-“ ಗುಡ್ಡ ತಲೆದೂಗಲಿ, ಹೊಳೆಹಳ್ಳ ನೂಗಲಿ, ದರಿಕೊಳ್ಳ ಕೂಗಲಿ ” ಕುಣಿತವಿಲ್ಲದ ಜಗತ್ತೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಅವನ್ನುಳಿದು ಬೇರೊಂದು ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೇ? ಈ ಜಗತ್ತು ದೇವನ ನರ್ತನ ಶಾಲೆ. ಜೀವಿಗಳೆಲ್ಲ ನರ್ತಿಸುವವರು; ಜಡವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವವು. ದೇವನು ಹಾಕಿದ ತಾಳದಂತೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುವುದೇ ಸಪ್ತೆಲ್ಲರ, ಸಂಸಾರದ ಸಾರವಾದುದರಿಂದ, ಅಂಥ ಕುಣಿತದಿಂದ ಒಂದು ಸುಖವು ಮೊಳೆಯಲೆಂದೂ, ಅದು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಕ್ಕೂ ಚಿಮ್ಮಲೆಂದೂ ಕವಿಯು ಹಾರಯಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರೇಮ ಪರಿಪಾಕ

ಈ ಕುಣಿತದ ಮಾತಿರಲಿ ಕಾಮಕಸ್ತೂರಿಯ ಕಂಫೂ ಸಹಜವಾದ ಮೇಲೆ, ಕಾವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡವು ಕವಿಯನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಿ ತೆಂದೂ, ಸತಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದೂ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ. ಕವಿಗೆ ಅನಂದ ಕೊಡುವ ಹಳೆವಾತು ಸವಿಸುಡಿ ಇದ್ದವು. ಆದರೆ ಸತಿಗೆ ಪತಿ ಹಾಗೂ ಮಗು ಇಬ್ಬರೇ ಅಲ್ಲವೇ ರಂಜನೆಗೆ? ಅಷ್ಟು ರಲ್ಲಿ ಆಕೆಯ ಬಗೆಯೂ ಹೊಸದೊಂದು ಹಸಿವೆಗೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆದಿತ್ತು; ಹಸುಮಗು ಹಾಲಿನ ರುಚಿ ಸಾಕೆನುವಂತೆ ಸಪ್ಪನೆಯ ಬದುಕಿಗೆ ಆಕೆ ಹೇಸಿದ್ದರು. ಆ ಇಬ್ಬಗೆಯಲ್ಲಿ “ ಸಗೆಯಾಟ ಹೊಗೆಯೇರಿ ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ರೆಡಿಹಾರಿ ” ಅವರೆಡೆಗಳು ತಾನಾಗಿ ನಡುಗಹತ್ತಿದವು. ಅವರಿಗೆ “ ಮಲೆ ನಾಡ ಸೆರಗಿನ ನೆರೆಗಿದ್ದ ಮನೆಯೊಂದು ಮನುತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ

ದೊರಕಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪಿಗೆಯಿತ್ತು; ಪಾರಿಜಾತಕವಿತ್ತು; ಮನೆಯಿದಿರು
ನಾವು ಮಲ್ಲಿಗೆಯಿತ್ತು; ಮುಗಿಲಮಲ್ಲಿಗೆಯಿತ್ತು, ತೆಂಗಿತ್ತು, ಹಲಸಿತ್ತು;
ನಿಂಬಿಯ ಇಂಬಿತ್ತು; ಎಡಗಡೆಗೆ ಹೊಂಗೆಯ ಸಾಲಿತ್ತು; ಕಣ್ಣಂದೆ
ಕೆರೆಯಿತ್ತು; ಅದರಾಚೆಗೆ ಗುಡ್ಡದ ನೆರೆಯಿತ್ತು. ವೃಕ್ಷವಾಟಿಕೆಗಳೆಂಬ ಬಳ
ಬಳಸಿ ಹೋಗುವ ಹಾದಿ ಬೀದಿಗಳುಂಟು; ನಾಲ್ಕೆಡೆಗೂ ತೋಪು ತೋಟ
ಗಳುಂಟು, ಜೋಳದ ಹೊಲವುಂಟು; ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಯ ಬದಿಬದಿಗೂ
ಬನದೇವಿಯೆಡೆಯಾಟಕೆಡೆಗೊಡುವ ಗುಡ್ಡಸಾಲಿನ ತೋಳುಂಟು; ಉಬರಿ
ಪಾಮರಿಯರ ಸುಳಿದಾಟ ನಲಿದಾಟ ಸುಗ್ಗಿ ಸುಗ್ಗಿ ಉಂಟು.” ಆ ಸೃಷ್ಟಿ
ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಕವಿಯ ಕಣ್ಣು ಹೊರಳಿದ್ದು ಸಹಜ. “ಬರ್ಚಿಗಾರರ
ಬೀಡಾರ ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಒಟ್ಟಿಲದಲಿ ಜೋಳದ ನಿಲವು. ಆಳೆತ್ತರವಾಗಿ
ನಿಂತಿದೆ ಕಾಳಾಗಿ; ಬಯಲಿಗೆ ತಾನರಸನೆನ್ನು ಮೊಲು.” ಹಾಗೂ “ಬಾಂ
ದಳದ ಬೆಳ್ಳಿಗೆ ಭೂಮಿಯ ಬಂಗಾರ ಸಿಂಗಾರ ಮೊಗವೆತ್ತಿ ಮುದ್ದಿಟ್ಟಿತ್ತು.”
ಹಲವು ಚಿಕ್ಕಗಳು ಚಂದ್ರಿಕಾಜಲದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿವೆ, ಕೆಲಚಿಕ್ಕ ಹಾಯಾಗಿ
ತೇಲುತ್ತಿವೆ. ಮಲಗಿದ್ದ ಕಣ್ಣೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಎಚ್ಚತ್ತು ಆ ಚೆಲುವನ್ನು
ಕಣ್ಣಾರೆ ಕುಡಿದರು ತೀರಲಾರದಷ್ಟಿದೆ. ಅಂಥ ಇರಳಿನ ಹಡಗಿನಲ್ಲಿ
ಮರುಳು ಜೀವಗಳೆರಡು ಧ್ರುವನಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆಟ್ಟು ಸಾಗಲಿವೆ. ಆದರೆ ಅಪರಂ
ಪಾರದ ಪಾರವಾರವು ಕೂಡ ಎದೆಯ ತೆರೆತೆರೆ ತೆರೆದು ಹಾರಿದರೂ, ಸತಿಯ
ದುರ್ಭೇದ್ಯವೆನಿಸುವ ಮೌನದುರ್ಗಕೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಲೊಲ್ಲದು. ಮೌನ
ದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಮಾತಿನ ಧ್ವನಿಯಿರಲೆಂದೂ ಮೂಕಮೌನವು ಶಾಪ
ನೆಂದೂ ಕವಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು. ಸಂಚೇದ್ರಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ ಬೇಡುವ ಕವಿ ಒಂದು
ಗವಿ ಹೊಕ್ಕಂತಾಯ್ತು ಆ ಸಹವಾಸವು. ಎದೆಯು ಪುಟುಗುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರೂ
ತುಟ್ಟಕಚ್ಚಿ ಹಿಡಿದು ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತೆ ಕವಿಯಿದ್ದನು. ಅದೇ
ಕಾಲಕ್ಕೆ ‘ನರಬಲಿ’ ಕವನದ ಫಲವಾಗಿ ಕವಿಗೆ ಹಿಂಡಲಿಗೆಯ ಕಾಶ
ವಾಸವು ಲಭಿಸಿತು; ಹಿಂಡಲಿಗೆ ಪ್ರಾಣದ ಒಗರಷ್ಟು ಹಿಂಡಿತೆಂದೂ,
ಮುಂದೆ ಮುಗದದ ಮಲೆಗಳ ಮುಂದೆಳೆಯಿತೆಂದೂ ಕವಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.
ಆಗ ಅವರ ಬಾಳುನೆಯೆಂದರೆ ಹರಿವ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ಹರಿಗೋಲಮನ
ಕಟ್ಟಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಟ ಹುಗೆ. ಕವಿಯ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಅಚಲವಾದ

ಕೆಚ್ಚೆದ್ದರೂ 'ಸಿಮ್ಮಂತೆ ನನಗಿಲ್ಲ ಆ ತ್ರಾಣವು' ಎಂದು ಮನೆಯವರ ಪ್ರತಿ
 ಧ್ವನಿ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೋಡಿಯಿಲ್ಲದ ಎತ್ತು ಎಳೆದಾಡುವ ಗಾಡಿ ನಡೆದಂತೆ
 ಒಗೆತನವು. ಆದರೇನು? ಅದು ನೆರಳು ಬೆಳಕಿನ ಕಾಲ. ಕತ್ತಲೆಯ
 ಮನೆಯಿಂದ ಬೆಳಕುಕಿಂಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಗಗನದ ನೀಲಿಮೆಯೂ
 ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕಾಣದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ಲಲಿತಾ' ಎಂಬ ಕೂಸನ್ನು ಕಳೆ
 ಕೊಂಡ ತಾಯಿಗೆ, ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದ ಹಾಗೆ ವೈಭಾವ್ಯವೂ, ಮನಶೂನ್ಯವೂ
 ಉಂಟಾಗಿ ಮಾತೆಲ್ಲ ಸೋತವರ ಉಸಿರಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಆಗ ಅವರು—
 “ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ರೀತಿ ಬೇಸಿಗೆಯ ಬಿರುಗಾಳಿ, ಆದರೆ ಸೆರಗಿಗೆ ನಾನು
 ಬರಿಗಾಳಿ” ಎಂದು ಉಸಿರುಗರೆದರು. “ನಿಮ್ಮ ಜೀವನ ಧೈಯ ಗೌರಿ
 ಶಂಕರದಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದೆ ಮುಗಲಿನೆಡೆ; ನನ್ನದೆ ತಿರುಗಿದೆ ಗಂಗೆಯು
 ಹರಿದಂತೆ ಜನರೀತಿಯಂತೆಯೇ ನೆಲದ ಕಡೆ” ಎಂದು ಪಿಸುಗುಟ್ಟಿದರು;
 “ನಿಮ್ಮದೆ ಎತ್ತರಕೆ ನಾವೇನು ಬಂದೇವು? ಕಲಿತವರ ಬೆಡಗಿಲ್ಲ ನಮ್ಮ
 ಕಡೆ. ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣಿಂದೆಯೇ ಕಣ್ಮಿಚ್ಚಿದರೆ ಸಾಕು, ಗೆದ್ದೆವು.” ಎಂದು
 ಕಣ್ಣೊಡೆದು ಗೋಳಿಟ್ಟರು. ಪಾತಾಳಗರಡಿಗೂ ನೆಲೆಹತ್ತದಂತೆ ಪಾತಾಳ
 ಕೈಳಿದ ಸತಿಯು—“ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಲವಾಗಲಿ”ದು ಮುಗಿ
 ದಾಗ ಧೈಯವಾದಿಯಾದ ಸತಿಯ ಅವಸ್ಥೆ ಏನಾಗಿರಬೇಕು? ಹೀಗೆ
 ಶಕ್ಯವು ಶೂನ್ಯಾಂಶಕ್ಕಿಳಿದು ಅಶಕ್ಯವೇ ತಾನಾದಾಗ ರಕ್ತತೆಗೆ ಆರಂಭ
 ವಾಗುವಂತೆ, ಅಂಥ ಕುದುಕುದಿನ ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ಪ್ರಕೃತಿ ಪಾಕ
 ಹೊಂದಿ, ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತೆಂದರೆ ಅದೇನು ಅದೃಷ್ಟವಶವೇ?
 ಆಗ—“ಕೊಂಕಣದ ಕಡಲಲ್ಲಿ ತೇಂಕಾಡಿ ಒಂದೆವು ನಡೆ ಗೆಳತಿ ಧೀಂ
 ರಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡಕೆ” ಎಂದು ಉಬ್ಬಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದರು. ಏಕಾಂತದ
 ಈ ಜಿನುಗು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ, ‘ಸರ್ವೋಗೀತ’ವನ್ನು
 ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು.

೫ ದೇಶ ಪ್ರೇಮ

ಇಡಿಗನ್ನಡ ಕನಸು

“ಮನುಷ್ಯನಿಗಿರುವಂತೆ ನುಡಿಗೂ ದೇಹ, ಪ್ರಾಣ, ಮನಸ್ಸು, ಜ್ಞಾನಗಳಿವೆ. ನಾಡೊಂದು ದೇಹ. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಅದರ ಪ್ರಾಣ. ಸಾಹಿತ್ಯಕಲಾಕೌಶಲ್ಯವೇ ಅದರ ಮನಸ್ಸು. ಧರ್ಮದರ್ಶನಗಳೇ ಅದರ ಜ್ಞಾನ. ನಾಡದೇಹದಲ್ಲಿ ನುಡಿಯೊಂದು ನಾಲಗೆ. ನಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಯ, ಧರ್ಮದ, ಕುಲದ, ಬಗೆಯ, ಮಾತಿನ, ರೀತಿಯ ಜನರನ್ನು ದಿನದಿನವೂ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ನುಡಿ ಒಂದೇ ಹಾದಿ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಂದೇ ಹಾದಿಯೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ. ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತಿನ ವಿವಿಧವಾದಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಅಂದೋಲನವನ್ನೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ನಮಗಿರುವ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಬಗೆದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಕನ್ನಡಿಗನ ಬಾಯಿಂದಲೂ “ಇಂಥ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ನಾನೇ ಧನ್ಯ” ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರಗಳು ಮೊರಡಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು.” ಕನ್ನಡಿಗರು ಮೊದಲು ಕಾಲಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನೂ, ಅಮೇಲೆ ಅಂತರ್ಮುಖರಾಗಿ ನಾವಾರೆಂಬುದನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕಂತೆ. ಕನ್ನಡಿಗರೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪುರುಷರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗನೆಂಬ ಸಮಷ್ಟಿಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಇರುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಪುಲಿಕೇಶಿ, ವೀರಪಿಕ್ರಮ ಮೊದಲಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಪುಂಗವರು ಕನ್ನಡಿಗನೆಂಬ ಸಮಷ್ಟಿಜಾತಿಪುರುಷನ ಉಜ್ವಲ ಕರ್ಮಗಳೆಂದೂ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಬಸವಣ್ಣ ಮೊದಲಾದವರು ಅವನ ಬುದ್ಧಿಯ ಜ್ಯೋತಿಗಳೆಂದೂ, ಪಂಪ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ, ಹರಿಹರಾದಿಗಳು ಅವನ ರಸತರಂಗಗಳೆಂದೂ, ಅಂಬಿಕಾತನಯರು ಹೇಳಿಬಿಡದೆ, ಸ್ವಪತುಂಗನ ಪೂರ್ವಕಾಲವು ಅವನ ಬಾಲ್ಯವೆಂದೂ, ಚಿಕದೇವರಾಯನ ವರಿಗಿನ ಕಾಲವು ಅವನ ತಾರುಣ್ಯವೆಂದೂ, ಇತ್ತೀಚಿನದು ವಾರ್ಧಕ್ಯವೆಂದೂ, ಈಗ ಮತ್ತೆ ಹಸುತನವುಂಟಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಈ ಕನ್ನಡ ಪುರುಷನ ಜೀವಜ್ಯೋತಿಯು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನಮ್ಮ

ಅದ್ವೈತವ್ಯ. ಭಿನ್ನ ಮತಗಳ ಹಿಂದೆ ಇರುವ ಒಂದೇ ಒಂದು ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವುದು ಜ್ಞಾನ. ಕನ್ನಡವು ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗನಿಗೆ ಭೂಷಣ. ಕನ್ನಡಿಗನು ಹೆಚ್ಚಿನವನಾದಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಗೌರವ. ನಮ್ಮ ನುಡಿಯು ಜಗತ್ತಿನ ತಿರುಳನ್ನೂ, ಜಗದೀಶನ ಹುರುಳನ್ನೂ ತೋರಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಬೇಕು. ಜಗತ್ತಿನ ಸೊಬಗನ್ನೂ, ಜಗದೀಶನ ಸೊಗಸನ್ನೂ ಸವಿಸವಿದು ನಲಿಯುವ ನಾಲಗೆಯಾಗಬೇಕು. ಜಾತಿ, ಮತ, ಧರ್ಮ, ಪಂಥ, ಕುಲಗಳಿಂದ ಭಿನ್ನರಾದವರನ್ನೂ, ಮಾನವನ ಸೋದರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿಸುವುದೇ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಣ. ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣವೇ ಅದರ ದೇಹ. ಮನೆ, ಮಠ, ಕುಲಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ದೇಶದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಹಿತದ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವದರಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗವಿದೆ. ಅಷ್ಟಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಬೀಜಕಲ್ಪನೆಯು ಎಲ್ಲ ಉದಾರ ಭಾವನೆಗಳ ಉಗಮವಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯು ಧರ್ಮದಂಥ ಮಹತ್ವಮವಾದ ಕಾರ್ಯಮಾಡಲಿವೆಯೆಂಬುದು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದವರು ಒಗ್ಗೂಡಲಾರದಾರೆ, ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹಿಂದುಸ್ತಾನ ಒಂದಾದೀತೆ? ” ಈ ವಿಚಾರಗಳ ಬೆಳಕೇ ಶ್ರೀ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ‘ದೇಶಪ್ರೇಮ.’

ಪೂರ್ವಿಕರ ನೆನಪು

ದೇಶಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಪ್ರೇಮವಿದೆ; ದೇಶವಾಸಿಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂಧುಭಾವವಿದೆ; ದಾಖಿತರಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿದೆ; ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿದೆ; ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಆಶೆಯಿದೆ; ದೇಶದ ಒಂದು ಹುಲ್ಲುಕಡ್ಡಿಯ ಬಗೆಗೂ ಅದರ ಭಾವವಿದೆ; ನನ್ನದೆಂಬ ಸಾತ್ವಿಕ ಅಹಂಕಾರವಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಕವಿಯು ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳನ್ನು ನೆನೆವಂತೆ, ಆಧುನಿಕ ಕವಿಗಳನ್ನು ಮರೆತಿಲ್ಲ; ಕವಿಗಳಂತೆ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನೂ, ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಗತವೈಭವದೊಡನೆ ಪ್ರಚಲಿತ ವೈಭವನ್ನೂ ಹೊಗಳಿದ್ದಾನೆ. ಹಂಸೀ ವಿಜಯನಗರಗಳನ್ನು ಕಂಡು—“ಬಿದ್ದ ರಾಜ್ಯವಿಲ್ಲ,

ಉದ್ಭವವಾಗಿದ್ದು, ಎದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಮೊಳಕೆಯದು” ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಪಟ್ಟಂತೆ “ಧರ್ಮಬಲದಿಂದೇರಿ ಕರ್ಮಬಲದಿಂದಿಳಿದು, ಮರ್ಮದೊಳು ನೆಡುವಂತೆ ಸಪ್ರಯೋಗಿಕಮಾಗಿ ಕಲಿಸುವವು ತತ್ತ್ವ” ಎಂದು ಇತಿಹಾಸ ನೀತಿಯನ್ನು ಕಲಿತುಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಗೊಮ್ಮಟ, ಸಾಸಿವೆ ಗಣಪ, ಗೋಲ ಗುಮ್ಮಟ, ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಯ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕಂಡು— “ದೊಡ್ಡವರ ದೆಲ್ಲವೂ ದೊಡ್ಡದೆಂಬುವ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ. ಅವರ ಜಾಗೃತಿಯು ಘನ, ಕೃತಿಯು ಘನ, ವಿಸ್ಮೃತಿಯೂ ಘನ. ದೊಡ್ಡವರು!” ಎಂದು ವಿಸ್ಮಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಂತೆ— “ಪರಶುರಾಮನ ಮಹೋತ್ಸುಂಗ ದೋರ್ದಂಡ ಉದ್ದಂಡ ಸಹ್ಯದಸಹ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲಿ ನೀಡಿಕೊಂಡ ಭಾಲಸಾಗರದ ಆಣೆಕಟ್ಟನ್ನು— “ಬಾಲಕರ ಮಣ್ಣಾಟದೊಳಗಿನೊಡ್ಡ ಗಳನನುಸರಿಸಿ, ಬೆಟ್ಟದ ಪಾದದೆಡೆಗೆ ಕುಳಿತಿದೆ ಧೂರ್ತವಿನಯದಲಿ” ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದುಂಟು; ಗುಡುಗೇ ನೀರಾದ ಶರಾವತಿಯ ತಡಸಲನ್ನು ಕಂಡು ಅದ್ಭುತ ಕರೆವುದು ‘ಬಾ ಇಲ್ಲಿ!’ ಭಯಗದರಿಸುತ್ತಿದೆ ನಿಲ್ಲಲಿ; ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ “ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲಂಟಿತ್ತು; ಊಪದಿಗಂತಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು” ಎನ್ನುವರು. ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸೊತ್ತುಗಳಾದರೂ ಅವನ್ನು ‘ನನ್ನವೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕಂಡು ಸ್ಮರಿಸಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇರಲಿ. “ಹೆಸರಾಗಿಯೂ ಕೂಡ ಹೇಳ ಹೆಸರಿಲ್ಲದ, ಮಕ್ಕಳಿರುವರೆಂದರು ಕೂಡ ಯಾರೂ ನಂಬದ, ಮನೆಯೇ ಮುನಿದೆದ್ದಿರಲು ಯಾದೇಶವೆನ್ನುವ, ವದ್ಯಪಕ್ಷ” ಬಂದ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಆದಿಕವಿಯೆನಿಸಿದ ಪಂಪನನ್ನು ನೆನೆದು— “ಬರೆವ ಕೆಯ್ಯ ಗಂಡುಗಿಡದೆ ಬೀರಕಡಗ ತೊಟ್ಟಿತು. ಹರಿಸಕಾಲು ಇಲ್ಲಿ ನಿಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲ ಮೆಟ್ಟಿತು.” ಎಂದೂ ತಲೆದೂಗಿ— “ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತೀಯು ದುರ್ಗ ವರದ ಹಸ್ತವಿಟ್ಟರೆ ಈ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಂಪನಂಥ ಜನರು ಹುಟ್ಟಿರೇ?” ಎಂದು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಆದಿಕವಿಯನ್ನು ನೆನೆದಂತೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಆದಿ ಕವಿಯೂ ಕವಿಗೆ ಸ್ಮರಣೀಯನೇ ಸರಿ.— “ವೇದ ಕವಿ ಆದಿ ಕವಿಗೆ ಎಂದ— ‘ಸೋತೆನು ಭಂದದೊಂದು ಸವಿಗೆ!’ ಇನ್ನು ವೀರ ಮುದ್ದಣ ಕವಿಯು ತನ್ನ ನವಕೃತಿಯ ‘ಜನ್ನಗುದುರೆ’ ಯನ್ನು ಜಗ

ದೊಳಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದಕ್ಕೆ— “ಉಳಿಸಿದನು ಕನ್ನಡದ ಹೆಸರನ್ನು ಕಡೆತನಕ |
 ಗಳಿಸಿದನು ಸತ್ವೀರ್ಮಿಯನ್ನು” ಎಂದು ಸೈವಡುವರು. ‘ಅಲ್ಲವುಪ್ರಭು’
 ಗಳ ವಚನಗಳನ್ನೊದಿ— “ಶೂನ್ಯದಲಿ ಹುಟ್ಟುಗಟ್ಟಿತು ಹದುಳ
 ದೊಂದು ಹುಣ್ಣಿಮೆ; ಬಿಡಗುಬಿನ್ನಾಣ ಬಿಡಿಸಿ ಬೆಳದಿಂಗಳವ ಕುಡಿದ
 ಮಧುನುತ್ತು ಚಿತ್ತ ಚಕೋರ ಕೇಳುತಿದೆ. ಹೇಳುತಿದೆ— ಬೇರೆ ದುರನ
 ನೇಕೆ? ಮಾತೆ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗ.” ಎಂದೆನಿಸಿದ್ದು ಅರಿದೇ? “ಯಾರ
 ವಚನದ ಗಾಳಿಗೆದ್ದ ಹಾದಿಯ ಹುಡಿಯು | ಏರಿ ಗಗನಾಂಗಣ
 ದೊಳಾಯ್ತು ಬೆಳಕಿನ ಕುಡಿಯು” ಆ ಬಸವಣ್ಣನವರ ನೆನಪು ಕವಿಗೆ
 ಆಗದಿದ್ದೀತೆ? ರತ್ನಾಕರ ಕವಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದು ಹೀಗೆ— “ನಿನ್ನ
 ಶೃಂಗಾರ ಪಾವನ ಗಂಗೆಯೊಲು; ರಸವು ಸಮರಸವು; ರುಚಿಯು ಶುಚಿ.
 ನೆಲಮುಗಿಲುಗಳನ್ನೊಂದೆ ಅಂಗೈಲಿ ಹಿಡಿವಂತೆ ಭೋಗಯೋಗವ
 ಪೊಂದಿಸಿಹ ದಿವ್ಯ ಭವ್ಯ ಕವಿ!” ಅದರಂತೆ ಆಧುನಿಕರಲ್ಲಿ “ಪಾರ
 ತಂತ್ರೈ ಸ್ಥಿತಿಯ ಕುಲಸಂಹಾರವೇ ತಪಃಕೃತಿ” ಯೆಂದ ‘ಶಾಂತಕವಿ’
 ಗಳನ್ನು ಮರೆಯಬಹುದೇ? ಅದರಂತೆ, “ನವ ಕವನಕ್ಕೆ ರನ್ನ ಗನ್ನ ಡಿಯೇ,
 ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತ ತೆಂಗಾಳಿಯೇ ‘ಕವಿಶಿಷ್ಯ’ ನೆಂಬುವಾ ಕೇರ್ಮ ಕವಿಗೂ
 ಮೇಲು” ಎಂದು ಪಂಜೆ ಅವರನ್ನು ಕುರಿತ ಹಾಡು. ಪಂಪಾಯಾತ್ರೆಯ
 ‘ವಿ. ಸೀ.’ ಅವರನ್ನೂ ಮರೆತಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ‘ಅಗಸ್ತ್ಯ’ ರನ್ನೂ
 ಬುದ್ಧನ ಸ್ಮಿತವನ್ನೂ ಮರೆಯಬಹುದೇ? ವಿ. ಸೀ. ಯವರಿಗಾಗಿ—
 “ಹಾಳಿಗೂ ಬಾಳುಂಟೇ? ಉಂಟು, ಉಂಟು? ಮಾನಕ್ಕೆ ಮಾತುಂಟೇ?
 ಉಂಟು, ಉಂಟು?” ಕಾವ್ಯ ಕಲೆಗೆ ‘ಗುರುದೇವ’ ರಾದ ಶ್ರೀ. ರವೀಂದ್ರ
 ನಾಥರನ್ನು— “ಜನಕ ಹಿಗ್ಗಿನ ಹಾಡು ನೀಡಾಂವಾ | ಬಿಸಿಲ್ಪಣ್ಣ
 ಉಂಡೀದಿ, ಬೆಳದಿಂಗಳ ಕಂಡೀದಿ, ಚಳಿಮುಡುಕೊಂಡೀದಿ ಗುರುದೇವಾ!
 ಹಾಡಿ ಹಣ್ಣಾದೀ ನೀ | ಜಗದ ಕಣ್ಣಾದೀ ನೀ” ಎಂದು ಸ್ತುತಿಸಿದ್ದಾರೆ.
 “ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನ ಬಳಿ ವಿಶಾಲವೃಕ್ಷ ಬೆಳೆದಿದೆ” ಎಂದು ‘ಚೆನ್ನ’
 ಕವಿತೆಯ ಮೊದಲನಾತಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಗೃಹ
 ಸಂಸಾರಿಯಾದ ‘ವಿಜಯ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆಂದರೆ—
 “ಮೈಯೆಲ್ಲ ಕಣ್ಣುಳ್ಳ ಮುಂದಾಳು ಬೇಕು; ಕುರುಡುಬಳ್ಳಿಯ ಮೆಳ್ಳ

ನಾಯಕರು ಸಾಕು!” ವೈಸೂರಿನ “ ಹೊನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊರಮಿಂಚು, ಮಿಂಚೆಲ್ಲ ಸುಡುಬಿಂಕಿ, ಉಸಿರೆಲ್ಲ ಬರಿಹೆಸರು, ನಯ ಭಯದ ಕುರುಹು; ಮಾತುಕತೆ ಸೊಗಸುಸೊಬಗುಗಳೆಲ್ಲ ಬೇರೆ ತಾಳಕೆ ಕುಣಿವ ಸೂಳೆ ಬೆಡಗು” ಎನ್ನುವವರಿಗೆ ಹೇಳುವಂತಿವೆ. — “ಪಂಚಭೂತಗಳಿಂತು ಹೊಂಚುಹಾಕಿರಲಾಗಿ ಸಂಚುಕೂಡದಲಿರದೆ ಹೊಸದೊಂದು ಜಗಕೆ? ಕಾಣದೇ? ಕಾಣದೇ? ಈ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆ ಆ ಕಣ್ಣು ನೋಂದ.”

ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ

ಕಾವ್ಯವಾಗಲಿ, ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಲಿ ನೆತ್ತಿಗಾಗಿ ಉಣ್ಣುವ ಅನ್ನ ವಾಯ್ತು; ಒಡಲಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಅನ್ನದ ತೊಡಕು ಬೇರೆಯೇ ಇದೆ. ಕವಿ ಹಸಿದವರನ್ನು ಕಂಡು ಒಂದು ಕವಿತೆ ಬರೆದರೆ, ಅನ್ನದ ತೊಡಕು ಬಿಡಲಾರದು; ತುತ್ತಿನ ಚೀಲ ತುಂಬದು. ಆದರೆ ಕವಿ ಅನ್ನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವಿಚಾರಗಳು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕಂಡರೂ, ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಕಂಡುಬಾರದೆ ಇರದು. ಆ ಮಾತು ಬೇರೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಹಸಿದವರಿಗಾಗಿ, ಬಡವರಿಗಾಗಿ ಕವಿ ಏನೆನ್ನುತ್ತಾರೆ? ಅದನ್ನೋದಿ ಇದ್ದುಳ್ಳವರ ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆಯೇ ನೋಡೋಣ. “ ಬೈಗೂ ಬೆಳಗೂ ಛಿಟಿ ಛಿಟಿ ಬಿಂಕಿ, ಡೊಂಬರ ಪೂಜೆ, ಗಾಳಿಯ ಎಡೆ, ಬೊಬ್ಬೆಯ ಗಂಟೆ! ಅನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮದ ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ!” ಆದರೆ ಜೀವವೆಲ್ಲಿದೆ? ಅದು, “ ಶಬ್ದಬ್ರಹ್ಮದ ಗುಮ್ಮಟದಲ್ಲಿ, ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಜಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನೇತಿದೆ ಜೋತಿದೆ; ಜೀವದ ಜೇಡ!” ಯಾಕೆಂದರೆ, ಇನ್ನೊತ್ತಟ್ಟಿಗೆ “ ವೈವುಳ್ಳವರಿಗೆ ದಯವೇ ಇಲ್ಲ; ತಿತ್ತಿರಿ ತುಂಬಿದೆ ಕೂಳಿನ ಕೋಟೆ! ಬಿಡುಗಣ್ಣವರಿಗೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ!” ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಹಾಡಿನ ಹಿಗ್ಗು; ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಗೋಳಿನ ಕಿಚ್ಚು! “ಹಾಡುವ ಸಭೆಯಲಿ ನರಳುವರುಂಟೇ? “ಕಿಕ್ಕಿರಿ ತುಂಬಿದೆ ಭೂಮಿಯ ಕಣಜ; ಕಕ್ಕಸಬಡುತಿದೆ ಬೊಕ್ಕಸದೊಡಲು” ಆದರೂ ದೇವರು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿದ್ದಾನೆ; ಕಿವಿ ಮುಚ್ಚಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ್ನು ತೆರೆಸುವದಾರಿ? ಒಂದಿದೆ; ಅದೊಂದೇ. “ದೇವರದೊಂದು ಗೋರಿಯ ಕಟ್ಟಿ,

ಧರ್ಮದ ಧೂಪಕೆ ಬೆಂಕಿಯನಿಕ್ಕಿ, ಗಣಗಣ ಬಾರಿಸಿ ಪ್ರಾಣದ ಗಂಟೆಯ, ನೆಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ತುತ್ತುವೆನೆಂದು ಬಡವರ ಬಗ್ಗರ ತುತ್ತಿನ ಚೀಲದ ಒಳಗಿನ ಒಳಗಿನ ಒಳದನಿಯೊಂದು ಗದರುತ್ತಿಹುದು; ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿಹುದು!” ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವ ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಜೊಚ್ಚಿಲ ಮಗನಿಗೆ— “ದಿನವೂ ಸಂಜೆಗೆ ಬೆವರಿನ ಜಳಕ, ಉಸಿರಿನ ಕೂಳಿಗೆ ಕಂಬನಿ ನೀರು! ಹೊಟ್ಟೆಯು ಹತ್ತಿತು ಬೆನ್ನಿನ ಬೆನ್ನು! ಎದೆಯ ಗೂಡಿ ನೊಳು ಚಿಂತೆಯ ಗೂಗಿ! ಮೋರೆಯು ಸಾವನು ಅಣಕಿಸುತ್ತಿಹುದು! ಕೊರಳಿಗೆ ಹತ್ತಿದೆ ಸಾಲದ ಶೂಲ!” ಎನ್ನುವಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿನ ಬೆಳಕನ್ನು ಕಾಣುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ. “ದೇಶವು ಧರ್ಮದ ಪ್ರಥಮ ಸಾಧನ ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದರೆ ಅನ್ನವು ಆದರ ಪ್ರಥಮ ಸಮಸ್ಯೆ. ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿಯೂ ಬಿಡಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಧರ್ಮವು ಇನ್ನೊಂದು ಘಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಕೈರಲೇಬೇಕು. ಮಾನವನ ದೀನತೆಯೂ ಧರ್ಮದ ಅತಂತ್ರತೆಯೂ ಅನ್ನದ ಆವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇಂದು ಜ್ಞಾನದ ಎತ್ತರ, ಧರ್ಮದ ಒರೆ, ಕಾಮದ ಆಳ, ಅನ್ನದ ಅಳತೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನಿರ್ಣಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ.”

ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವೇನೆಂದರೆ—“ಅಖಂಡ ಭೂಮಿಯು ಖಂಡಿತ ವಾಗಿರುವದೇ— ಧರ್ಮವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿದ ಕೊಡಲೆಯ ಸೆಟ್ಟು ಧಾರಿಣಿಯನ್ನು ಏಕಧಾರಣೆಗೆ ತರುವದೇ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಯ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯ. ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣೆಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರಮಾಡುವವರೆಗೆ ಧರ್ಮವು ಅತಂತ್ರ ವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಧರ್ಮವು ಅರ್ಥ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಆ ಸಮುದ್ರ ಪರ್ಯಂತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಏಕಭತ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ತಂದು ಆಳಬೇಕೆಂಬ ಹಿಂದಿನ ಹಿರಿಯರ ಆಶಯ ಅರ್ಥವೂ ಇದೇ.”

ಅನ್ನದೇವರ ದಾರಿ

ಸಮುದ್ರವು ರತ್ನಾಕರವೆನಿಸಿದರೂ ಕುಡಿಯುವುದು ಕಣ್ಣೀರು; ವಸುಂಧರೆಯೆನಿಸುವ ಭೂಮಿತಾಯಿ ನಿರಾಧಾರ ಮಗುವನ್ನು ಪಡೆ ದಿದ್ದಾಳೆ.—ಸತ್ತವನು ಗೆದ್ದಂತೆ; ಇದ್ದವನು ಸತ್ತಂತೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಾಣಿ

ಕಾಳಾದರೂ, ಅವನೆಂಬು ಹೊಳಿದರೂ, ಮಣ್ಣು ತಿನ್ನುತ್ತ ಬಾಳೇವು
ಅನ್ನುತ್ತವಲ್ಲ ! ಕಾಡುವ ದೇವನು ಬಂದನು; ಬೇಡುವ ದೇವನು
ಬಂದನು; ದುಡುಕುವ ದೇವನು ಬಂದನು; ಮಿಡುಕುವ ದೇವನು
ಬಂದನು. ಯುದ್ಧ ದೇವನು ಬಂದರೂ ಬುದ್ಧ ದೇವನು ಬಂದರೂ ಅನ್ನ
ಸೇವರು ಮಾತ್ರ ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಕೂಳು ಕಾಡ ಉರುವಲಂತೆ
ಹೊಗೆಯಧಗೆಯ ಹುಟ್ಟಿಸುವದು; ಉರಿಯನಲ್ಲೇ ಅಟ್ಟಿಸುವದು. ಕೈಯ
ತುತ್ತ ಬಾಯಿಗಿಲ್ಲ ಅನ್ನುವರಲ್ಲ ! ಅದು ಸುಳ್ಳು. ಬಾಯಿಗಿದ್ದು ಹೊಟ್ಟೆ
ಗಿಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಸತ್ಯ. ಪ್ರಾಣವೊಂದು ಮೂಕಪ್ರಾಣಿಯೊಂದು ಸಾವು
ಅದನ್ನು ಬಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆಯೇ ? ಹಾಗಾದರೆ ಅದಕ್ಕಾ
ಸೈ. “ನಾವು ಕತ್ತಲನ್ನು ಕಿಡಿಸಿ ಬೆಳ್ಳಬೆಳಗುಬೆಳಗಬಲ್ಲ ಬೆಂಕಿ ಕಿಡಿಯು;
ಬೆಳಕ ಮಿಡಿಯು.” ಹತ್ತು ಅವತಾರಗಳು ಭೂಮಿಗಿಳಿದರೂ ಅನ್ನದ
ತೊಡಕನ್ನು ಬಿಡಿಸಲೇ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇಸಮನೇ ಮನುಷ್ಯನ ಮಕ್ಕಳ ಬೇಟೆ
ನಡೆದಿದೆ. “ದುಡಿವರ ಉಸಿರಿಗೊ ದಣಿವಿಲ್ಲ; ಕೊನೆಗೂ ತಣಿವಿಲ್ಲ;
ಕೂಸುಗಳಾಟಕೆ ಕಳೆಯಿಲ್ಲ; ಭೂಮಿಗೆ ಬೆಳೆಯಿಲ್ಲ; ಹೆಣ್ಣಿನ ಕಂಬನಿ
ತೊಡೆದಿಲ್ಲ; ಗಂಡಿಗೆ ಬಿಡುವಿಲ್ಲ; ಹಸಿವೆಯ ಕಹಳೆಯ ಕೂಗನು ಕೇಳಿ
ಜೀವವು ನಡಗುವದು.”

ಧಾರಿಣೀಧರ್ಮ

“ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿರುವದು ಆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕೊರತೆ.
ಬಡವರು ವೀನರಾದಂತೆ ಬಲ್ಲಿದರಲ್ಲಿ ಸೊಕ್ಕು ಹೆಚ್ಚು. ಅವರು ದಿಟ್ಟ
ರಾದರೆ ಇವರಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಅವರು ಹಕ್ಕಿನ ತಿರುಕರಾದರೆ ಇವರು
ಶಾಸ್ತ್ರದ ಧಾರ್ಮಿಕರು. ಅವರು ನಿರುಪದ್ರವಿ ಕಾಲಿಕಾರರಾದರೆ ಇವರು
ಜಂಭದ ಪರೋಪಕಾರಿಗಳು. ಅಂತೂ ಅವರಿಗೊಂದು ವಿಕಾರ; ಇವರಿ
ಗೊಂದು ವಿಕಾರ. ಬಡತನವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾಪ. ಭೂಮಿತಾಯಿಯು
ಬಡವಿಯೆಲ್ಲ; ಅವಳು ಕೂಳಿನ ಕಣಜ; ಹಣದ ಕಣಿ. ಅವಳ ಮಕ್ಕ
ಳಿಗೆ ಬಡತನವೆಂದರೇನು ? ಬಡತನದ ರೂಪವೇನೇ ಇರಲಿ, ನಾಮ
ವೇನೇ ಇರಲಿ; ಅದನ್ನು ಭೂಮಿಯಿಂದ ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕು.” ಹಾಗೆ

ನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಾಳ ಗರುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಅಳು ಬೇಕು; ಅಂಥವರು ಬಂದು—“ ಬೀಸಾಡಿಬಿಡಿರಿ ಅತ್ತ ಹುಲ್ಲು ಬದುಕು ಹೊರೆಯನು; ಹರೆದು ತೊರೆದು ಎಸೆಯಿರತ್ತ ತೆರೆಯನರೆಯ ಜರೆಯನು; ಮೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಜಟ್ಟಿಯಂತೆ ತಿರಿತಿರುಗುವ ತಿರಿಯನು” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರೆ, ಕಲ್ಲಲೆದರೂ, ನೀರುಲಿದರೂ, ಮಿಂಚೊಲೆದರೂ ಮುಗಿಲಿಗೆ ನಿಚ್ಚಣಕೆ ಹಚ್ಚಲಾಗುತ್ತದೆ; ಹಳೆಯ ಹಾಳಹೊಳೆದಾಗ, ಬಾಲಚಿಕ್ಕ ಕೀಳಿದಾಗ ಬೇರೆ ಕಾಲವು ಬಂತೆನ್ನ ಬೇಕು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ “ನೆಲದ ಬಸಿರೊಳುರಿಯುತಿದೆ; ಬೆಟ್ಟದೆಯು ಬಿರಿಯುತಿದೆ; ನೀರು ಮಾರಿ ಹರಿಯುತಿದೆ, ಕೆಂಪುನೆಲದಲಿ” ಎಂದು ನರಳುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ— ‘ಧರ್ಮಾಸನ ಹೊರಳುತಿದೆ; ಸಿಂಹಾಸನ ಉರುಳುತಿದೆ; ಜಾತಿಪಂಥ ತೆರಳುತಿದೆ ಮನದ ಮರೆಯಲಿ” ಎಂಬ ಹಾಡು ಉಲಿಯುವದು.

ಕೂಡಿಕೆಗಾಗಿ ದೂಡಿಕೆ

ಹುಳುಗಳೆನ್ನಿಸುವ, ಕುರುಡುಕುನ್ನಿಗಳೆನ್ನಿಸುವ, ಹುಚ್ಚುಕುರಿ— ಹೊಸ ಹೊಚ್ಚಮರಿಯೆನ್ನಿಸುವ ಭಾರತದ ಮೂವತ್ತುಮೂರು ಕೋಟಿ ಜನರ ಪ್ರಶ್ನೆ ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇದು; ಗಂಡುತನಕೆ ಸೊನ್ನೆಯಾದ, ಸೋದರರು ಇದ್ದರೂ ಆದರದ ನುಡಿಯಿಲ್ಲದ, ಮಣ್ಣುಮುಕ್ಕುವ, ಮಸಣದಲಿ ಬಿಕ್ಕುವ, ಹಾಳರ್ಥ ಹೊಲೆಯರೆಂದೂ, ಬೀಳರ್ಥ ಹೆಣ್ಣು ಎಂದೂ ಹೋಳಾಗಿರುವ ಜಾತಿಯ ಪ್ರಸಂಗವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ತೊಗಲುಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಬದುಕುನಡೆಸಿದ, ಹೊಟ್ಟೆಹೊಸೆಯುವುದೇ ಬಾಳ್ವೆಯೆಂದೂ, ನಿಧ್ವೇ ಹಿಗ್ಗಿಂದೂ ತಿಳಿದ ದುಃಖಿತ ಮಾನವರ ಉದ್ಧಾರದ ವಿಚಾರ; ಅವರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾಳಿ ಒಯ್ಯಬೇಕಾಗಿದೆ! ಮನದ ಚೊಚ್ಚಲಮಗನಾದ ನರವರುವು ನರಹಸುಗಳನ್ನೆಷ್ಟೋ ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲವೇ? ‘ಅ ಕ್ರೌರ್ಯವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ ರಕ್ಷೆ. ರಕ್ಷಕನೆಂದು ತಿಳಿಕೊಂಡ ರಾಕ್ಷಸನೂ, ಕರುಳನ್ನೇ ತಿಂದುಕೊಂಡ ಕರುಣೆಯೂ ಆದ ಕುರುಡ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ನೆತ್ತಿಗೇರಿದ ಕಣ್ಣು ಇಳಿಸುವ ಎತ್ತುಗಡೆ. ಕ್ಷಮೆಯ ಜಾತಿವೈರಿಯಾದ, ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳನ್ನು ತೊರೆದ, ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾದ ನರಕಯಾತನೆಯ

ಮಾನಸಪುತ್ರನನ್ನು ಓಡಿಸುವ ಸಾಹಸ. ಎದೆಯವೇದಿಕೆಯನ್ನು ತುಳಿದು, ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿಯ ನಿತ್ಯಾನಂದಾದೀಪದಂಥ ಮಿದುಳಿನ ತಲೆಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿ, ಸತ್ಯವೀರರ ಉಸಿರಕಣೆಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನುಕೊಟ್ಟು, ಸಾಧ್ವಿಯವರ ಕಣ್ಣೀರನ್ನಂಜುಕುಡಿದು, ಕೋಪದ ಪಿತ್ತವನ್ನು ಕಾರಿಕೊಳ್ಳುವ ಪಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮದ್ದು. ಕುಣಿಮಣ್ಣಿನ ಮೈತಳೆದು, ಚಿತ್ತಬೆಂಕಿಯ ಬಣ್ಣತೊಟ್ಟು, ಗೋರಿಹೂವಿನ ಕಣ್ಣುಪಡೆದು ಮೆಟ್ಟಿದ ಶಾಂತಿಯ ಮೂಲತಂಗಿ ಸಾಂತಿಯ ಅಂತ್ಯವಿಧಿ. ಬಾಣಂತಿ ಎಲುಬಿನ ಕಿರುಗೆಜ್ಜೆ ಕಟ್ಟಿ, ಸಣ್ಣಕಂದಮ್ಮಗಳ ಕಣ್ಣುಕವಡೆಗಳ ಜೋಮಾಲೆ ಧರಿಸಿ, ಬಡವರ ಒಡಲಿನ ಬಡಬಾನಲನದ ಸಂಜುಕುಡಿದು, ಕೂಲಿಕುಂಬಳಿಯವರ ಮೈದೊಗಲಧೂಳಿಯ ಭಂಡಾರ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದವರನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತಲಿದ್ದ ಕುರುಡಕಂಚಾಣವನ್ನು ಹೆಗಲಲ್ಲಿ ಎತ್ತುವ ಎತ್ತುಗಡೆ. “ನನಗೆ ಸಾವಿರದಾರಿ ರೆಕ್ಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾರಿ ಎಲ್ಲರದೆಯನು ಸೇರಿ ಬೊಣೆಯುತಿಹೆನು. ಜಗದ ಜೀವಿಗಳುರವು ನನ್ನ ಅಂತಃಪುರವು ಅಲ್ಲಿ ಸೂಜಿಗಳಿಂದ ಹೆಣೆಯುತಿಹೆನು. ನನ್ನ ಕುರುಳುಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಕರುಳುಗಳನ್ನು ಹುರಿಗೊಳಿಸಿ ಹಗ್ಗಗಳ ಮೊನೆಯುತಿಹೆನು” ಎಂದು ಅಧ್ಯತೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಸ್ವಯಂವರ ಧನ್ಯಯೂ, ಚಿರಂತನ ಕನ್ಯೆಯೂ ಆದ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಚಿತಿಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯಾಸ.

ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಾಯ

ಜಗತ್ತನ್ನು ಬಿಗಿದ ಇಂಥ ದುಶ್ಯಾಸನ ಪಾಶವನ್ನು ಹರಿಮೊಗೆಯಲಿಕ್ಕೂ, ಜಗತ್ತಿನ ಗಂಡಸ್ಥಲಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಮರ್ಯಾದಾನಾಂಕುಶವನ್ನು ಮುರಿದೊಗೆಯಲಿಕ್ಕೂ, ಜೀವ ತಿನ್ನುವ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ನೆತ್ತರ ನೀರಡಕೆಯನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಲಿಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಬಿರಿಗಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡ ರುದ್ರಮಹಾಕಾಳಿಯ ಪೂಜೆಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಅದೋ ಕಕ್ಕಡ ಹೊತ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ! ಕೆನ್ನೀರಿನ ಜಲಕ ಮಾಡಿಸಲಿದ್ದಾರೆ! ರುಂಡದ ಹೂಗಳನ್ನೇರಿಸಿ, ಮದ್ದಿನ ಧೂಪವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಗುಂಡಿನ ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸಲಿದ್ದಾರೆ. ನೀತಿಯ ಭೂತವೇ ಹೊರಡು! ದಯೆಯ ವೆನ್ನವೇ

ತಳಕಿತ್ತು ! ಕರುಳಿನ ಮರುಳೇ ಓಡಿಲ್ಲಿದೆ ! ನ್ಯಾಯರಾಕ್ಷಸನೇ ನಿನ್ನ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲೇನಿದೆ ? “ಮುಸ್ಸಿನ ತಾಯ್ಗಳೇ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಡೊಳ್ಳ, ಮುದಿ ತಂದೆಗಳೇ, ಕೈಕೈ ತಾಳ ಬಡೆಯಿರಿ, ಬಾರಿಸಿರಿ ! ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳೇ ಚೀರು ಸನಾದಿಯ. ಅಕ್ಕತಂಗಿಯರೇ, ಅಳಲಿನ ಕೊಳಲ ಉದಿರಿ ಉಸಿರಿಸಿರಿ ! ಮಂಡೆ ಮೋಚಿದಾ ಹೆಂಡಿರದಂಡೇ, ವಿವಿಧಾಲಾಪ ಪ್ರಚಂಡಪ್ರಲಾಪದ ಓಲಗ ಬಾಜಿಸಿರಿ ! ಪಂಚಮರಾದಿ ಪಂಚವರ್ಣನೇ ಪುಟಿಸುಪಾಂಚ ಜನ್ಮ ! ಭೂಮಿತಾಯಿಯೇ ಜ್ವಾಲಾಮುಖದಿಂದೂದು ಶಂಖವನ್ನು !! ” ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕಾಳಿಯ ಈ ಪೂಜೆಯ ಕೋಲಾಹಲವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಟರಾಜನ ನಾಟ್ಯನಿಲ್ಲುವದು; ಬ್ರಹ್ಮನ ಸಮಾಧಿಯು ಭಂಗಪಡೆಯುವದು; ಹಾಲಿನ ಕಡಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ದೇವನ ನಿಜ್ಜೆಯು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗುವದು; ಆ ಮೂವರೂ ತಾವು ರಚಿಸಿದ ಮರಾಬಟ್ಟೆಯ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುವರು ! ಆಗ ಮುಂದಿನ ಉಪಾಯವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡದಿರುವರೇ ? ಮಾನವತೆಯು ಮೊಳಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಾಗರಿಕತೆಯು ಬೆಳಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಜೀವದಯಾ ಸಂಘದ ಸುಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿ, ಕ್ರೈಸ್ತನ ಜೋಧೆಯು ಉಬ್ಬಿಹ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಶಾಂತಿಪುರಾಣವ ಕೇಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದೇನು ನಡಬಲಿ ! ನರಮೇಧ !! ಆದರೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಂದುಗೂಡಿಕೆಯ ಧರ್ಮಧ್ವಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಮೊದಲು, ಈ ಕಾಳಿಯ ಪೂಜೆಯು ಆಗಬೇಕಾದುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಪೂಜೆಯಾದ ಬಳಿಕ ಆಕೆಯ ಬಲಗಾಲ ಬುಡದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು ಬಿಟ್ಟುಬರುವದು. ಆಗ ಮಾನವನು ಈ ಸೀಮೆಯನ್ನು ದಾಟುವನು; ಸಿಮೋಲ್ಲಂಘನ ಮಾಡುವನು. ಅದು ನಿಜವಾದ ದಸರೆ; ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬರಿ ಹೆಸರೇ ! ಆಗ ಕವಿಯ ಹಾಡು ಮಾನವನ ಹಾಡಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತದೆ. “ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದಾಗಿ ನಡೆದು, ನೋಡಿ ನೋಡಿದವರ್ಗೆ ಬನ್ನಿ ಬನ್ನಿ. ಕೊಡ ಬನ್ನಿ-ಕೊಳಬನ್ನಿ-ಕೊಡುವೆನೀ ಬನ್ನೀ ! ಹಿಂದಿರುವ ಹಗೆಯಾಗ ಅಂಗಾರವಾಯ್ತು | ಒಂದೇ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಒಂದಾಗಿ | ಪಡುವಣದ ಶಕ್ತಿಯಲಿ ಮೂಡಣದ ಭಕ್ತಿ | ಹೀಗೆ ಇಡಿಯಾಗೋಣ ಸೀಮೆಯನು ದಾಟಿ.” ಮಾನವಮಕ್ಕಳು ಒಂದಾಗಿರುವ ಧರ್ಮವು ಉದಯ

ನಾಯ್ಕನು ಮೊದಲಗಿತ್ತಿಯಾದ ಧರಣೀದೇವಿಯು ಹಿಗ್ಗದಿರುವಳೇ? ಕುನ್ನಿಮಾನವನು 'ದೇಶೋದ್ಧಾರ' ದ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವನು; ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹರಟೆಯೇ ಸ್ವಲ್ಪ. ಮೊದಲಗಿತ್ತಿಗೆ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ, ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೇನು ತಡ? ಅವಳು "ಹದಿನಾರು ರಾಜರು ತಲೆಕೆಳಗಾದರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿರುವಳು;" ಹಾಗೂ, ಅವಳ "ತೇಜದ ಮುಂದೆ ರಾಜ ತೇಜವು ಕೂಸು; ಆದರೆ ಮೊದಲಗಿತ್ತಿಯು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮೆರೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ಒಕ್ಕುಡಿತೆ ಅರೆಮುಕ್ಕುಡೆ ಎನುತೆನುತೆ ಹಲಕೆಲವು ಪಾನಿಸತ್ತುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ಕುಳಿಸುತ್ತಾಳೆ: ಕೊಡಲಿ ರಾಮನು ಎರೆದ ಕನ್ನೀರ ಜಳಕಕ್ಕೆ ಕೂದಲು ನೆನೆಯಲಿಲ್ಲೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ: ಅಪತಾರಕ್ಕೊಂದೊಂದು ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರೂ ಎಣ್ಣೆ ಮಜ್ಜೆನ ಬೇರೆ ಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ: ನೆತ್ತರ ಮೀಯಿಸುವ ಕೆಂಚರ ಕೈಯಿಳಿಸಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಕವಿಯು, ಅಕೆಯೆಂದು ಪ್ರಸನ್ನನಾದಳೆಂದು ಕಾದಿದ್ದಾನೆ. "ಹಾಲಿನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಕುಬ್ಜನವನು ತೊಡಿಸಿ, ಹೂಮುಡಿಸಿಕೊಂಡೆಂದು ನೀ ನಲಿವೆ? ಬಸಿರು ತುಂಬಲು ಹಸಿರುಡುಗೆಯನುಟ್ಟೆಂದು ವನವಾಸ ನವನಾಸ ತೀರಿಸುವೆ?" ಎಂದು ಕುತೂಹಲ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ: ಅಂಥ ತಾಯಿಗಿಂತ ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು? ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು? ಯಾರು ಹೆಚ್ಚು ತಾಯಿಗಿಂತ? 'ತಾಯಿಗಿಂತ ತಾಯಬಾಯಿ!' "ಮಾತೆ ನಾಡಿ ಮುದ್ದೆ ನಿತ್ತು, ಹಾಡಿನೊಂದು ಗುಟ್ಟು ಕುಡಿಸಿ, ಕಥೆಯೊಂದು ಕುಟ್ಟು ಹಾಕಿ, ನೋಡಲಾಡಲೋಡಕಲಿಸಿ, ಮಾತಿನೊಂದು ಮಂತ್ರದಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಹ ಯಂತ್ರನಡಿಸಿದಂಥ ನಮ್ಮ ತಾಯಬಾಯಿ" ಆ ಬಾಯೊಳಗಿನ ನಾಲಗೆಯಿಂದರೆ ನಾಡನುಡಿ. ಆ ನುಡಿಯನ್ನು ನಲಿಸುವುದೇ. ಕವಿಗೆ ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಹಾದಿ.

೬ ಗದ್ಯದ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಜೀವ

ಕಾವ್ಯಕೀರ್ತಿ ಮುಖ

‘ಅಂಬಿಕಾತನಯ ದತ್ತ’ರು ಕವಿವರ್ಯರೆಂದು ಕೀರ್ತಿವೆತ್ತಿರುವರು. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಕವನಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಎಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಅವರು ಈ ನಾಲ್ಕು ವಿಧದ ಕವಿತೆಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ನಗೆವಾಡುಗಳನ್ನೂ ಅಣಕುವಾಡುಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಗೆವಾಡಿನಲ್ಲಿ “ಅನರ್ವಚನೀಯ ಅವಾರ್ಚನ ಸೌಂದರ್ಯ”ವೊಂದು. “ಕುರುಡಿರಲಿ ಮೆಳ್ಳಿರಲಿ ಕಪ್ಪು ಕನ್ನಡಕವಿರೆ ನಯನಗಳನೇನು ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ಮಣ್ಣು? ಏನು ತಲೆ ಬಣ್ಣಿಸಲಿ ತಿಗಳಿ ಮೇಯುವ ಹೊಲವ ಕಲಸನ್ನು ಕಾಣವೇ ನನ್ನ ಕಣ್ಣು?” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಅವಾರ್ಚನ ಸೌಂದರ್ಯವು ಬಣ್ಣಿಸಲಿಕ್ಕಾಗದೆ ಅನರ್ವಚನೀಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಬಾಲ್ಯದ ಕ ಮುದಿಕೆ ಬಯ್ಯರೂ ನಗೆ ಬರುತ್ತದೆ; ಅಂಥ ಮುದಿಕೆಯರೂ ಇರಬೇಕು! ಎಲ್ಲಿ? “ನಾಡ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ತೋಪು ಇರದಿರಲು ನಾಡಿಗೊಂದಿರಬೇಕು ಬಯ್ಯುವಾ ಮುದಿಕೆ! ಊರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗೆ ನಾಯಿ ಬರದಿರಲು ಊರಿಗೊಂದಿರಬೇಕು ಬಾಲ್ಯದ ಕ ಮುದಿಕೆ” ದುಂಡುಮೇಜಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ‘ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ’ ಯಾಗಬೇಕಾದರೆ, “ದುಂಡು ಮೇಜಿನ ಸುತ್ತ! ದುಂಡು ದುಂಡು ಮಂದಿ! ದುಂಡು ದುಂಡು ಮಂದಿಗಿ! ಬಂಡಿಗಾಲಿ ಹೊಟ್ಟೆ! ಬಂಡಿಗಾಲಿ ಹೊಟ್ಟಿಗಿ! ಗುಂಡಕಲ್ಲ ತಲೆಯು! ಗುಂಡಕಲ್ಲ ತಲೆಗೆ! ಸೊನ್ನಿ ಸುತ್ತಿದ ಮೆದುಳು” ಇವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ನಗಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. “ಜಿಕ್ಕು ಹಾರುತ್ತಿದೆ ನೋಡಿದಿರಾ?” ಹಾಗೂ “ವರದಾ! ತಗಣೆ ವರದಾ!” ಎಂಬ ಅಣಕವಾಡುಗಳು ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮವಿಮರ್ಶಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ, ಜೋಗಿತಿಯ ಹಾಡನ್ನೂ ಜಂಗಮಯ್ಯನ ಹಾಡನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಯಾದ ಅವರು ಕವನಗಳನ್ನಲ್ಲದೆ, ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಹರಟೆಗಳನ್ನೂ, ಕೆಲವು ಹುಚ್ಚುಟೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆದು ತಮ್ಮ ನಗೆಯ ಭಾಂಡಾರವನ್ನು ಒಡೆದು,

ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೋಕ್ಟುಸವನ್ನು ತುಂಬಿದಂತೆ, 'ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ' ಯನ್ನೂ, 'ವಿಚಾರಮಂಜರಿ' ಯನ್ನೂ ಬರೆದು ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ'ವನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಉಪನಿಷತ್ ರಹಸ್ಯ'ವನ್ನೂ, 'ಭಾರತೀಯ ನವಜನ್ಮ'ವನ್ನೂ, 'ಮೇಘಸಂದೇಶ'ವನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಗಳ ಗದ್ಯನೋಡಬಾರದೆಂದೂ, ಗದ್ಯಲೇಖಕರ ಪದ್ಯ ನೋಡಬಾರದೆಂದೂ ಹೇಳುವ ಮಾತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಪೂರ್ತಿ ಸುಳ್ಳು ಅನ್ನಬೇಕು. "ಇವರ ಗದ್ಯ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಗದ್ಯ, ಹೃದ್ಯ ಗದ್ಯ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯರೀತಿ, ಸುಭಾಷಿತಗಳ ಚಮತ್ಕಾರ, ಅನ್ಯೋಕ್ತಿಯ ಬೆಡಗು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ರ್ಲೀಷವಂತೂ ರೈಲಿಯ ಗುಣವಲ್ಲ, ಮನೋಧರ್ಮವೆನ್ನುವಷ್ಟು ವಿಪುಲವಾಗಿದೆ" ಯೆಂಬ ಶ್ರೀ. ಮಹಿಷಿಯವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವಂತಿದೆ. ಅವರು ಬರೆದ ಕತೆಗಳು ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ. ಆದರೇನು? 'ಮಗುವಿನ ಕಠಿ' ಎಂಬುದೊಂದೇ ಅವರನ್ನು ಕತೆಗಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲದಂತೆ; ಅದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹುಟ್ಟುಕತೆಗಾರರೆನ್ನಲೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅದು ಕತೆಗಾರ ಬರೆದ ಕತೆಯಲ್ಲವೆಂದೂ, ಕವಿಬರೆದ ಕತೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾವ್ಯ ಕೇರಿಮುಖ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕತೆಯನ್ನಬೇಕು. ಅವರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಎಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಕತೆಗಳನ್ನೇ ಬರೆಯಲೆಂದು ಹಾರಯಿಸುವವರಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವುದೇನೆಂದರೆ—"ಸಣ್ಣ ಕತೆಯು ಅಲ್ಪ ಜೀವಿಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕಣಗಳು ಕಡಮೆ, ಉಸುಬಿನ ವಿಸ್ತಾರವು ಹೆಚ್ಚು. ಈ ಪನ್ನಾತ್ರವಾದ ಆತ್ಮಲೀಲೆಯ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಣ್ಣ ಕತೆಯು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಮಹಾತ್ಮರೆಂಬವರ ಚರಿತ್ರೆಯೂ ಅಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಪರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಕೇಳುವದೇನು ಎಂದೆನ್ನಲಾಗದು. ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾದ ಆತ್ಮದರ್ಶನದಂತೆ, ಅಕಲ್ಪಿತ ಅಧಃಪತನವೂ ವಿಚಾರಣೀಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ಸಣ್ಣ ಕತೆಯ ವಸ್ತು." ಸಣ್ಣ ಕತೆಯ ವಸ್ತುವಿನ ಮಾತಾದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ? "ಗುಣವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಂತೆ ಪರಹಿತಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅಂತಃ

ಕರಣವು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಸತ್ಯವು ಪ್ರಬಲವಾದಂತೆ ಅಲ್ಪರಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದ ಆತ್ಮನ ವಿರಾಟನಾಟ್ಯವೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವದು.” ಈ ಗುಣವನ್ನು ಬಿಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯೂ ಇದೆಯಂತೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ— “ಪರಗುಣಕಥನರೀತಿಯಿಂದ ಸ್ವಭಾವಗುಣವೂ ವಿವರ್ಧನವಾಗುವದು.” ಇನ್ನು, ಕತೆಗಾರನ ಕರ್ತವ್ಯವೇನೆಂದರೆ— “ಆವನು ಕತೆಯ ಮುಖವಾಗ ಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಕತೆಗಾರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತೆಯೊಂದು ಕತ್ತಿಯಾಗಬಾರದು.” ಈ ಮೂಲ ಮಾತುಗಳ ಕಿರಣಗಳ ಬಿಳಿಕಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣ ಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರ ‘ಮಂಗಾಟ’ ತಿಳಿಯುವದು; ಅವರ ‘ನಾಸ್ತಿಕ’ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ಗೋಚರಿಸುವರು. ‘ಏಕಾಕೀನಿ’ಯ ಹತಭಾಗ್ಯವು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಬರುವದು; “ಪಾಲಾ ಫೂ”ವಿನ ಫೂತ್ಕಾರದ ವಿಷಫಲವು ಕಂಡು ಬರುವದು.

ಮಾತಿನ ಮುರಿ

‘ಕೊಂಕುವೆತ್ತ ಪೊಸಮಾತು ನೇರವಾಗಿ ಎದೆಯನ್ನು ಸೇರುವದು’ ಎಂಬ ಮಾತು ಹಳೆಯದಾದರೂ ಅದರ ಹುಳಿಹೋಗಿಲ್ಲ. ವಕ್ರೋಕ್ತಿಯನ್ನಾಡ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತೀರ ವಕ್ರವಾದರೆ ಅರ್ಥವು ಶೂನ್ಯವಾಗುವ ಭಯ ಹೆಚ್ಚು. ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಹರಟೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇರುವಂತೆ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯಗಳಾದ ಕಾವ್ಯವಿಚಾರ-ವಿಮರ್ಶೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮುರಿಯು ಬಹಳ. ಅದನ್ನು ಅಗಿದು ನುಂಗುವುದು ಬಿಗಿಯಾದಂತೆ, ಅದು ಮರೆತುಹೋಗುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ಬಿಗಿ. “ಜೀವನವಾದರೂ ಸತ್ಯಸೌಂದರ್ಯ ಸುಖವನ್ನೇ ಭಜಿಸುವದು. ಜೀವನವು ಅರ್ಥಸೃಷ್ಟಿ; ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶಬ್ದಸೃಷ್ಟಿ” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೂ, ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧವು ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ನೀರೂ ಅಲ್ಲ, ಕಡಬೂ ಅಲ್ಲ, ಕಲ್ಲಾಗಿದೆ—ಶಬ್ದಪರಿಚಯ ವಿಲ್ಲದ ಮೂಲಕ. ಓದುಗೇಳದಕ್ಕರಗಿವುಡರು ಆಗಬಾರದು ಕನ್ನಡಿಗರು” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೂ, “ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಾಟವನ್ನಾಗಲಿ, ಕಿಂಕರ್ತವ್ಯ ಮೂಢರ ಕಾಟವನ್ನಾಗಲಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿದ್ದರೆ ಮಾನಸತ್ರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ದೊಂದೇ ಶಿಷ್ಟಸಮ್ಮತ ಮಾರ್ಗ” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೂ, “ಈಗಿನ ಕಾಲ

ಸ್ವಲ್ಪ ತಿರುಗುಮುರುಗು; ಬುಡಮೇಲಾದ ಕಾಲ. ಹಿಂದಿನವರು ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಬೆರಸಿ ಕುಡಿದರೆ, ಇಂದಿನವರು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಲು ಬೆರಸಿ ಕುಡಿಯುವರು” ಎನ್ನುವಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮುರಿಯ ರೀತಿಯನ್ನು ತುಸು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ‘ಕೈಲಾಗದ ಕವಿಯು ಸಿಟ್ಟಿ ಗೆದ್ದು ತೀವ್ರ ವಿಮರ್ಶಕನಾಗುವಂತೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಆಲಿಸುವ. ಅದೇನಂದರೆ—“ಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನು ಕಾಣದೆ ಒಳ್ಳೊಳ್ಳೆ ಕನಸುಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಂಡೇವೇ ಎಂದು ಆಶಿಸುವ ಅಶಬಡಕರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂಥವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇಕನಸುಗಳು ಪುಕ್ಕಟೆ ನೋಡಿದ ಸಿನೇಮಾ-ನಾಟಕಗಳಂತೆ. ಅಂಕೆ ಗಳಿಗೆ ದೈವವನ್ನು ತೂಗುಹಾಕಿದ ಲಾಟರೀ ಮೂಢರು, ಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಜೋತುಬಿಜ್ಜ ದೈವ ಪರವಶರು, ಚಕ್ರಬಂಧ ಒಗಟುಗಳ ವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಹುಡುಕಾಡುವ ಅಭಿನವ ಶಬ್ದ ಭಕ್ತರು. ಇವ ರೆಲ್ಲರೂ ಕನಸಿನ ಅಂಜನದಿಂದ ಜೀವಿತದ ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕೆನ್ನುವ ಹುಟ್ಟುಮರುಳರ ಜಾತಿಯವರೇ ಸೈ.” ಇದರಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಮುರಿ ಬೇಕೆ? ರೀತಿಯ ಮುರಿ ಬೇಕೆ?

ಪಾಠಾಳಗರಡಿ

ಪದ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಗದ್ಯದಲ್ಲಾಗಲಿ ಶಬ್ದವೊಂದೂ ಕಠಿಣವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಹ ತೀರ ಕಡಿಮೆ; ಮಾತು ತೀರ ಹೊಸಗನ್ನಡ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ವಿಚಾರ ಬಹಳ ಗುಂಭ. ಅದು ಪಾಠಾಳಗರಡಿಗೂ ಸಿಗದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. “ಅ”ಕಾರವು ನಾದಮಯ ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲವಿದ್ದಂತೆ, ಅಪ್ಪ, ಅವ್ವ, ಅಜ್ಜ, ಅಮ್ಮ, ಅತ್ತಿಗೆ, ಅಬಚಿ, ಅತ್ತೆ, ಅಕ್ಕ, ಅಣ್ಣ ಈ ‘ಅ’ ಕಾರದ ಬಳಗವು ಜೀವಮಯ ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲವಿದೆ.” ಇನ್ನೊಂದು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ—“ಅಸಿವಸಿಯ ರಸಕಸಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತಿನ ನುಣುಪು ಹಾವಸೆಯ ಜಾರಿಕೆಯಾಗಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ನೆನಪು ಕಾರಿ ಬಯಲಾಟದ ನೆನಪಾಗುವದು.” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಪರಿಚಯವು ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಇಂಥ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ

ಸಹಜವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತ ಬರುವವಲ್ಲದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನೂ, ಅಳವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನೂ ಕಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಆನಂದವಾಗುವದು. “ಶ್ರೀ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಶುದ್ಧ ಚಿಂತನವಲಯಕ್ಕೆ ತೂಕಹಾಕಿ ತೂಗಿ ತೂಗಿ ಮಾತನಾಡುವರು. ಒರೆಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಕೊರೆದುಕೊರೆದು ಸರಿತೋರಿದ್ದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸೂತ್ರರೂಪದಲ್ಲಿ ರಕ್ತವಿದ್ದಷ್ಟು ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವರು; ಅರ್ಥವನ್ನು ತುಂಬಿ ತುಂಬಿ ಹೇಳುವ ಸೊಗಸು ಅವರದೇ ಸರಿ. ಈ ಅರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವು ಅವರ ಗುಣವೂ ಆಗಿದೆ; ದೋಷವೂ ಆಗಿದೆ.”

ನಗೆಯ ಹುತ್ತ

ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಪಾತಾಳಗರಡಿಗೂ ಹತ್ತದಂತೆ ಅಳವಾಗಿರಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೆ, ಆಕಾಶದ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಸೀಲಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಮಾತು ಮಾತನ್ನು ಕಾವ್ಯಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಅವರಲ್ಲಿದೆ. ನಡಿನುಡಿದು ನಗೆಯಿಂದ ಬೆಡಗುಗೊಳಿಸುವ ಬಿನ್ನಾಣವಿದೆ. ನಗೆಯಮೈಯನ್ನೇ ತಳೆದು ಬಂದ ಅವರ ಹರಟೆ. ನಾಟಕಗಳುಂಟು. ಒಬ್ಬರು ಹೇಳುವಂತೆ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಕೊಂಕು ಅಡಿದರೂ, ಸರಳವೆಂದು ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸುವಂತಿರುವದು ‘ಮಾತರಿವರೆಂ’ಬುದರ ಕುರುಹು. “ನಗೆಯೊಂದು ಬೇಕು. ಹೂವಿಗಿಂತ ಹಗುರಾದರೂ ನಗೆಯು ವಜ್ರಾಯುಧಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬಿರುಸು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ಕೂಡ ನಗಬೇಕು; ತಮ್ಮ ಕಂಡು ನಗಬಾರದೆಂದು ಎಚ್ಚರಪಡುತ್ತಾರೆ. ನಗೆ ಎರಡು ಬಗೆ. ಒಂದು ಕೊಲ್ಲುವುದು ಒಂದು ಕಾಯುವುದು. ಒಂದು ವಿಷ, ಒಂದು ಅಮೃತ. ಅಮೃತನಗೆಯು ಲೇಸುನಗೆ, ರಸನಗೆ; ವಿಷನಗೆಯು ಹೇಸಿನಗೆ, ರಸಾಭಾಸ. ನಗೆಯು ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದನೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಿಂಗರಿಸುವ ಒಡವೆ, ತಣಿಸುವ ವಸ್ತು. ಒಟ್ಟು ನಗೆಯು ‘ಮನುಷ್ಯಸ್ವಭಾವ. ಮುಗುಳುನಗೆಯು ಹುಡುಗರ ಹುಟ್ಟುಗುಣ; ಹರೆಯದವರ ಸಿಂಗಾರ; ಮುಕ್ತರ ಸಿದ್ಧಿ; ರಸಿಕರ ಸಾಧನೆ; ದೇವನ ಕುರುಹು. ಹೂನಗೆಯು ಸರಸದ ಮುಗುಳು; ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾಣ; ವಾದವಿನೋದದ ಜೀವಾಳ; ನಗೆಯಾಟವು ವೀರರ ಶಸ್ತ್ರ; ಬಿರುಸುನಗೆ ಧೂರ್ಮರಕ್ತದು; ಕೆಲವರ ನಗೆ

ಹುಡುಗರ ಹುಡುಗಾಟ; ಹುಚ್ಚುನಗೆ ಹುಂಬರ ವಿಲಾಸ; ನಗದೆ ನಗಿಸುವದು ಚತುರರ ರೀತಿ; ನಕ್ಕು ನಗಿಸುವುದು ವಿದೂಷಕನ ಪರಿಹಾಸ; ನಗೆಗೀಡಾಗುವದು ಎಬಡರ ಹಾಡಿ; ಮೂರುಸಲ ನಗುವದು ಮಂದರ ಕತೆ.” ನಗೆಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸಹ ನಗಿಸುತ್ತಲೇ ಹೇಳಿರುವದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮಾತೆಂದರೆ ಬದುಕಿನೂಟದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ. ಆದರೆ ಮಂದಿಯ ಕೇಡಿನಲ್ಲಿ ಪಾಡುಕಾಣುವ ಹೇಸಿ ನಗೆಯೇ ಇಂದಿನ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ. ಉಟಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ!”, ಇಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಚಾತುರ್ಯಕ್ಕೆ ನಗ ಬೇಕೋ, ವಿಚಾರದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ, ಕೊಟ್ಟ ಎಟಿಗೆ ನರಳಬೇಕೋ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಗಾಳಿಗಿಂತ ಹಗುರು

ಗಾಳಿಯು ಹಗುರುತನದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಸುವಡೆದಿರುವಂತೆ, ಅದರಿಂದಲೇ ಅದು ಕೈಗೆ ಸಿಗದಂತೆಯೂ ಆಗಿದೆ. ದತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹಗುರವೇನೋ ಸರಿ; ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರ ಬಿಗಿಯೆಂದು ಬಹು ಜನ ವಾಚಕರು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೆ ‘ಸ್ವಧರ್ಮ’ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕವಿತೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವು ತಿಳಿಯಲೊಲ್ಲವೆಂದು ಬೊಬ್ಬಾಟ ಬಂದಿತು: ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೇ ‘ಸವಿಯನ್ನು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. “ಕವಿತೆಗಿಂತ ಸವಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಿಗಿಯಾಗಿದೆ” ಎಂದು ತಕರಾರುಗಳು ಬರಹತ್ತಿದ್ದವು. ಆ ಮಾತಿಗೆ “ಸವಿಯನ್ನೇ ಮೊದಲಿಗೆ ಓದಿ, ಕವಿತೆಯನ್ನೇ ಹಿಂದಿಗಡೆ ಓದಿರಿ” ಎಂದು ಮಾರು ಹೇಳಿದರು. ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಅಂತೂ ಅವರ ಪದ್ಯವೇ ಆಗಲಿ, ಗದ್ಯವೇ ಆಗಲಿ, ಬಿಗಿಯನ್ನು ವುದು ವಾಡಿಕೆ. ‘ನೋವಿನ ಬೆಲೆ’ ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ—“ಒಂದು ನೋವಿಗೆ ಹಲವೊಂದು ಹೆಸರಿರುವವು. ತಿಳಿವಿನ ನೋವಿಗೆ ತಪ್ಪೆಂದೂ, ನುಡಿಯ ನೋವಿಗೆ ಹುಸಿಯೆಂದೂ, ನಡೆಯ ನೋವಿಗೆ ಕೇಡೆಂದೂ, ಎದೆಯ ನೋವಿಗೆ ದುಗುಡೆಂದೂ, ಒಗೆತನದ ನೋವಿಗೆ ಹಗೆತನವೆಂದೂ ಹೆಸರುಂಟು” ಎಂಬ ಸಾಲುಗಳಿವೆ. ಈ ಮಾತುಗಳು ಗಾಳಿಗಿಂತ ಹಗುರೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಒಪ್ಪುವಂಥವಿವೆ; ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಬೆಳಕಿಗಿಂತ

ಬೆಳ್ಳಿಗೂ ಅವೆ. ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಇಂಥ ಹಗುರಾದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಣೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆಧುನಿಕ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಅನಂದವನ್ನು ಇಂಥ ತಿಳಿಯಾದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಉಸುರುವ ಸವಿನುಡಿಯನ್ನು ವಾಚಕರು ಕೈಮುಟ್ಟಿ, ಮನಮುಟ್ಟಿ ಅವಲೋಕಿಸಿದರೆ, ಆ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸಾರ್ಥಕವಾಗದೆ ಇರುವದೇ ?

ದೇಶಿಯ ನೆರಳು

“ನಮ್ಮ ಜೀವನವು ಕನ್ನಡವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕನ್ನಡಿಯಾಗುವುದು.” ಕನ್ನಡ ಜೀವನವು ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರಲ್ಲಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿದೆ; ಆ ಜೀವನದ ಕನ್ನಡವೇ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕನ್ನಡಿಯಾಗಿ ಸುಲಭವಾಗಿದೆ. ಆ ಕನ್ನಡಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ, ಕನ್ನಡದ ಜೀವನವನ್ನೂ ಒಳಹೊಕ್ಕು ನೋಡುವ ಕವಿ, ಬಂಡು ಸವರಿದ ತುಂಬಿಯಂತೆ ಅವರ ಮಾತು, ರೀತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೇಶಿಯ ಕಳೆಯಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ವಿದ್ವಾನ್ಮನರು; ಪಂಡಿತರು. ಆ ವಿವೃತ್ತಿ, ಆ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಅವರಲ್ಲಿ ‘ಮಾರ್ಗ’ದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರಲು ಸಾಕು. ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಜೀವಾಳವಾದ ‘ದೇಶಿ’ಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು; ಪ್ರತಿ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸಂಬಂಧವುಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ‘ದೇಶಿ’ಯನ್ನು ಬದುಕಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಸಾಯಲಾರರು. ‘ದೇಶಿ’ಯೆಂಬುದು ಪಾಚಕ ಶಕ್ತಿ; ದೀಪಕ ಶಕ್ತಿ; ವೀರ್ಯ. “ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಆಹಾರವನ್ನು ಹೊರಗಿನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಪಾಚಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ದೀಪಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ವೀರ್ಯವನ್ನೂ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಂದ ಕಡೆ ತರಲಾದೀತೇ?” ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಕಲಾ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕಲೆ, ಜಗದ ವಿಜ್ಞಾನ, ಕೃತಿದ್ರವ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆಯೇ ಗಳಿಸಲೊಲ್ಲರೇಕೆ; ಎಲ್ಲಿಂದಲೇ ಗಳಿಸಲೊಲ್ಲರೇಕೆ; ಪ್ರತಿಭೆ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಸಹಜಾತವಾಗಿದೆ. ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಪಡೆದ ಕವನಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲ ‘ದೇಶಿ’ಯ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. “ನಾರೀ ನಿನ್ನ ಮಾರೀ ಮ್ಯಾಗ ನಗೀನವಿಲು ಅಡತಿತ್ತ” ಎನ್ನುವಾಗಲೂ, “ಹೆಜ್ಯಾಕ

ಗಿಜ್ಯಾಕ ತಾಳ್ಯಾಕ ತಂತ್ಯಾಕ ಹಾಂಗೊಮ್ಮೆ ಹೀಂಗೊಮ್ಮೆ ಕುಣಿಯೋಣು” ಅನ್ನುವಾಗಲೂ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಗತಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲ ‘ದೇಶಿ’. ಬೇಂದ್ರೆ ಕವಿಗೆ ಭಂದಸ್ಸೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ” ಎನ್ನುವ ದನ್ನು ಕೇಳಿರ ಬಹುದು; ಇವರ ಕವನದ ಕುಣಿಕುಣಿವ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಂದು ಹೊಸ ಭಂಮೋಗತಿ ಉಂಟಾಗಬಹುದು; ಅಡಿ ಅಡಿದ ಹೊಳವು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಕಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಿಸಬಹುದು. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯವಾದ ಕತೆ, ಹರಟೆ, ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ‘ದೇಶಿ’ ಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅವರು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ, ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ತೂಗಿ ತೂಗಿ ಶಬ್ದ ಬಳಸುವವರೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅವರ ಆ ವ್ರತವು ಸಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಬುನಾದಿಯಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ತರದ ಸಾಗುವಳಿ ಯಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ದೊರೆಕಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿರ್ವಾಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಲೂ, ಜನರ ರೂಢಿಗನ್ನಡದಿಂದಲೂ ಅವನ್ನು ದೊರೆಕಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಕಿರಿವಾತು-ಕಿವಿವಾತು

ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅವರು ಸರ್ವಜ್ಞನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದದ ರಿಂದಲೂ, ಅಪರಾಧಿಯ ಪರವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಿದಾರನಂತೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಮಾತನಾಡುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿರುವದರಿಂದಲೂ ಕಿರಿದರಲ್ಲಿ ಹಿರಿದರ್ಥವಾಗು ವಂತೆ ಬರೆಯಬಲ್ಲರು; ಮಾತಾಡಬಲ್ಲರು. ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ನಾವು ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಮನಗಾಣಬಹುದು; ಅದರಂತೆ, ಅವರ ಸರಳವೆನಿಸುವ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಕಿರಿವಾತು ಒಮ್ಮೆ, ಕೇಳಿದರೆ ಬಹಳ ದಿವಸ ಮರೆಯಲಾರವಾದುದರಿಂದ ಅವು ಕಿವಿ ವಾತುಗಳೂ ಸರಿಯೇ. ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಮುಗಿಲಿನಂಗಣದಲ್ಲಿ ಧಳಧಳ ಸುವ ಚಿಕ್ಕಿಗಳಂತೆ ಒಂದೇ ಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡರೂ, ನಮಗೂ ಚಿಕ್ಕಿ ಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಅಳಿಯಲಿಕ್ಕಾಗದು; ಅದರಂತೆ ಚಿಕ್ಕಿ-ಚಿಕ್ಕಿಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವೂ ಅಗಾಧವಾದದ್ದು. ಚಿಕ್ಕಿಗಳು ಕಣ್ಣಿದ್ದವ ರಿಗೆಲ್ಲ ಕಾಣಿಸುವವು; ಗಾತ್ರ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ತೋರುವ ಯಾವ ಚಿಕ್ಕಿಯೂ

ಚಿಕ್ಕದಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಅರಿತ ವಿಷಯ. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ಮಿಣುಕುವ
 ಎಲ್ಲದೆ, ಕಣ್ಣುಟ್ಟು ಅಲ್ಲ. “ಗತಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಮಾನವಜಾತಿಗೆ
 ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೆಂಬುದನ್ನು ವರವಾಗಿತ್ತಿವೆ; ಮುಂದಿನ ದಿವ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ
 ಜೀವನಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೊಂದು ಸ್ಥಾಯೀ ಭಾವ.” ಅವರ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವವು
 ಪರಿವಾಕಹೊಂದಿ, ಮಹಾಜೀವನವನ್ನು ಪಡೆಪಡೆದಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರು ಅವ
 ರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪಡೆಯಬಹುದಲ್ಲವೇ?

೨ ನಗೆಯ ಬಗೆ

ನಗೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆ

ನಗುವವನು ಮನುಷ್ಯನು; ನಗೆಯೇ ಅವನ ಲಕ್ಷಣ. ನಗೆ ಯಾರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಸ್ತುತ, ರಾಮನಿಗೆ ಸರಸ, ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಹಾಸ್ಯ! ನಗೆಯೊಂದು ಬೆಳಕು. ಬೆಳಕು ಒಡೆದು ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳಾಗುವಂತೆ ನಗೆಯೊಡೆದು ವಿವಿಧ ವರ್ಣಗಳನ್ನು ತಳೆಯುವದು. ಕುಹಕ, ಕಟುಕಿ, ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಸರಸ, ಮೂದಲಿಕೆ, ಸಬ್ಬವ, ವಿನೋದ, ಚೇಷ್ಟೆ, ಗೇಲಿ, ತಮಾಷೆ, ಮೋಜುಗಳಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳು ಮೈದೋರುವವಂತೆ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಹರಟೆಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಾದ ಹಾಸ್ಯವು ತುಳುಕುತ್ತಿದೆ. ನಗೆಯು ಸುಖದ ಕುರುಹು, ಎಂಬುದು ಕೂಸಿನಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವನ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ಬೇಸರಗೊಂಡ ಜೀವಕ್ಕೆ ಸುಖ ಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸುಖದ ಕುರುಹಾಗಿರುವ ನಗೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು, “ಹಾಸ್ಯವಾಯುವನ್ನು ಉಸುರಾಡಿಸಿಯೋ, ಕಟ್ಟಾಡಿಸಿದಾಗಲೋ, ಹುಚ್ಚುಹಿಡಿದಾಗಲೋ ಜನರು ನಗುತ್ತಿರುವದುಂಟು.” ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವೆರಡು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಬಿಡೋಣ. ಇನ್ನುಳಿದ ಹಾಸ್ಯವಾಯುವನ್ನು ಉಸುರಾಡಿಸುವ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ, ನಗೆಯಾಟದವರ ಸಹವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು. ಇಲ್ಲವೆ, ಅಂಥವರು ಬರೆದ ಹಾಸ್ಯಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ನಗೆಯಿಂದೇನಾಗುವುದು? ಅದಕ್ಕೆ ಬೇಂದ್ರೆಯವರೇ ಹೇಳುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ— “ನಗೆಯಲ್ಲಿ ಮುಖ ಅಗಲವಾಗುವದು; ಕಣ್ಣು ಹಿಗ್ಗುವದು; ತುಟಿ ಮಿನುಗುವದು; ಹಲ್ಲು ಮಿಂಚುವದು; ಗಲ್ಲ ಬೆಳಗುವದು; ಎದೆ ಉಕ್ಕುವದು; ಪಕ್ಕಡಿ ನುಗ್ಗುವದು; ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವದು; ಮೈ ಅಲಗುವದು; ನುಡಿ ನಡಗುವದು; ಕೈವಿಾರಿಹೋದಾಗ ಕಣ್ಣು ನೀರಿಯುವದು; ಪಕ್ಕಡಿ ಬಿರಿಯುವಂತೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಹುಣ್ಣಾಗುವಂತೆ ನೋಯುವದು; ಉಗುಳು ತುಂತುರುಗರೆಯುವದು; ಅಟ್ಟಹಾಸದಿಂದ ಶಬ್ದ ಕೆಲೆದು ನಗೆಯುವದು.”

ನಕ್ಕುನಗಿಸುವ ಲೇಸುನಗೆ

ನಗುವವರನ್ನು ನಗಿಸುವ ನಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯ; ನಗದವರನ್ನು ನಗಿಸುವ ದಕ್ಕೆ ಹಾಸ್ಯಗಾರಿಕೆ ಬೇಕು; ಅಳುವವರನ್ನು ನಗಿಸಲಿಕ್ಕೆ ರಸಿಕ ನಗೆ ಯಿರುವಂತೆ, ನಗುವವರನ್ನು ಅಳಿಸುವ ಕೇಡುನಗೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ನಕ್ಕು ನಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಳುನುಂಗಿ ನಗುತ್ತಾರೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಅವರ ಹರಟೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಮಾನಪತ್ರ ಸಮಾರಂಭ :— ಕೆಲವರಿಗೆ ಸಿಹಿಸಿಗುವದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವೆನಿಸಬಹುದು; ಗ್ಯಾಸ್ ಬೆಳಕಿನ ಮೂಲಕ ಹುಣ್ಣಿಮೆ ಅನಿಸಬಹುದು. ಭಜನೆಕೇಳಿ ಉತ್ಸವವೆನಿಸಬಹುದು. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಸಮಾರಂಭ' ದಂತೆಯೇ ಮಾನಪತ್ರ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಸಮಾರಂಭ ವೆನ್ನಲೇನೂ ಪ್ರತ್ಯವಾಯುವಿಲ್ಲ " ವಂತೆ. "ಮಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಾಗಿದ್ದೆಲ್ಲ ತಾವೇ ಮಾಡಿದವರು ಅಥವಾ ಮಾಡಿಸಿದವರೆಂದು ವಾಚ್ಯವಾಗಿಯೂ, ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ, ವೈಯಕ್ತಿಕ ದಿಂದಲೂ, ಧ್ವನಿಯಿಂದಲೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವರು 'ಸ್ವಯಂ ಮಾನ ಪತ್ರದ ಪದ್ಧತಿ' ಯವರು; ತಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ, ಖಾಸಗೀ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಪ್ರಶಂಶಾಪರ ಶಬ್ದವುಳ್ಳ ಮತ್ತು ಕೆಂಪು ನೀಲಿ ಪೆನ್ಸಿಲಿನಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸಿದ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ನಿರಭಿಮಾನಿಗಳಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವರು 'ತಟಸ್ಥ ಮಾನಪತ್ರ ಪದ್ಧತಿ' ಯವರು. ಇನ್ನು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖರ ನಿಂದೆ ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸ್ತುತಿಯಾಯಿ ತೆಂದು ತಿಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಹಾತ್ಮರು 'ಅವಧೂತ ಅಥವಾ ದಿಗಂಬರ ಪದ್ಧತಿ' ಯವರೆನಿಸುವರು. ಶಾಲನ್ನು **ತಲೆಗೆಸುತ್ತಿದ** ಪಂಡಿತರು ಮಾನ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೀಗೆ ಓದಿದರು— "....ತಮ್ಮ ಗುಣಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ನಮಗೆ **ಬಾಯಿಯಿಲ್ಲ**. ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯದ **ಬೆಳಕು** ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬಿದ್ದಿದೆ. ತಮ್ಮ ಕೀರ್ತಿ **ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ**. ನಾವು ಸತ್ತರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ." ಪಂಡಿತರು ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿದ್ದು ಶಾಲೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಬಾಯಿಯಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಎತರಿಂದ ವರ್ಣಿಸಿದರೋ. ಬೆಳಕು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಬಿದ್ದಿದ್ದು ನಿಜ. ಎಲ್ಲರ ಬಾಯಲ್ಲಿಯೂ

ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದು....ಎನು? ಇರಲಿ. ಮಾನಸತ್ರದ ಮೊದಲನೇ ವಿಧಿ ಪತ್ರಂ, ಮಾನಸತ್ರ; ಆಮೇಲೆ ಪುಷ್ಪಂ-ಹೂಮಾಲೆ; ಆಮೇಲೆ ಫಲಂ-ಹಣ್ಣು! ಆಮೇಲೆ ತೋಯಂ-ಚಹಾ! ಬಹಳಷ್ಟು ತೋಯ ಹಾಕಿದ ಚಹಾ. “ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ” ಎಂದು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಮಾನಸತ್ರದ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. “ಮೊನ್ನೆ ಮೊನ್ನೆ ನಾನು ನಮ್ಮ ಬಡತರ್ಫ ಮಾಡಿದ ಅಳುಮಗನಿಗೂ ಒಂದುತುಣುಕು ಮಾನಸತ್ರ ಕೊಟ್ಟೆನೆ”ಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಸಬರಿಗೆ:- “ಮೊದಲಿನ ಜನರು ಗಹನಗಿರಿಗವ್ವರಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವಿಚಾರಗಳೂ ಗಹನವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ಗುಡ್ಡದಂಥವುಗಳಾಗಿಯೂ, ಗೂಢವಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗ ಕಾಲ ತಿರುವುಮುರುವಾಗಿದೆ. ಬುದ್ಧದೇವ, ಅಹಂಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ ಮೊದಲಾದ ಮಾತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ತೂಕಡಿಸುವವರು, ‘ಕಸಬರಿಗೆ’ ಎಂದಾಗ ಕಣ್ಣೆರೆದು ‘ಕಸಬರಿಗೆ! ಮುಂದೇನು?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದರು; ಅಪ್ಪರೆಯರು ಬಂದು ಚಾಮರ ಬೀಸಿದಂತಾಗಿರಬೇಕು ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ....ಕಸಬರಿಗೆ ಎಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಅದು ಹುಲ್ಲಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದೆಂದು ಹುಲ್ಲಿಗಿಂತ ಹ್ವಲ್ಲಕವೇ? ಕಸಬಳಿಯವರಿಂದ ಕಸಕ್ಕಿಂತ ಕಡೆಯಾಯಿತೇ? ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಯಿತೇ? ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಗಾಳಿಬೀಸುವ ನೆವದಿಂದ ಅವರನ್ನು ಮರೆಮಾಡಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಮೆರೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಚವರಿಯನ್ನು ನಿವಾಳಿಸಬೇಕು ಈ ಕಸಬರಿಗೆಯ ಮೇಲಿಂದ! ‘ಜಗತ್ತಿನ ಹೊಲಸನ್ನು ಗೂಡಿಸಿ ಕಸದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಅಪಧೂತನೇ, ನಮೋ ನಮೋ ಅನ್ನಬೇಕು ಎಂದಾಗ ಶೋತ್ಯಗಳಿಗೆ ಆಕಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ, ತೂಕಡಿಕೆಯಿಲ್ಲ; ನಿದ್ಧೆಯಿಲ್ಲ ಗೊರಕೆಯಿಲ್ಲ. ನಾನಂದೆ-‘ಅಯ್ಯಾ! ಬುದ್ಧದೇವನನ್ನು ಕಸಬರಿಗೆ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವಿರಿ! ಕಸಬರಿಗೆಯನ್ನಾದರೂ ಬುದ್ಧದೇವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ!’”

ಉಗುಳುವುದು:- “ಇದೇನು ಮಹಾವಿಷಯವೆಂದು ಪುಟ್ಟಕ್ಕೆ ಉಗುಳುಹಚ್ಚಿ ತಿರುವಿ ಹಾಕಬೇಡಿ. ಅದು ಎಲ್ಲರ ಬಾಯೊಳಗಿನದಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರ ಕೈಯೊಳಗಿನದಲ್ಲ.... ರೋಗಿಯ ಉಗುಳಿನ ಬಗ್ಗೆ

ಡಾಕ್ಟರರು ಎಚ್ಚರಪಡಲು ಹೇಳುವಷ್ಟು, ತಾವು ಕೊಡುವ ಔಷಧ ರೂಪವಾಗಿರುವ ವಿಷದ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಉಗುಳುವುದು ಮನುಷ್ಯ ಲಕ್ಷಣ; ಮತ್ತೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಕೆಲಕೆಲವು ನಾಯಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದಷ್ಟು ತರ್ಕತಿಳುವಳಿಕೆ ಹಲಕೆಲವು ನಾಯಕರಿಗಿರುವದಿಲ್ಲ-ಆದರಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿಯೊಳಗಿನವರೂ ಬಂದರು, ಹೊರಗಿನವರೂ ಬಂದರು. ನಮಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಉಗುಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಾಟ್ಯಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತಿದ್ದುಪಡೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ನಾಟ್ಯಗೃಹದಲ್ಲಿ 'ಉಗುಳಬಾರದು' ಎಂದು ಬರೆದಿರುವುದು ಅವರ ಮುಂಜಾಗೃತೆ. ಆದರೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ಉಗುಳುವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದರೂ, ತೆಳಗೆ ಉಗುಳುತ್ತಾರೆ; ಅದು ಉಗುಳುವುದರ ಅಧಃಪತನ! ನೋಡುವವರು ಉಗುಳು ಸುಂಗಿಕೊಂಡಿರದಿದ್ದರೆ ಆಡುವವರ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುತ್ತಿತ್ತೇ? ಶೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನು ಉಗುಳುವ ಬಗ್ಗೆ "ಸುರತನಗರದ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ" ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನೇ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ವಿವರಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಕ್ಕೂ ಉಗುಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ 'ವೇದಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಬಿಂದುಗಳು ಹಾರುತ್ತವೆ.

ನನ್ನ ಅವತಾರ:—"ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಾಳುವೆಗೆ ಜೇಸತ್ತವನಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಬೈರಾಗಿಯಾಗಿ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದೇನೋ ಎಂದು ಮನೆಯವರಿಗೆ ಭಯ. ಮದುವಾದ ಮೇಲೆ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದೆನಾದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಬಹುದೆಂದು ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹೆದರಿಕೆ. ಶರಣರವಚನ, ದಾಸರವದಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಕಂಡು, ನಾನು ಸಾಧುವಾಗಬಹುದೆಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬೆದರಿಕೆ. ಅವೆಲ್ಲ ಕುತ್ತುಗಳು ದಾಟಿದವು. ಆದರೆ ವಿಭೂತಿಗಳ ಮಹಿಮೆಗಳು ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಹಾಗೆಲ್ಲ ನಾನೂ ಎಲ್ಲಿ ಅವತಾರವಾಗುವೆನೋ ಎಂಬ ಭಯವು ನನಗೇ ಉಳಿತಾಯ್ತು. ಆ ಹೆದರಿಕೆಯ ನಿಧಿಧ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅವತಾರವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟೆ. ಆಗ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಚಕ್ರ, ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಪಾದ, ಕಾಲಲ್ಲಿ ಆನೆ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೂ ಇವೇ ನನ್ನ ಅವತಾರದ ಕುರುಹು. ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಕುಂಡಲಿಗಳಿಗಿಂತ

ನನ್ನ ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿ ದೊಡ್ಡದು; ಅದಕ್ಕೆ ನಾನು ಕಟ್ಟು ಹಾಕಿಸಿರುವೆನಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗಿಂತ ನನ್ನ ಜನ್ಮಕುಂಡಲಿಕವು ಒಂದು ಗುಂಜಿತೂಕ ಹೆಚ್ಚು ಆಗಬಹುದು. ನನ್ನ ಅವತಾರದ ಬಗ್ಗೆ ಭವಿಷ್ಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಅಧಾರವಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ದುರ್ಲಭ; ಇಲ್ಲೇ ಇಲ್ಲ. ನಾನು ಅವತಾರ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಪಾಟಾಗಬೇಕು. ಹನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅವತಾರವಾದರೂ ತಪ್ಪೇನು? ದೇವರೇನು ಶ್ರುತಪುರಾಣಗಳ ಆಳಲ್ಲ, ಯಜಮಾನ. ತನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಮಾರಲು ತನಗೇ ಬರಬಾರದೇ? ಚಿಕ್ಕವನಿರುವಾಗಲೇ ನಾನು ಹನ್ನೊಂದು ಉಂಡೆಗಳನ್ನು ತಿಂದಿದ್ದೆ; ಅದು ಹನ್ನೊಂದನೇ ಅವತಾರದ ಪೂರೈ ಚಿಹ್ನೆ. ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಏನೂ ಕೆಲಸವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಈ ಅವತಾರದ ಮಹತ್ವ. ತೀರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಂತೆ ಸುಖದುಃಖಭೋಗಿಸಿ, ವಿವೇಕ ಅವಿವೇಕ ಮಾಡಿ ದೇಹಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತಕ್ಕವನು. ಹಾಗೇ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಇದೊಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅವತಾರದಲ್ಲಿ ನನಗಾರೂ ವಿರೋಧಿಗಳೇ ಇಲ್ಲ. ದೇವರೂ ಒಬ್ಬನೇ, ನಾನೂ ಒಬ್ಬನೇ ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ದೇವರು.”

ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು?:— “ಗ್ರಂಥದ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಗ್ರಂಥಕರ್ತನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನದನ್ನು ತಿಳಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವನು ‘ವಿಮರ್ಶೆಗಾಗಿ’ ಎಂದು ಬರೆದು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಳಿಸಿದ್ದರೂ ಅದು ಶಿಷ್ಟಾಚಾರವೇ ಹೊರತು, ಅದು ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿನ ಮಾತಲ್ಲ. ‘ಸ್ವಾಮಿ! ದಯಮಾಡಿ ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಬೇಕು. ಅನಶ್ಯವಾಗಿ ಹೊಗಳಬೇಕು. ಈ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ಧೈರ್ಯವು ತಮಗಿರದಿದ್ದರೆ ಸುಮ್ಮನಾದರೂ ಇರಬೇಕು’ ಎಂಬುದೇ ಆ ಸಂಕೇತದ ಅರ್ಥ. ಬಾಲಗ್ರಂಥಕಾರರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕಾಗಿ, ತರುಣಗ್ರಂಥಕಾರರು ತಮಗೆ ಇದಿರುತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು ಅಪಮಾನ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ವೃದ್ಧ ಗ್ರಂಥಕಾರರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕ ಮಾನವೆಂದು ಹೊಗಳಬೇಕು. ಬಾಲರು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು, ತರುಣರು ಅನನುಭವಿಕರು, ವೃದ್ಧರು ವಿಸ್ಮರಣಶೀಲರು. ಅವರಿಂದ ದೋಷಗಳಾಗುವದ್ಯ

ಸಹಜ; ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವದು ತಪ್ಪು. ಅಧಿಕಾರ ಅಧ್ಯಯನಗಳಿಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುವುದು, ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸನ ಅರಿವುಗೇಡಿತನ, ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಹವಣಿಕೆ, ಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಹಾನಿ— ಮಾರುವವರಿಗಷ್ಟೇ ಲಾಭವಾಗುವಂತೆ ಇಡುವ ಬೆಲೆ, ಇವೆಲ್ಲ ದೋಷಭಾಂಡಾರಗಳಿದ್ದರೂ ‘ದೋಷಾಕರ’ ನಂತೆ— ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯ. ಕೆಲವರು ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಬರಕೊಳ್ಳುವ— ‘ತಮಗೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ; ಭಂದಸ್ತು ತಿಳಿಯದು; ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲ; ಅನುಭವತೀರಕಡಿಮೆ’ ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹತ್ತುಸಲ ಓದಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿನ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಬರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.”

ಸಾವಿನ ಕೂಡ ಸರಸ:— “ಹುಲ್ಲು ಮರಗಳಂತೆ ಬಿರುಗಾಳಿಗೆ ಹೆದರದು. ಕತ್ತೆ ಚಿತ್ರಕಾರರ ಮಿಂಡವಿದ್ದ ಹಾಗೆ. ನಾನು ಬೇನೆಕೊಳಕ. ನನ್ನ ಎದೆ ಹಾರುವದರ ಮೇಲಿಂದ ನನ್ನ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೈದ್ಯರು, ಅದೂ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಂತೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸದ ಮೇಲಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸತೊಡಗಿದರು; ಅದು ಕಾಣಬರದಾಗಲು ಕಣ್ಣಿನ ರೆಪ್ಪೆ ಬಡಿಯುವುದೇ ನನ್ನ ಬದುಕಿನ ಕುರುಹಾಯ್ತು. ನನಗೆ ಎಲ್ಲ ರೋಗಗಳ ಇಂಜೇಕ್ಷನ್ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ರೋಗದಿಂದ ಸತ್ತೇನೆಂಬ ಭಯ ನನಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿನಿಂದ. ಸತ್ತರೆ ‘ತನಗೇಕೆ ಆ ಅಪವಾದ’ ವೆಂದು ಸಾವು ನನಗೆ ಅಂಜುತ್ತಿರಬೇಕು; ಅದರಿಂದ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ಅನಾದರವುಂಟಾಗತೊಡಗಿತು. ಸಾವಿನ ಕೂಡ ಒಂದೇ ಬಟ್ಟೆ ಲಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಕಷಾಯ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೆ..... ನನ್ನ ಅನಿಶ್ಚಿತ ರೋಗಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು ವೈದ್ಯರು ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ನನಗೆ ದಿಗಿಲು ಬಿತ್ತು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿರಲು—ಸತ್ತ ಹೊರತು ಸಾಯುವ ಉಪಾಯವೇ ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೊಳೆಯಿತು. ಗುದ್ದಿದರೆ ಸಾಯುವ ನಾನು ಹಿಂಸ್ರನಾರ್ಗದ ಜಾತಿ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಾಯಬೇಕೆನ್ನುವದಕ್ಕೆ—ಉಸಿರೇ ಪ್ರಾಣ ವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಜೀವದ ಜಿಗಿದಾಟವೇ ನಿಲ್ಲುವದೆಂದು ಎಣಿಸಿದೆ, ಅದರಂತೆ ಉಸಿರು ಕಟ್ಟುವ ವಿವಿಧ ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಸಾಗಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೋ

ಓದಿದ ಮೇಲೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆ ಉಪಾಯ ಬಿಟ್ಟು ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದೆ. ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿ ಮಲಗಿದರೆ, ಗಡದು ನಿದ್ರೆಯ ಹತ್ತಿ ಆರುಗಂಟೆಗೆ ಎಚ್ಚರಾಯ್ತು. ಮರುದಿನ ಆಲಾರ್ಮ್ ಇಟ್ಟು ಮಲಗಿದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಭೇದಿಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಲಗಲು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಎಚ್ಚರವೇನೋ ಆಯ್ತು; ಆದರೆ ಕೈಕಾಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆರುಗಂಟೆಯಾಗಿ ಸಮಯ ತಪ್ಪಿಸಿತು. ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿ ಮಲಕೊಂಡಾಗ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಎಚ್ಚರಾಗಲು, ಎದ್ದವನೇ ಹಾಸಿಗೆ ಹೊದಿಕೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ, ಕಟ್ಟಿ ಗೂಟಕ್ಕೆ ತೂಗಹಾಕಿದೆ. ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮೈಮೇಲಿನ ಅರಿವೆಗಳೆಲ್ಲ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದವು; ಮೈಮೇಲೆ ಕೌಪೀನವೊಂದಿತ್ತು; ಅದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಉರುಲು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ? ಹಗ್ಗ ಸಿಗಲೇ ಇಲ್ಲ; ಮರೆತು ಹಾಸಿಗೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಅದು ನಿಂತು ಹೋಯಿತು. ಗುರಿ ಹೊಡೆಯಲು ಕಲಿತು, ಗುಂಡು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದೆ. ಆದರೆ ಜೀವವನ್ನು ಕಾಡುವುದಂತೆ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದೇ? ವಿಷ ಕುಡಿಯುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದೆನಿಸಿತು. ವಜ್ರದಂಥ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಒಡವೆಯನ್ನು, ಬಡಜೀವ ಕೊಲ್ಲಲು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕೇ? ಅಪು ನುಂಗಬೇಕೆಂದರೆ, ಸಾಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲ ಅಮಲೇರಿ, ಎಚ್ಚರದಷ್ಟಿ ಸಾಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ; ಕಣ್ಣೆರೆದು ನಾನು ಎಚ್ಚರದಿಂದ ಸಾಯಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದೆ. ಕೊನೆಗೆ ವಿಷಪ್ರಯೋಗವೇ ಬೇಡವೆನಿಸಿತು. ಆಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಾನು ಆರೋಗ್ಯವಂತನಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅಂಥ ಆರೋಗ್ಯವಂತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸತ್ತರೆ ವಿಷ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಜನರು ಅನುಮಾನ ಕಟ್ಟುವರು; ಬೇರೆಯವರು ವಿಷ ಘಾತೀರಬೇಕೆಂದು ಅನುಮಾನಪಡುವುದು ನನಗೆ ಬೇಡವಾದ ಮಾತು. ನನ್ನ ಮರಣದಿಂದ ಹೆರರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಬೇಡ. ಕೆರೆ ಬಾವಿಯ ಪಾಲಾಗಬೇಕೆಂದೆ. ಕೆರೆಯ ನೀರು ಜನಕ್ಕೂ ದನಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಸೀನೀರಿನ ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಕೊಳ್ಳಲಾರೆ; ಬದುಕಿಸಿದ ನೀರು ಕುಡಿದು ಸತ್ತನೆಂದು

ಅಪಕೀರ್ತಿ ಆದಕ್ಕೆ. ಕುದುರೆಹತ್ತಿ ಸಂಚರಿಸಿದರೆ, ಕೆಲವು ಭಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ನೀರಿರಲಿಲ್ಲ; ಕೆಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಿತು ನಾರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಂಥಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹಾರುವುದು ?

ಸಾರ್ವಭೌಮ ನಿರಂತರ ವರ್ಷಾಭವಿಷ್ಯ:—“ಬರೆದ ಭವಿಷ್ಯದಂತೆ ಮಳೆಯಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಕಣ್ಣೀರಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಮಳೆಯ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೂ ನೀರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧ ಅಷ್ಟೇ. ಮಳೆಯ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನೇ ಇನ್ನೋದುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಒಬ್ಬರು ನೀರು ಬಿಡುವವರಿದ್ದರು. ಆ ನೀರು ಸಹ ಹಾಳು ಅದೇ ಅವರು ನಮ್ಮ ವರ್ಷಾಭವಿಷ್ಯವನ್ನೋದಲು ಆನಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳು ಸುರಿದವು. ಇದು ಶುಭ ಶಕುನ. ಮಳೆ ಬರುವುದೂ ಬಿಡುವುದೂ ದೇವರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಮಾತು. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವರ್ಷಾಭವಿಷ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸುಳ್ಳಾದೀತು ? ನಮ್ಮದು ಸಾರ್ವಭೌಮಿಕ ಭವಿಷ್ಯ. ಇಂಥ ವ್ಯಾಪಕ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತಿಥಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಒಂದು ವರ್ಷ ಹೇಳಿದ ಮಳೆಗಳು ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ಬಿದ್ದಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯದ ಮೂಲಮಂತ್ರ ‘ಪ್ರ-ಚ-ಸ-ದ-ತ್ರ’ ಇವು ತಿಥಿಗಳ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಹೆಸರು. ಒಂದೆರಡು ತಿಥಿ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಆಗಬಹುದು; ಒಂದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಕಡೆ ಮಳೆ ಬೀಳಬಹುದು. ಸಾರ್ವಭೌಮ-ನಿರಂತರ-ವರ್ಷಾ-ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಬಹಳವೇ ?

ಹಸ್ತಸಾಮುದ್ರಿಕದ ಪ್ರಥಮ ಪಾಠಗಳು:— “ಪಾಣಿಗ್ರಹಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಯಾವ ಕನ್ಯೆಯು ಪರನೆಂದು ಇದಿರು ನಿಂತವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈ ಕೊಟ್ಟು ಆದದ್ದಾಗಲಿ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ದೈವದ ಹಂಗುತೊರೆದೇ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಯಾವ ಸಾಮುದ್ರಿಕಬ್ರುವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಕೊಡುವರು. ಅವರ ಅಂಗೈಗಳಂತೆ ಹಿಂಗೈಗಳೂ ಬಹಳ ಜನರ ಕೈಯಾಡಿದ್ದರಿಂದ ನುಣುಪಾಗುತ್ತವೆ. ಯಾರೂ ಕೇಳದ ಸಂಕಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೈ ತಾವೇ ಹಿಂದು ಮುಂದೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವದನ್ನು ಕೂಡವರು ಇವರು ಸಾಮುದ್ರಿಕರಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕೈ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತೋರಿಸುವವನ ಕೈ, ನೋಡುವವನ ಕಣ್ಣು ಇಷ್ಟೇ ಬಂಡವಲು ಸಾಕು.

ಸಾಮುದ್ರಿಕನಿಗೆ ಚುರುಕಾದ ನಾಲಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬೇಕು; ತೋರಿಸುವವನ ಕೈಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಡೆದೀತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೇಳುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆಂದರೆ—ಆಯುಷ್ಯ, ಸಂತತಿ, ಧನಲಾಭ, ಸ್ತ್ರೀಸುಖ. ಮುದುಕರಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ, ಮರಣ; ಸ್ತ್ರೀಯಿದ್ದರೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ, ಸಂತತಿ. ಆಯುಷ್ಯ ಕಡಿಮೆಯೆಂದು ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳಬಾರದು. ನೂರು ವರುಷವೆಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ಮಾತು ಮಂದಿ ಕೇಳಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯ ಹಾನಿಯೆನ್ನ ಬೇಕು. ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಗಳಿಸುವ ದುಡ್ಡಿಗೆಂತ ಅಡ್ಡದುಡ್ಡಿನ ಆಶೆಯಿದ್ದವರೇ ಬಹಳ ಜನ. ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಲಕ್ಷಣನೋಡಿ ಧನಲಾಭದ ಎರಡು ಮೂರು ಪ್ರಸಂಗಗಳಿವೆ ಎನ್ನಬೇಕು. ಕೈ ತೋರಿಸಿದ್ದೈವಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿಸುವವರಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರಿತ ಫಲಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಒಂದೆರಡು ಗಂಡಾಂತರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲೂ ಮರೆಯಬಾರದು. “ನಾನೇನು ದುಡ್ಡಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾರಿಗೆ ಜೋಯಿಸನಲ್ಲ” ಎಂದು ಹೆಮ್ಮೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡು, ಹೊತ್ತುದೂಡಿ ಗೆದ್ದವರಂತೆ ನಗಬೇಕು.”

ಹುಚ್ಚಾಟಗಳು

“ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಕಲೆಗಳು ಮಾನವಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ಶಕ್ತಿಗಳು. ದೇವಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಈ ಅರವತ್ತು ನಾಲ್ಕು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನಗೆ ರುಚಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾನವನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. ದೇವಸೃಷ್ಟಿಯೊಳಗಿನ ರಮಣೀಯತೆಯ ದರ್ಶನವಾಗಿ, ಅದರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಆಗಲೆಂದು ಈ ಕಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾನವನ ದಿವ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ಸಾಗಿರುವದು. ಗಾಯನ, ಚಿತ್ರ, ಶಿಲ್ಪ ಮೊದಲಾದವು ಕಲೆಗಳು. ನಾಟಕವು ಕಲೆಯಲ್ಲ. ವಿವಿಧ ಕಲೆಗಳ ಸಂಗಮ. ಸರ್ವಕಲೆಗಳ ಸಫಲತೆಯು ನಾಟಕದಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಸಂಸಾರವನ್ನೇ ಒಂದು ವೇದವೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ, ನಾಟಕವು ಅದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸುವ ಭಾಷ್ಯ. ಶ್ರೇಯದ ತುದಿದೋರುವ ಸೋಪಾನಪಂಕ್ತಿಯಾಗುವುದೇ ಅದರ ಉಪಯೋಗ; ಪ್ರೇಯದ ತಳ ಕಣ್ಣಿಯು ನ ಜಾರುಬಂಡಿಯಾಗುವದೇ ಅದರ ದುರುಪಯೋಗ. ನಾಟ್ಯ

ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಪರದಾಖವನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡದೆ ಉಳಿಯಬಹುದೇ? ಹುಚ್ಚಾಟಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಗ್ಯ ಹಾಸ್ಯದ ರಸ ನಿರುತ್ತದೆ. ವ್ಯಂಗ್ಯ ಹಾಸ್ಯದ ವಕ್ರಕರಣಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾನವರ ಮೋಹಮೋಸಗಳ ವೈಪರೀತ್ಯವು ವಿವರವಿವರವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವವು. ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಪದವಿಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಬರುವ ತಾಟಸ್ಥ್ಯದಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತದೇವತೆಗಳ ಪದವಿಯುಂಟಾಗಿ, ರಂಜನೆಯ ತನ್ಮಯತೆಯಲ್ಲಿ ಅಂತಃಕರಣದ ವೈಷಮ್ಯವು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು; ನೈರ್ಘೃಣ್ಯವು ಸವೆದು ಹೋಗುವದು. ಈ ಸಂಸಾರವು ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಗೆ ಉಪಕಾರವಾದುದಾಗಿದೆ. ಮಾನವನು ತನ್ನ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು, ಒಳಹೊರಗಳನ್ನು, ಕೀಳು ಮೇಲನ್ನು, ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿ ಪಥಗಳನ್ನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಬಿಡದೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಮುಚ್ಚುಮರೆಯ ಬೇಸರ ಬಂದಿದೆ. ಅವಿಚಾರವನ್ನು ಹೊಡೆದುಹಾಕಬೇಕಾದರೆ ವಿವೇಕಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಸತ್ಯವನ್ನೂ ಚೇತನಗೊಳಿಸಬೇಕು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷ ಕಟ್ಟಿ ಹೋರಾಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಅಂತಃಕರಣ ವಿವೇಕಗಳು ಜಾಗೃತವಾಗುವಂತೆ ಪಕ್ಷ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದೊಳಿತು. ಕೆಲವು ರೋಗಗಳಿಗೆ ಔಷಧದಿಂದ ಗುಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸುಕುಮಾರ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವಿಧ್ವ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಯೋಚಿಸಬೇಕು.”

ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ “ಹುಚ್ಚಾಟಗಳು” “ನಗೆಯಹೊಗೆ” “ಉದ್ಧಾರ” “ಜಾತ್ರೆ” ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕರ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯೇ ಸರಿ. ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಪಾತ್ರಗಳು ವಿಚಿತ್ರ, ಅವರ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಅವರ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇನ್ನೂ ವಿಚಿತ್ರ, ರಚನೆ ವಿಚಿತ್ರ ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆ; ಅವುಗಳ ಜೋಡಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಿತ್ರ ನಗೆಗೀಡು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ಅವು ಎಲ್ಲ ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದಲೂ ಹುಚ್ಚಾಟಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಪ್ರಕಟವಾದ “ಹುಚ್ಚಾಟಗಳು” ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಬಂದ ದೆವ್ವನ ಮನೆ, ಹಳೆಗೆಣೆಯರು, ತಿರುಕರಪಿಡುಗು, ಸಾಯೋ ಆಟಗಳ ದಾವನೆಯಲ್ಲಿ ‘ಗೋಲ್’ ಎಂಬ ಗಂಭೀರ ನಾಟಕವನ್ನೂ

ಕಟ್ಟಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದೇ ಹುಚ್ಚಾಟದ ಹೊಂದಿಕೆಯಂತಿದೆ. ಗ್ಯಾದರಿಂಗ್ ಮೊದಲಾದ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ನಾಟಕಗಳ ಮಾತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯದ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ, ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದಷ್ಟೇ. ಪಾತ್ರದವರು ಆಡುವ ಮಾತುಗಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯರೂ ಹೇಳುವ ಮಾತೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಬರುವದರಿಂದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯರೇ ಮುಂದೆ ನಿಂತು, ಪಾತ್ರದವರೇ ಹಿಂದೆ-ಪರದೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಂತೆ ಅನಿಸುವದರಿಂದ. ಒಂದೇ ಪಾತ್ರವಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಪಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲ ತೆರೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಮಾಡಿ “ತಿರುಕರ ಪಿಡುಗ”ನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಗ್ರ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡುವ ಕಂಪನಿಯವರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಣಕಿಸುವಂತೆ ರಬ್ಬಾರ್ಥವನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ+ಅಗ್ರ+ಸಂಗೀತ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಂದರೆ, ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಹಾಡುಳ್ಳ ನಾಟಕವೆಂದು “ಸಾಯೋಆಟ”ವನ್ನು ಬರೆದರು. “ತಿರುಕರ ಪಿಡುಗು” ಹುಚ್ಚಾಟವೆಂದೂ “ಕುಣಿಯೋಣ ಬಾರ” ಕವಿತೆಯಂತೆ ಪಟ್ಟಣಗಳಂತೆ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗೂ ಹರಡಿ, ತಿರುಕರನ್ನು ಬಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಜನರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬಯ್ಯುಳ ರಾಶಿಯನ್ನೇ ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅಸಂಖ್ಯ ಜೀವ ಹೊಡೆದು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಬಂಡಮೋರರಂತೆ, ಹುಚ್ಚಾಟಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಂಥೆಂಥ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿ ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ-ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು! “ದೈವುಳ್ಳವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ದೇವರು ತಿರುಕರ ಹರಕು ಮಚ್ಚೆಯ ಅಟ್ಟೇ ಇಟ್ಟುಕಳಿಸಿರಬೇಕೇ?” ಎನ್ನುವ ಒಂದು ಮಾತು ಉದಾಹರಣೆ ಸಾಕು. ದೈವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಉಡುಗರೆ ಇದಾಯ್ತು; ಇನ್ನು ಬಡಪಾಯಿಗಳಾದ-ಜೋಗತಿ-ಗೊಲ್ಲತಿ-ಬುಡಬುಡಕಿ ಮೊದಲಾದವರ ಮಂಗಲಾರತಿಯನ್ನು ಕೇಳಲೇ ಬಾರದು. ‘ಹುಚ್ಚಾಟಗಳ’ ಎಲ್ಲ ಮೈಗಳೂ ಹದನವಾಗಿರುವ ಚಕ್ರ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಾರ ಪಕ್ಷವನ್ನೂ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿಲ್ಲ; ಯಾವುದನ್ನೂ ಎತ್ತಿ ಒಗೆದಿಲ್ಲ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಾವೇ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕೆಲವು ಹುಚ್ಚಾಟಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವಿದು.

ದೆವ್ವನ ಮನೆ:— ದೆವ್ವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವೆವೆಂಬ ಸಂಶಯ

ದಿಂದಲೂ ಅಚಾತುರ್ಯದ ಸಂಸಾರದಿಂದಲೂ ಬಳಲಿ ಕಂಗೆಟ್ಟು, ಪ್ರೌಢ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವೃದ್ಧಾಪ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡ ಸತ್ಯವಂತರಾಯನು, ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ದೆವ್ವ ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು, ಜ್ಯೋತಿಷಿ, ಸಾಮುದ್ರಿಕ, ಬುಡಬುಡಕಿ, ವೈದ್ಯ, ಹರ್ಷಮ, ಮಾಂತ್ರಿಕ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆಲ್ಲ ಆಮಂತ್ರಣವಿತ್ತು ಬಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮನೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ—ಅಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಭೀತಿ, ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೆ ಭಯ, ಅತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಮರಣ, ಇತ್ತ ಕುಳಿತರೆ ಸಾವು ಎತ್ತ ಕುಳಿತರೂ ಎಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರೂ ಹೆದರಿಕೆಯೇ ಹೆದರಿಕೆ. ತಾಯಿ ಹಾಡಿದರೆ ನಾಯಿ ಅತ್ತಂತೆ, ಚಿಕ್ಕ ಕೂಸು ಅತ್ತರೆ ಬಿಕ್ಕು ಒದರಿದಂತೆ, ಹೆಂಡತಿ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಜಗಳಾಡಿದಂತೆ, ಯಜಮಾನನ ರೀತಿನಡತಿಯೆಲ್ಲ ಭ್ರಾಂತಿಯಾದವರಂತೆ ಆಗಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಯಜಮಾನನು ಸಂಬಳವಿದ್ದೂ ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದವ; ತಾಯಿಯಿದ್ದೂ ಪರದೇಶಿ; ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದೂ ಸನ್ಯಾಸಿ; ಮಕ್ಕಳಾಗಿಯೂ ಸಂತತಿ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಅತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಚವರಾಬೀಸುವಂತೆ ಕಸಬರಿಗೆ ಎತ್ತಿದ ಸೊಸೆ, ಸೊಸೆಗೆ ಆರತಿ ಬೆಳಗಿದಂತೆ ಕೊಳ್ಳಿ ಹೊಡೆಯ ಬರುವ ಅತ್ತೆ. ಈ ಕಾಟವು ಗುರುವಾರ ಶನಿವಾರ ಮಾಡಿದರೂ, ದೇವರು ದಿಂಡರು ಮಾಡಿದರೂ, ಕರೆವ್ವ ಕಂಪೆವ್ವ ಮಾಡಿದರೂ, ಜಪಗಿಪ ಮಾಡಿದರೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಮದುವೆಯಾಗಿ ಹತ್ತರ ಮೇಲೆ ಮೂರು ವರುಷಗಳಾದರೂ ಮೂಕಸನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಪಂಚ ಸಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಮೊದಲು ಅವಾಸಿ-ಹುಣ್ಣಿವೆ ನೋಡಿ ಬರುವ ದೆವ್ವ ಬರುಬರುತ್ತ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬರತೊಡಗಿತು. ಕೈನೋಡಿ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣುಮಂದವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟ ಕನ್ನಡಕದವ ಬಂದು ಹೋದನು; ನಷ್ಟಜಾತಕ ಬರೆಯುವ ಶಾಸ್ತ್ರೀ ಬಂದಾಹೋದನು. ಸತ್ಯವಂತರಾಯನ ಮೋರೆ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ ‘ಕನ್ಯಾರಾಸಿ’ಯೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅಂದರೆ ಹೆಣ್ಣಿನ ಸಂಬಂಧ ಅವರು ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ‘ಪರಮೇಶ್ವರ ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯ’ ಬರುತ್ತಾನೆ; ಅವನ ‘ನಾಮ ಸಿದ್ಧಮೂರ್ತಿ.’ ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ—‘ಸತಿ ಎಂದರೆ ಪಥಿಯ ಅರ್ಥಾಂಗ. ತಮ್ಮ ವಾಮಾಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಂಗ ಚಲಿಸಿ ಪ್ರೇಥದ ಸಂಪರ್ಕವಾಗಿ ಭಾರ್ಯೆಗೆ ಭೂತಬಡಿದುಕೊಂಡಿದೆ.’ ರಂಗ ಹೊಯ್ಯ

ಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಂಭಾಣ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಯಾರಾರೋ ಬಂದು ಬಂದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಹಕೀಮ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿರುವ ಜನರನ್ನು ಏಕ್, ದೋ, ತೀನ್, ಚಾರ್ ಎಂದು ಎಣಿಸಿ ರೋಗಿ ಇದಾನೋ? ಏನು.....? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಯಂತ್ರ ಕಟ್ಟುವವನೂ, ಬೇಕುಕೊಟ್ಟು, ನೀರು ಕೊಟ್ಟು, ಮಣ್ಣು ಕೊಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವವನೂ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಭೂತ ನಾಡಿ ಅರತಾ ಇದ್ದರೆ ಇಡಿದು ನೋಡಿ ಏಳುವವನೂ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಇದೆಲ್ಲದರ ಹುಚ್ಚುಚ್ಚಾರವು ಗುರುರಾಯನೆಂಬ ಚಾಣಾಕ್ಷನಿಂದ ಬಗೆ ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ತಾಯಿಯನ್ನು ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸುವ ಎತ್ತುಗಡಿ ನಡೆದದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಆಕೆ ಒಳಗೆ ಕುಳಿತಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಗ್ಗಿದಳು; ಮೊಸೆಯೂ ಹೊರೆಯೇರಿವಳು. ಯಾಕಂದರೆ—ಈ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ದೇವನೂ ನಡೆಯ ಲೊಲ್ಲದಲ್ಲವೆನ್ನುವುದೂ ನಿತ್ಯದ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ದೆವ್ವನ ಮನೆ ಬಿಡುವ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದಲೂ, ಹೆಂಡತಿಗೆ ಹಡೆಯುವ ಕೆಲ ಸದಿಂದ ರಜೆಕೊಡುವದರಿಂದಲೂ ಅವರ ಅನಿಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲ ನಿವಾರಣೆ ಯಾಗುವವೆಂದು ಗುರುರಾಯನ ಸೂಚನೆ. ‘ನಿನ್ನ ಸ್ಥಿತಿ ನಮ್ಮ ಭರತ ಖಂಡದ ರೀತಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಯಾವುದೋ ರೋಗಕ್ಕೆ ಏನೋ ಕುಂಟು ಮದ್ದುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ ದೇವರ ಭೂಮಿ ದೆವ್ವನ ಮನೆಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಪಡಿಯಚ್ಚೇ ಮನೆಮನೆ ಆಗಿದೆ’ ಎನ್ನುವ ಮಾತೇ ಭರತವಾಕ್ಯ.

ಹಳೆಯ ಗೆಣೆಯರು:—ಮಾಯಾತೀತನಾದ ಗಡ್ಡದವನಿಗೂ, ಹರಿದಾಸನಾಗಿರುವ ಕೋಲಿನವನಿಗೂ ಒಂದು ಬಯಲು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಒಬ್ಬ ಕಪ್ಪು ಕೋಣ; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೆಂಪು ಕೋಡಗ. ಅವರು ಮೊದಲು ಅಪರಿಚಿತರಾದರೂ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅವರ ಪರಿಚಯ ವಾಗುವದು. ಕೋಲಿನವನ ಕುಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ಕೋಲು, ಕುಳಿತ ಯಮ ವಾಹನನಿಗೆ ತಗುಲಿತು. ಅವನು ‘ಕೋಲಿಗಿಂತ ಮೊಳ ಎತ್ತರವಿದ್ದು ಉದ್ದನ್ನವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿ’ಯೆನ್ನಲು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—‘ನಿಮ್ಮ ಸುತ್ತಳತೆ ದೇಳಬೇಕಾದೀತು’ ಎನ್ನುವನು. ಇದೇ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಆರಂಭ. ಗಡ್ಡದವನು ರಿಟಾಯರ್ಡ್ ಪೋಲೀಸ್ ಸಬ್‌ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ್‌ನೆಂದೂ, ಕೋಲಿ

ನವನು ಸಬ್‌ಜಜ್ಜನೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು. ತಂತಮ್ಮ ಸರ್ವೀಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರರನ್ನು ಒಮ್ಮನೊಮ್ಮಿ ನೋಡಿದ ನೆನಪು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಬರಹತ್ತಿತು. ಹರಿದಾಸರು ಯಾರ ಕೂಡನೋ ಜೇಜೂರಿ ಬಂಡೋಬನಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂದೂ, ಮಾಯಾತೀತರು ಅದರಂತೆ ಪಂಡರಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಗುವದು. ಮಾಯಾತೀತರ ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರು ವಿಶ್ವಾಸರಾಯ; ಹರಿದಾಸರ ಮೊದಲಿನ ಹೆಸರು ಪದ್ಮನಾಭ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪರಿಬ್ಬರವಳಾದ ಸುಂದರಾಬಾಯಿಯ ಡೊಳ್ಳುಮೊಟ್ಟೆ, ಮೊಳ್ಳು ಮೈ, ಗುಳ್ಳು ಗಣ್ಣು, ಅಡಿಕೆ ತುರಬು ನೆನಪಾಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಗ ಮಾತ್ರ ಪದ್ಮನಾಭರು ಭಕ್ತಿಸೂತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ಭಾಗವತ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದೂ; ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರು ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಯೋಗವಾಸಿಷ್ಠ; ರಾಮಾಯಣ ಓದುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಕರ್ತೃಧರ್ಮ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಸುಂದರಾಬಾಯಿ ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿರುವದನ್ನು ಕಂಡರು. ಅವಳೂ ಕಂಡಳು; ಗುರುತಿಸಿದಳು. ಆಕೆ ತಾನು ಮೊನ್ನೆ ಪಂಡರಪುರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನದೆಲ್ಲ ಗುರುವಿನೆದುರು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆನೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅವರು ಕಕ್ಕಾವಿಕ್ಕಿಯಾದರು; ತಮ್ಮದೇ ನೇನು ಹೊರಬಿದ್ದಿತೋ ಎಂದು. ಆದರೆ ಆಕೆ ಆಗಲೆ ಅಪ್ಪಣೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ‘ಸೌಂದರ್ಯ ಲಹರಿ’ ಓದುವ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯರೂ; ಗೋಪೀಗೀತದ ಪದ್ಮನಾಭರೂ—“ಇದ್ದುದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕೇ? ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟ ಹೆಂಗಸು!” ಎನ್ನುತ್ತ ಕುಳಿತರು.

ಸಾಯೋ ಅಟಿ:—ವೃತ್ತ್ಯದೇವತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ಸಭಿಕರಿಗೆ ಎರಡೂ ಕೈ ಜೋಡಿಸಿ ಸೂತ್ರಧಾರನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಅವನ ಗೆಳೆಯನು ಬಂದು, ಒಳಗೆ ಕಳ್ಳನು ಕನ್ನಕೊರೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಗೋಡೆಬಿದ್ದು ಸಾಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಪದ ಹೇಳಿ ಸಾಯಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ ಬೇಗನೆ ಒಳಗೆ ಬಾ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಕಳ್ಳನ ಹೆಂಡತಿಯು ಗಂಡನಿಗಾಗಿ ಅಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಸತ್ತು—ಕೇಳುವ ಜನರಿದ್ದರೆ ಅತ್ತರೆ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ತಡೆದು ಹಿಡಿದವಳು ಬೆಳಗಾಗುವದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆ ಆರಂಭಿಸಿದಳು. ಆ ಸ್ವರಕೇಳಿ ಗೃಹಸ್ಥ ನೊಬ್ಬನು

ಹೊರಗೆ ಬರುವನು. ಅನಾಥಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆತನು ಕೊತವಾಲನನ್ನು ಕರೆಯ ಹೋಗುವನು. ಆದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಕೊತವಾಲನು ಗೃಹಸ್ಥನಿಂದ ಕೇಳಿ, ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನಾದರೂ ಆ ಗೃಹಸ್ಥನನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಬೇರೊಬ್ಬ ಅಪರಾಧಿ ಸಿಗುವವರೆಗೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುವುದು ಹೇಗೆ? ಕಳ್ಳ ಕೇಳಿಕೊಂಡಳು—ಮನೆಯವರಾದರೂ ನನ್ನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ವಂತೆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನ ಪ್ರಾಣ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ದಿವಾಣರೂ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವರು. ಅವರು ಸಹ ಕಳ್ಳೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯು ನ್ಯಾಯವಾದುದೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ‘ಕಳವು ಮಾಡಬಂದವರಿಗೇನು ಶಿಕ್ಷೆ?’ ಎಂದು ಗೃಹಸ್ಥನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. “ಕಳ್ಳನಿಗಂತೂ ದೇಹಾಂತ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿದೆ; ಆಕೆ ಅನಾಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ” ಇದು ದೊರೆಯ ಉತ್ತರ. ತನಗಿನ್ನು ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಳ್ಳಿಯೊಡನೆ ಲಗ್ನ ತಪ್ಪದೆಂದು ತಿಳಿದು ಗೃಹಸ್ಥನು—ನಿಜವಾಗಿ ಗೋಡೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕೆಂದನು; ಅದರಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗುವ ಲಕ್ಷಣ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಉಪ್ಪಾರನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಬೇಕೆಂದನು. ಉಪ್ಪಾರನನ್ನು ಕರೆಯಹೋದ ಕೊತವಾಲನ ಕೈಗೆ ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಯವನು ಸಿಗಲು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿತರಲಾಯಿತು. ಅವನು ಅಂಜಿ ಮೂರ್ಛೆ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡದ್ದು, ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದನೆಂದು ದಿಂಡುರುಳಿಕೆ ಹಾಕುವ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನವಾಯ್ತು. ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ತಾನು ಉಪ್ಪಾರನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ‘ಹಾಗಾದರೆ ಏಕೆ ಬಂದಿ?’ ಎಂದು ದೊರೆಯು ಪ್ರಶ್ನೆ. ‘ಉಪ್ಪುಕಾರು ಹಚ್ಚಿ ಮಾತಾಡುವನಾದ್ದರಿಂದ ಉಪ್ಪಾರನೆಂದು ತಿಳಿಕೊಂಡೆ’ನೆಂದು ಕೊತವಾಲನ ಉತ್ತರ. ಕಡೆಗೆ ನೆರೆದುನಿಂತವರಲ್ಲಿ ಸೂಳೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಕೂಲಿಕಾರನು ಕಡೆಗಾಗುವನು. ಸೂಳೆಗೂ ಕಳ್ಳಿಗೂ ಲಗ್ನ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಯೋಚಿಸುವರು. ಅದು ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವೆಂದು ಒಬ್ಬ ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರೂ ಆ ಸನ್ಯಾಸಿಯ ಶಿಷ್ಯರ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜನೂ, ದಿವಾನ್‌ನೂ ತಾವಾಗಿಯೇ ಮರಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಈಡಾಗುವರು. ಹೀಗೆ ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಮೂರು ಹೆಣಗಳು ಸ್ವೇಚ್ಛಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವವು. ಹೀಗಿದು ಟ್ರಾಜಿಡಿ!

ತಿರುಕರ ಪಿಡುಗು:—ಮಿ. ನಾಯಕರೇ ಈ ನಾಟಕದ ನಾಯಕರು. ತಮ್ಮೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ಲೇಗಿನ ಪಿಡುಗಿರುವದೆಂದು, ಇನ್ನೊಂದೂರಿನ ಒಂದು ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಗಾಳಿ-ಇಳಕು ಬರಲೆಂದು ಕೆಡಿಕೆ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ತೆರೆದಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದಲೂ ತಿರುಕರು ಬಂದು ನೆರೆದು ಬೇರೊಂದು ಪಿಡುಗನ್ನೇ ತಂದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಮಿ. ನಾಯಕರು ದೈವುಳ್ಳವರು; ಅವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ತೈಲ, ಸ್ನೋ, ಕ್ರೀಮು, ಸಾಬಾಣಗಳನ್ನೂ, ಫೋನೋ, ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ, ಗಡಿಯಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಖರ್ಚಿಗರೆಂದು ತೋರುವದು. ತಮ್ಮೊಬ್ಬರಿಗಾಗಿಯೇ ಕಾಲ್ಕರಿ, ಸ್ಲೀಪರ್ಸ್, ಶೂ, ಕ್ಯಾವರ್ಪಾಸ್ ಶೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ತುಸು ದುಂದುಗಾರರೆಂದೂ ತೋರುವದು. ಆದರೆ ತಿರುಕರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅವರ ಪ್ರತಿಭೆ ಉಕ್ಕುವದು. “ಬಡಸೂಳೆ ಮಕ್ಕಳೂ ಭಡಾಭಡಾ ಊರು ಬಡಬೇಕೇ? ಸಾಯೋ ಚಿಂತೆ ಇವರಿಗ್ಯಾಕೆ? ಇವರಿಗೆ ಇರೋ ಚಿಂತೆ ಇರಬೇಕು. ತಣ್ಣಗೆ ಪ್ಲೇಗಿನಿಂದ ಯಾಕೆ ಸತ್ತಾರು, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಉಪವಾಸ ಸಾಯುವದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು.” ಎನ್ನುವ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಅವರದು. ಅವರ ಮಾರ್ನಿಂಗ್ ಟಾಯಿಂಟ್ ಬಲ್ ಮಾತ್ರ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಹಲ್ಲು ತಿಕ್ಕುವದು, ಚಹಾ, ಕೈಕಾಲು, ಹಜಾಮತಿ, ಹೇರ್ ಡ್ರೇಸಿಂಗು ಇತ್ಯಾದಿ. ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬುಡಬುಡಕಿ ಬರುವನು; ಅವನ ಮೇಲೆ ಜೈಗಳ ಮಳೆ ಸುರಿಸಿ—“ನಿನಗೆ ಬೇಕು ಜೋಳ; ನಾವು ಗೋದೀ ಕೂಳು ತಿಂಬವು; ರೊಕ್ಕ ಅಂದ್ರಾ? ಬ್ಯಾಂಕಿನಾಗ ಅವ.” ಈ ಮೊದಲಾದ ನಿರ್ಣಯ ಹೇಳುವನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ವೆಂಕಟೇಶಾಯನಮಃ ಎನ್ನುತ್ತ ಬಂದ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಕುರಿತು—ತಿರುಪತಿ ವೆಂಕಟೇಶಗ ನಾಚಿಕಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಇರಬೇಕು ಎನ್ನುವನು. ಶುಕ್ಲವೃತ್ತಿಗಾಗಿ ಬಂದ ವಿಧವೆಗೆ—‘ಎನ್ರೀ ಆಗ್ಲೆ ಬಂದವರು ನಿಮಗೆ?’ ಎಂದು ಕುಚೇಷ್ಟೆಮಾಡಿ, ಸಹಗಮನದ ಸಲಹೆ ಕೊಡುವನು; ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಸರಕಾರದ ಮೇಲೆ ಪೊಟಗೀದಾನೇ ಮಾಡಿರನ್ನುವನು. ದಾಸಯ್ಯ ಬಂದು ಶಂಖವೂದಲು—“ನಮ್ಮ ಮನೀ ಎದುರ್ಗೆ ಶಂಖಾ ಹೊಡೀಬ್ಯಾಡ. ಅಗಸೀ ಎದುರ್ಗೆ ಹೊಡಿ”

ಎಂದು ಕಳಿಸುವನು. ಜೋಗಿತಿ ಬರುವಳು—“ಸೂಳೆ ಮುಪ್ಪಾಗಿ ಜೋಗ್ತಿ ಆಗ್ತಾಳೆ ಅಂತಾರ. ಇದು ತಿರುಕೊಂಡು ತಿಂದ ಮೈಯೇ ? ಹರೇದವರನ್ನ ಮುರಕೊಂಡು ತಿಂದ ಮೈ ” ಎಂಬ ಉಡುಗೊರೆ ಅವಳಿಗೆ. ತಂಬೂರಿಯ ದಾಸಯ್ಯ ಬರುವನು. “ಅಪ್ಪನ ಧನಿ ಕೇಳಿದರ ಗೋಣ ಮುರಿಸಿಕೊಂಡ ಸರಸ್ವತಿ ಅತ್ತಾಂಗ ಆಗ್ತದೆ. ತಲೇಬುರಡಿ ಯಂಥಾ ಕುಂಬಳ ಕಾಯಿ, ಸುಡುಗಾಡದಾಗಿನ ಬಿದಿರು. ನಾಕು ತಂತೀ ಒಳಗ ಮೂರೂವರಿ ತಂತಿ ಹರಿದಾವ. ಮೇಲೆ ತಂಬೂರಿ.” ಆ ಮೇಲೆ ಕೋರಾನ್ನಕ್ಕೆ ಜಂಗಮನೂ, ವಾರದೂಟದ ಹುಡುಗನೂ, ಸೈಕಲ್ಲು ಹತ್ತಿದ ದೇಶಸೇವಕನೂ ಬಂದು ಒಯಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು. ಜೋಸಿಗ ಬರಲಿ, ಮಾಧುಕರಿ ಹುಡುಗ ಬರಲಿ. ಯಾರ ಮೇಲೆಯೂ ಕರುಣವಿಲ್ಲ; ಬಿಡಯವಿಲ್ಲ. ಗೊಲ್ಲರಾಕೆ ಕರಿಮೋರೆಂಪು ಮಗುವನ್ನೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಬರುವಳು—“ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡ ಬ್ಯಾಡಾ, ಕಲ್ಲು ಎಲ್ಲಾಕೆ ಕೊಳ ತಾವು” ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುವನು. ಅವಳ ಮೈಬಣ್ಣ ನೋಡಿ—“ಇವರ ಅವ್ವಾ ಬಸುರಿದ್ದಾಗ, ಅನಾಸೀ ದಿನ, ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯೊಳಗ, ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಡಾಂಬರಿನೊಳಗ, ಇದ್ದಲೀ ತೆಯ್ದು, ಬಯಕೇ ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕುಡಧಂಗ ಕಾಣ್ತದೆ.....ಸಾಕಾಗ್ಗ ಮ್ಯಾಲೆ ಹಿಡೀ ಕರಿ ಬಟ್ಟು, ಹತ್ತುಕೇರೂ ತಿಂದಿರಬೇಕು” ಎನ್ನುವನು. ಕಿಂದರಿ ಜೋಗಿಯು ಇಲಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಯ್ದು ಹೊಳೆಗೊಯ್ದು ಮುಳುಗಿಸಿ ಬಂದಂತೆ “ಭಿಕ್ಷು ಕೋತ್ಲಾಟನ ಸಂಘ” ಅಂತೀನಾದರೂ ಸಂಘ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ತಿರುಕರ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ವಿಚಾರ ಬರುವದು. ಆದರೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಮೊದಲು ಉದರ ಸೇವೆಗೆ ತೆರಳುವನು. ತಿರುಕರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳ್ಳವರಿಗೆ ಸಹ ತಿನ್ನ ಗೊಡರು; ದೈವುಳ್ಳವರಿಗೆ ದಯವೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂದೇನೋ ಮಾತನಾಡಿ ‘ಒಬ್ಬ’ನು ಮುಗಿಸುವನು.

ಜಾತ್ರೆ:—ಹುಚ್ಚಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸ್ಲೇಗು ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು, ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆ ಊರ ಜಾತ್ರೆ ಬೇರೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಜಾತ್ರೆ ನೆರೆದರೆ, ದೊರೆಗೆ ಉತ್ಸನ್ನ. ಸ್ಲೇಗವೆಂದರೆ ಅದು ಇಲ್ಲದಾಗುತ್ತದೆ. ದೊರೆ ತುಸು ಚಾಹುಮಾರಾಜರೇ. “ದೈವುಳ್ಳವರು ಕಳ್ಳರು-ಕಾಕರಿಗೆ ಹೆದರಬೇಕು.

ರೋಗವ ಹೆವರಿಕೆಯೇ ಅವರಿಗೆ?” ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಬಿದ್ದ ಇಲಿ
ಯನ್ನು ಸ್ಥಾನಿಕ ಡಾಕ್ಟರರು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆಗದು; ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದಲೇ
ಪರೀಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಬರಬೇಕು! ಕೊನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಆದಾಗ—‘ಇಲ್ಲಿಯ ಇಲಿ
ಯದು; ದಿಲ್ಲಿಗೇನು ತಿಳಿಯುವದು?’ ಎಂದು ನುಡಿದು, ಯಾರೂ ಊರ
ಬಿಡಬಾರದೆಂದೂ ಜಾತ್ರೆ ಆಗೇ ಆಗುವದೆಂದೂ ಡಂಗುರ ಹೊಡೆಸಲು
ಕಾರಭಾರಿಗೂ, ಕಾರಭಾರಿಯು ಕಾರಕೂನನಿಗೂ, ಕಾರಕೂನನು ಇನ್ನೂ
ರಿಗೋ ಹೇಳಿ ದೊರೆಯ ಹುಕುಮನ್ನು ಅಮಲಿಸಲ್ಲಿ ತರುವರು. ಆದರೆ
ಸ್ಲೇಗು ಭರದಿಂದ ಹಬ್ಬುತ್ತ ಊರಲ್ಲಿ ಸಾಯುವ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಿತಿಯಿರತು.
“ಸಾಯುವ ಮಹಾರಾಯರು ಜಾತ್ರೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ತಡೆದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣ
ಹಾರಿಹೋಗುತ್ತಿತ್ತೇ?—ಅತ್ತರೇನು ಸತ್ತವ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಹುಂಬ
ಮಂದಿಗೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ” ಎಂದು ಸಿಡಿಮಿಡಿಸುತ್ತಾ ದೊರೆಯ
ಮೈಯೇ ಬೆಚ್ಚುಗಾಗುವದು. ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಕೇಳಿದರೆ—ಸ್ಲೇಗೆ ಎಂದು
ದೊರೆಯ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ನುಡಿಯುವುದು ಹೇಗೆ? “ದೊರೆಗಳ ಮೈ”
ಎನ್ನುವರು. “ನಾಡಿ ಇಷ್ಟೇಕೆ ಹಾರುತ್ತವೆ?” ಎಂದು ದೊರೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಲು
“ರಾಜನಾಡಿ! ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಕುದುರೆಯಂತೆ” ಎಂದು ಡಾಕ್ಟ
ರರ ಉತ್ತರ. ‘ಮೈನಡುಗುತ್ತಿದೆಯಲ್ಲ’ ಎಂದರೆ ‘ಆದು ಜಾತ್ರೆಯ
ಉತ್ಸಾಹ’ವಿರಬೇಕು. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದ ಇಲಿಗಳನ್ನು ತಂತಿ
ಯಿಂದ ಮದ್ರಾಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲು ರಾಜಾಜ್ಞೆ! ಕಣ್ಣಿರಿ, ಬಾಯಾರಿಕೆ
ಹೆಚ್ಚಾಗಿ “ಇದು ಸ್ಲೇಗೆ ಇರಬೇಕು ಡಾಕ್ಟರರೇ” ಎಂದಾಗ “ಆ ಮಾತು
ನಾನು ಹೇಗನ್ನಲಿ? ದೊರೆಗಳು ಹೇಳಬೇಕು” ಎಂದು ಡಾಕ್ಟರರ ಉತ್ತರ.
“ಇನ್ನೇನು ದೇವರ ಜಾತ್ರೆಯೋ, ದೊರೆಗಳ ಪ್ರೇತ ಯಾತ್ರೆಯೋ?”
ಎಂದು ಕಾರಭಾರಿಗಳಿಗೆ ದೊರೆಗಳೇ ಕೇಳಿ, ಊರು ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಗರಿ
ಕರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡುವರು.

ನಗೆ ಹೊಗೆ:—ನಾಗವೇಣಿ ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿದ್ದ ವಿಧವೆ;
ಆಕೆಯ ವಿಧವೆಯಾದ ಮಗಳು ಸುಂದರಿ. ಹರಟೆಯ ಮಲ್ಲಕ್ಕನಾದ
ತಾರಾಬಾಯಿಯೂ, ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿಧವೆಯಾದ ತಿಪ್ಪಮ್ಮನೂ ಬಿಡುವು
ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾಗವೇಣಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆರೆಯುವರು. ಅದು ವಿಧವೆ
ಯರ ಮೇಳ; ಮೇಲಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿದ್ದವರು. ನೆರೆಹೊರೆಯವರನ್ನಾಡಿ

ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅವರ ಮಾತುಕತೆ. ವಿಶ್ವನಾಥರಾಯರೆಂಬ ಗೃಹಸ್ಥರಿಗೆ ಭಾಗೀರಥಿ ಎಂಬ ಮಗಳು. ದೊಡ್ಡ ವಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಮದುವೆ ಆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ವಿಷಯದ ಪುರಾಣವನ್ನೇ ಆ ವಿಧವೆಯರು ಸೇರಿದಾಗ ಬಿಚ್ಚುವದು. ಭಾಗೀರಥಿಯು ಮೈನರೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆಂದು ತರ್ಕ ಅಂದಾಜುಗಳಿಂದ ಕಂಡುಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಆಕೆಯನ್ನು ಕುಮಾರ್ತಿ ಎನ್ನುಗೊಡಬಾರದು. “ಕಚ್ಚಿಗೆ ಬಂದ ಹುಡುಗಿ ಕುಮಾರ್ತಿ?” ಎಂದು ನಾಗವೇಣಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಳು. ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಂದ ಗಂಗಾಬಾಯಿ ಅಂದರೆ ಭಾಗೀರಥಿಯ ತಾಯಿ ನಾಗವೇಣಿಯ ಮನೆಗೆ ಬಂದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಯಾರೂ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ. ಆ ವಿಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಂಡು ಆಕೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡುವಳು. ಆಗಲೂ ಒಂದೆರಡು ಮಾತಿನ ಸಣ್ಣಕಿಡಿ ಹಾರುವವು. ಸಂಜೆಗೆ ಸಾವಿತ್ರಿಯ ಪುರಾಣ ಕೇಳಲೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನೆರೆಯುವರು, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗೀರಥಿಯ ರಗಳೆಯೇ ರಗಳೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿ ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ—“ಹೋದಲ್ಲೆಲ್ಲ ನನ್ನ ತಲೆ ಕುಕ್ಕ ಹತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಊರ ಬಟ್ಟೆ ವರನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಡ್ಡಾಡಿ ಬನ್ನಿರಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ” ಎನ್ನುವಳು. ಅವಳು ಹಾಗೆ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಪುರಾಣಿಕರ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಟ “ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡದವರು ಅವಾಚ್ಯ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ಕಾರಣ. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಬಂದು—“ಆ ತಿರಕರ ಮುದುಕ ಜೀವಂತ ಇದ್ದಾನಲ್ಲ! ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಟ್ಟವರ! ಅವನಿಗೇ ಕೊಡಿರಿ” ಎಂದು ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವನು. ಇಂಥವೆಲ್ಲ ಮಾತಿನ ಕೊಳ್ಳಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದೆ ಭಾಗೀರಥಿ ಮೈಮೇಲೆ ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಸುರವಿ, ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ದುರ್ಮರಣಕ್ಕೆ ಈಡಾಗುವಳು. “ಆಕೆ ಮದುವೆ ಆದ್ರ ನಮಗೆಲ್ಲ ನಗೇ ಆಗಿತ್ತು; ಕಡೀಕ ಆಕೇಗ ಹೋಗೀ ಆತು” ಎಂದು ತಂದೆ ನುಡಿಯುವನು.

ಉದ್ಧಾರ:—ಸುಧಾರಕರಾದ ಕೋದಂಡರಾಯ ವಕೀಲರೂ, ಸ್ಪರ್ಶಾನಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಲು ನಿಲ್ಲುವರು. ತಂತಮ್ಮ ಮನೆತನದವರನ್ನು ಮಣ್ಣುಗಾಣಿಸಿ ಆಸ್ತಿ ಎತ್ತಿ ಹಾಕಲು ನಿಂತ ರುದ್ರಯ್ಯನೂ, ವಿಘ್ನೇಶ್ವರಭಟ್ಟರೂ ಸನಾತನಿಗಳು. ಭೈರವೇಶ್ವರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಯಾರೋ ಒಡೆದಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯರನ್ನು

ಹೊಗಿಸಲು, ಸುಧಾರಕರು ಯತ್ನ ನಡಿಸಿದ್ದರು. ಹೊಲೆಯರಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲವರು ಶೀಘ್ರಗಾಮಿಗಳೂ, ಕೆಲವರು ಮಂದಗಾಮಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಆ ಹೊಲೆಗೆಲಸವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು, ನೂರೆಂಟು ಜಾತಿಯ ಸ್ಪರ್ಶ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಟ್ಟನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸನಾತನಿಗಳಿಬ್ಬರ ಪ್ರಯತ್ನ. ವಕೀಲನು ತಮ್ಮ ಕಟ್ಟಳೆಯನ್ನು ವಿರುದ್ಧ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರೂ ಅವನ ಈ ಹೊಲ್ಲದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ತಾವು ವಿರೋಧಿಸತಕ್ಕವರೇ ಎಂದು ಅವರ ಹಟ. ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ ದಿವಸ ಹೊಲೆಯರು ಸೆರೆಕುಡಿದು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತ ಗುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಅಷ್ಟೇ ನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಇತ್ತ ತಡೆಯುವದಕ್ಕೂ ಅವರು ನಡುಗಟ್ಟಿದರು. ಆ ಕೋಲಾಹಲದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ತಲೆ ಒಡೆದವು, ಒಂದೆರಡು ಹೋದವು. ಕೊನೆಗೆ ಸುಧಾರಕರ-ಸನಾತನಿಗಳ ಹಾದಿಯು ಹಾಗೆ 'ಉದ್ಧಾರ' ಗೊಂಡಿತು.

ಗೋಲ್:—ವಿಚಾರದ ತಾಕಲಾಟ. ತರುಣ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು; ಉದಿತೋದಿತ ಬುದಿ ಶಾಲಿಗಳು; ವಿಚಾರದ ಭರದಿಂದ ಮಾತಿನ ಮಳೆ ಸುರಿದು 'ಗುರಿ'ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ರೀತಿ ಇದರಲ್ಲಿದೆ. “ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಡೆ ಇರಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಇದನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದೆ” ಹುಚ್ಚಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಕಾಶಕರು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ ಹುಚ್ಚಾಟಗಳನ್ನು ಓದಿದಾಗಲೇ ಅದರೊಳಗಿನ ಸಂದರ್ಭ, ಪಾತ್ರವೈಚಿತ್ರ್ಯ, ಮಾತಿನ ಮುರವು, ಹಾಸ್ಯದ ಬೆಡಗು, ಅಸಹಾಸ್ಯದ ಕೇಡು ಇವೆಲ್ಲ ಹೊಳೆಯುವವು. ಬೀರಬಲ್ಲನ ಚಾತುರ್ಯ, ತೆನ್ನಾಲಿಯ ಕುಚೇಷ್ಟೆ, ಭಾಸನಹಾಸ, ವಿದೂಷಕನ ಪರಿಹಾಸಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಷ್ಟೋ ಹುಚ್ಚಾಟಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕೊಳ್ಳುವವು. ನಗೆಯ ಬುಗ್ಗೆಗಳು, ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವೆನಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿ, ನಲಿದು, ನಕ್ಕು ಹಿಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಹೊತ್ತನ್ನಾದರೂ ಕಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಕನ್ನಡಿಗರು ತಮ್ಮ ಕಾಲ, ಧನಗಳನ್ನು ವ್ಯಯಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರದಿದ್ದರೆ, ಅದೂ ಒಂದು ತರದ ಹುಚ್ಚಾಟವೆಂದೇ ಅನ್ನಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೮ ಸಾಹಿತ್ಯಜೀವನಮಂತ್ರ

ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ

ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ, ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅವರ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನೂ, ಸೃಷ್ಟಿ, ದೇಶ, ಜೀವನ, ದಾಂಪತ್ಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತ ಅವರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಈಗಾಗಲೇ ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಯಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳೆಂದರೆ ಇನ್ನುಳಿದವುಗಳೇ ಸರಿ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೂ, ಜೀವನದ ಬಗೆಗೂ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ವಿಚಾರಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕಾವ್ಯಯೋಗ

ಕವಿವರ್ಯರಾದ ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತರು, ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತಗಳೆಂದು ತಾವೇ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿತನಕ್ಕೂ ವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ತಳಕು ಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲೊಂದು - ಕಾವ್ಯಯೋಗ'ವು ಕಂಗೊಳಿಸಿದೆ. "ಎಲ್ಲ ಯೋಗಗಳಂತೆ ಈ ಯೋಗದ ಗುರಿಯಾದರೂ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ, ಮುಕ್ತಿ. ಆನಂದಲಾಭ ಇವೇ ಆಗಿವೆ." ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾವ್ಯಯೋಗವೆಂದರೆ-ಭ್ರಮೆಯ ಬಂಧನದೊಳಗಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸುವುದು. ಕಾವ್ಯಯೋಗದ ಪ್ರಥಮಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ರಸಿಕನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವಸ್ತುವಾಗಲಿ, ಪ್ರಸಂಗವಾಗಲಿ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಆ ಹಿಗ್ಗಿನ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೂಕಕವಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅವನಿಗೆ ರಾಗದ್ವೇಷಾತ್ಮಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಭಿಸಿದ ಸೌಂದರ್ಯಾನಂದವಾದುದರಿಂದ ಅದು ವಿಷಯಾನಂದವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡ ಅವನ ಸೌಂದರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯು ಬದಲಿಸುತ್ತ ಹೋದಂತೆ ಅವನು ಸಾಹಿತ್ಯಕವಿ, ಭಕ್ತ, ಋಷಿ, ಲೀಲಾವತಾರಿಗಳೆಂಬ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನು ಎರಿಸಿಲ್ಲವನು;

ಅವನು ಏರಿದ ಮೆಟ್ಟಿಲಿಗನುಸರಿಸಿ ರಸಿಕನ ವಿಷಯಾನಂದವು ವಿದ್ಯಾ ನಂದ, ಅದ್ವೈತಾನಂದ, ಆತ್ಮಾನಂದ, ಯೋಗಾನಂದವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡುತ್ತ ಬರುವದು. ಹೀಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವ ಬಲವುಳ್ಳ ಕಾವ್ಯವೇ ನಮಗಿಗ ಬೇಕಾದುದು. ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರು ಹೇಳುವಂತೆ—“ಜೀವಿತದ ಹುರುಳುತಿರುಳನ್ನು ಒಡನುಡಿದು ತೋರಿಸಿ ಸಂಸಾರಸಾರೋದಯವಾಗುವ ಕಾವ್ಯವು ನಮಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ನರನೊಳಗಿನ ನಾರಾಯಣನ ಅವತಾರದ ಬೆಲೆಗಳನ್ನೂ, ಮಾನವನೊಳಗಿನ ಮನುಷ್ಯನ ಉದ್ಧಾರದ ನೆಲೆಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಾತಿಭಚಕ್ಷುವಿನ ಜ್ಯೋತಿಸುಯ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ರಸಿಕದೃಷ್ಟಿಗೆ ತೋರಿಸುವ, ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಹೃದಯರ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುದ್ದೀಪಗಳ ಕಾರ್ತಿಕವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದಂತೆ ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರಬಲವನ್ನು ಕಿವಿಯಿಂದಿಂಟಿಸುವ ಕಾವ್ಯ ನಮಗೆ ಬೇಕಾದ ಕಾವ್ಯ” ಇನ್ನು ಇಂಥ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಸವಿಯಲಿಕ್ಕೆ ರಸಿಕರೂ ಸಹೃದಯರೂ ಬೇಕು. ಅವರು ಎಂಥವರು? “ಸಂಸಾರವು ಲೀಲಾಮಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಭೋಗಕೂಂಡುವ ಯೋಗಿಯೇ ರಸಿಕಶಿಖಾಮಣಿ; ಈ ಯೋಗದ ಅಂತಿಕರೇ ಸಹೃದಯರು.” ಅಂಥ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸವಿದು, ರಸಿಕನ ಹೃದಯ ಹಿರಿದಾಗುವದು; ಮಾರ್ಪಡಾಗುವದು. ಅದು ನನ ಜನ್ಮ. ಆ ನನಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ, ಅಂತಃಕರಣ, ಪೌರುಷ ಸಮರಸವಾದ ಸೃಷ್ಟಿಯಿರುವದು. ಅಂಥ ಜನರ ಒಳಗವು ನನಜನಾಂಗ. “ಕವಿಹೃದಯದ ಸ್ಥಾಯಿಯು ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ. ಕವಿಹೃದಯದ ಪ್ರೇಮಕ್ಕೂ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ಪರ್ಶವಾದಲ್ಲಿ ರಸವೊಸರುವದು. ರಸಿಕನು ಅದನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುವನು; ಸಾಹಿತ್ಯಕವಿಯು ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತೋರಿಸುವನು; ಭಕ್ತಕವಿಯು ಅದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡುವನು; ಋಷಿಯು ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿ ಮೊಳೆಯಿಸುವನು; ಮಹಾಕವಿಯು ನೂತನ ಜಾತಿಯ ಬೀಜ ಬಿತ್ತುವನು. ಅದರಿಂದ ಹೊಸ ಜನಾಂಗ ಹುಟ್ಟುವದು. ಕನ್ನಡಿಗರ ಜಾತಿಯು ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡ ಅನುಭಾವಿಗಳ ಫಲ.” ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇಂದು, ವೈಯಾಕರಣಿಗಳೂ, ನೈಯಾಯಿಕರೂ ಕಾವ್ಯವಿಚಾರವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ ಯುಗವು ತೀರಿ, ತತ್ವಜ್ಞರೂ ತತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳೂ ಕಾವ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡುವ ಯುಗವು ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು.

ಕನ್ನಡಕುಲ

ಯಾರು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವರೋ ಬೆಳೆದಿರುವರೋ ಅಲ್ಲಿಯ ಗಾಳಿ ಅನ್ನ ನೀರು ಅವರ ದೇಹಕ್ಕೆ ಹಿತವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತೆ. ಇತಿಹಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಇವು ನುಡಿಗೆ ಗಾಳಿ ಅನ್ನನೀರುಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಕನ್ನಡಕುಲವು ಈ ನೆಲೆಯನ್ನು ಬಿಡುವದರಿಂದಲೇ, ಕನ್ನಡಿಗರು, ಹಿರಿಯರ ಸೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಆಗತಿಕರಂತೆ ಅಲೆದಾಡುವುದು. “ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಇತಿಹಾಸ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ನಾವು ದುರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿದಷ್ಟು ಮುಂಬರಿನ ಯಾವ ಜನಾಂಗವೂ ರಾಷ್ಟ್ರವೂ ಮಾಡಿರಲಾರದು” ಎಂದು ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹೀನಾವಸ್ಥೆಯು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ, ಮಾಡತಕ್ಕ ಕೆಲವು ಉಪಾಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಏನಂದರೆ—“ಊರೂರಿಗೆ ದಾಸಕೂಟಗಳಾಗಬೇಕು, ಆದರೆ ಬರಿ ವೈಷ್ಣವರವಲ್ಲ. ಅನುಭವಮಂಟಪಗಳು ಉದಯಿಸಬೇಕು; ಆದರೆ ಕೇವಲ ಪೀಠಾಧಿಪತಿಗಳಿರಬೇಕಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗಳು ನೆರೆಯಬೇಕು, ಆದರೆ ಸಂಖ್ಯಾಧಿಕರಿಗಲ್ಲ. ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ, ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ, ಅನುಭವಾಮೃತ ಭರತೇಶವೈಭವ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಶ್ರವಣ ಮನನ ನಿರ್ಧಿಧ್ಯಾಸವು ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ನಡೆಯ ಬೇಕು.” ಇತ್ಯಾದಿ. ದಲ್ಲದ, ನಮ್ಮ ಜನದ ದುಡಿತ, ದುಡ್ಡು, ದೊಡ್ಡಿಸ್ತಿಕೆ ಇವು ಮೂರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ. ವಾಚ್ಛಯ, ಕಲೆ, ಕೌಶಲ್ಯ, ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಮುಂಬಲವಾಗಬೇಕೆಂದೂ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಸಲಹೆಯಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇತಿಹಾಸವು ನಮಗೆ ಶೃಂಗಾರ ಪೀಠ ಕರುಣಾಚ್ಛುತಾದಿ ನವರಸಗಳ ನವೋದಯ ಅವತಾರ ಲೀಲಾ ಮೂರ್ತಿಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಶರೀರರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ತಂದ ಎಲುಬಿನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಮರುಕಪಟ್ಟು, ಕನ್ನಡಕುಲಪುರುಷನು ಕನಸಿನೋಗಿನ ಮಾನಸನಲ್ಲ, ನೀರೋಗಿನನೆರಳಲ್ಲ, ಚಿತ್ರದೊಳಗಿನ ಗೊಂಬೆಯಲ್ಲ, ಕಲ್ಪನೆ ಬರೆದ ಚಿತ್ರವಲ್ಲ; ಪ್ರಸಂಗಗಳೆಂಬ ಎಲುಬಿನ ಹಂದರವಲ್ಲ. ಅವನು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿದ್ಯೆಯೋಗಿನ ದೀಪವಾಗಿರುವ ಬೆಳಕೆಂದು ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಕುಲವನರಿಸಿದರೆ ತಲೆದಂಡವೆಂದು ಶಿವಶರಣರು ಹೇಳಿದಂತೆ, ಕನ್ನಡ

ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಮಕರಿಯ, ಆರ್ಯದ್ರಾವಿಡ, ಮಾತೃಭಾಷೆಯಿಂಥವ ಅಂಥವ, ಶೈವ ವೈಷ್ಣವ, ಹಿಂದು ಮೈಲಂಭ, ಹಿಂದುಳಿದವ ಮುಂದಾದವ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಭೇದವೆಣಿಸುವುದು ಅಪರಾಧವಾದೀತೆಂದೂ ತಿಳಿಸದಿದ್ದಾರೆ. “ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಸಂಸ್ಕೃತವು ತನ್ನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಾನಿರಲಿ; ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೊರಗಿನ ಬಳಕೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದವರೊಡನೆಂದು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಿ ಇರಲಿ; ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನ ಕೂಡ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇದ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಯೆಂದು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಬರುವ ಭಾಷೆಗಳಿಗೊಂದು ಸೀಮೆ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಧರ್ಮಜೀವನ

ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಂದುಗೂಡುವುದೇ ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೊಂದುಗೂಡದಿರುವುದೇ ಅಧರ್ಮವೆಂದೂ ಅವರ ಮಂತ್ರ. ಆದರಂತೆ ಒಂದನ್ನೊಂದು ತಿಂದುಬದುಕುವುದು ಬದುಕಲ್ಲ, ಸಾವು. ಒಂದನ್ನೊಂದು ತಿಳಿದು ಬದುಕುವುದು ಬಾಳು. “ಪ್ರಾಣಿಗಳಂತೆ ಬದುಕ ಬೇಡಿರಿ; ಜೀವಿಗಳಂತೆ ಬಾಳಿರಿ. ಪ್ರಾಣಹಿಂಡಿ ಜೀವ ತಿನ್ನಬೇಡಿ; ಜೀವಕ್ಕೆ ಜೀವಕೊಟ್ಟು ಜೀವಿಸಿರಿ” ಎನ್ನುವ ಸಾಹಿತ್ಯದೊಂದು ಭಿಯನ್ನೇ ಅವರು ಉಗ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. “ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಸಹನೆಯಿಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ವಿವೇಕ ಕಡಿಮೆ; ನಮ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ರಸಿಕತೆ ಇನ್ನೂ ಬೇಕು. ನಮ್ಮ ದುಃಖವೂ ಕಃಪದಾರ್ಥವೆನಿಸಿ ರುಚಿಯ ದ್ರವ್ಯವಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರದ ಸುಖವೂ ಆನಂದದ ಲಹರಿಯೇ ಆಗಿ ಲಾಸ್ಯವಾಡಬೇಕು. ವಿಚಾರದ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ವಿವೇಕದ ಎಳೆ ತಪ್ಪಿ ಹೋಗಬಾರದು. ಈ ಮೂರರ ಸಮತೂಕವೇ ಜೀವದ ಮೆಚ್ಚು; ಆತ್ಮದ ಅಚ್ಚು” ಎಂದು ಬಗೆದು ಧರ್ಮಜೀವನದ ಮರ್ಮವನ್ನು ಅರುಹಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಜಾತಿಕುಲ ಮೈಮಟ್ಟಿಗೆ; ಮತಗಿತ ಮನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ; ಕನ್ನಡ ಧರ್ಮ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಸೂತ್ರವಾಗಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಮಾನವನು ಮನದ ಮೂರಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅವನ ಅನ್ನದ ರೂಪವು ಎಷ್ಟೋ ನಿರ್ಮಲವಾಗಬೇಕು. ಅನ್ನನಿಧಿಯಾದ ಭೂಮಿ

ಯನ್ನು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡುವ ಕೆಲ ಮಾನವರ ನಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಉಳಿದ ಮಾನವರು ಅರಣ್ಯಕರಾಗಿ ಪಶುಕೋಟಿಯನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗುವದು. ಮಾನವನ ಅನ್ನದಿಂದ ಅವನ ಮನವನ್ನು ಅಳೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನ ಮೈಯು ಅನ್ನದ ಪರಿಣಾಮ. ಅದೇಕೆ ಮೈಕೂಡ ಅನ್ನವಲ್ಲವೇ?

ಅನ್ನದ ತೊಡಕು

ಅನ್ನದ ತೊಡಕಿಗೆ ಧನದ ವೈಷಮ್ಯವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಜೀರೆ ಮನೆಗಳು ಹಾಳು ಆದಾದಂತೆ, ಒಂದು ಮನೆಯ ಅಂತಸ್ತು ಎರುವದು. ಹೀಗೆ ಉಳ್ಳವರಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲದಿರುವುದು ಲೇಸು ಎಂಬುದು ತಾರತಮ್ಯದ ಮಾತಂತೆ. ಒಂದು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಬಡವರಿರುವದು ಆ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪುವರು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಬಡತನವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಪಾಪವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದೊರತು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. “ಸಮಾಜ ಪುರುಷನ ನೆರಳೆಂದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನ. ಧನದ ವೈಷಮ್ಯವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದು ಎಂದೂ ಆಗದ ಮಾತು. ಆದರೂ, ಅನ್ನ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಯನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮಾಡಿದರೆ, ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅದನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು. ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಥವಾ ಸಮಾಜದ ಧನವು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಮಾನ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ. ಹೀಗಾಗದಿದ್ದರೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಜನಧನದ ಹಗೆಯುಂಟಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಧನವು ಜನರನ್ನು ದುರ್ಲಕ್ಷಿಸದಂತೆಯೂ, ಜನವು ಧನವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದಂತೆಯೂ ಮನವನ್ನು ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವುದೇ ಸಮಾಜದ್ದೊಂದು ಕಾರ್ಯ; ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಾರ್ಯ”ವೆಂದು ಹೇಳಿ. ದಂಡು, ಭಂಡಾರ, ಪ್ರಧಾನರು, ರಾಜರು ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಧನ ಧನದೊಳಗಿನ ಹಗೆಗಳನ್ನೂ, ಜನ ಜನದೊಳಗಿನ ಬಗೆಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಹಾಕಿ, ಸಮಾಜ ಪುರುಷನು ಸಾಯದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕೆಲಸವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚವು ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಭೀಜದ

ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಗತಿಯಾಗುವಂತೆ ನಯಶಾಸ್ತ್ರದ ನೀತಿ ಇರಬೇಕು. ಇರಲಿ. ಅನ್ನವ ತೊಡಕು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬಂತು? ಅನ್ನ ಹಶಿವುಗಳ ತೊಡಕನ್ನು ತೊಡಕಿಲ್ಲದೆ ಬಿಡಿಸುವ ಪ್ರಯೋಗವೆಂದರೆ ಧರ್ಮವೆಂದೂ, ಆ ಧರ್ಮಶಕ್ತಿಯು ಹಸಿವು ಅನ್ನಗಳ ತೊಡಕಿಗೆ ಸಿಗದಂತೆ ಮಾರಿನಂತ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿವೆಯೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಜ್ಞಾನದ ನೆಲೆ

ನಿದ್ದೆಯ ಆಚೆಗೊಂದು ಎಚ್ಚರದ ಹಿಮಾಲಯವಿವೆಯೆಂದೂ ಅ ಎತ್ತರದ ಮೇಲಿನ ಎಚ್ಚರಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಿಯೆಂದೂ, ಸಮಾಧಿಯ ಎಚ್ಚರವು ಇಂದ್ರಿಯ ಸದೃಶ ಅನುಭವವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿವೆಯೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕೇಂದ್ರವೇ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸಿಂಹಾಸನವು. ಪ್ರಖರ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೇರಲಿಕ್ಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೇರಿದವನು ಸ್ವರ್ಗ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಅಷ್ಟೇ ತೇಜವನ್ನು ಕೊಡುವ ತೇಜಸ್ವಿ ದೀವಿಗೆಯಂತೆ. ತನ್ಮಯನಾದ ಶ್ರೋತ್ರವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರವಂತನು ತನ್ನಂಥ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಕಟಿಸುವನು. ಇಂಥ ವಿಚಾರವಂತರಾಗುವುದೇ ನಮ್ಮ ಧ್ಯೇಯ. ಆ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಂತೆ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲು .. ಕಾಲಿ ಮೂತೆಯನ್ನೇ ತಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರದ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ" ಗೊಳಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಹಾಗೂ ಸರ್ವ ಚಿಂತೆಗಳ ನಾಶಕನಾದ ವಿಜ್ಞಾನ ಸೂರ್ಯನು ಬೇಗನೆ ಉದಯವಾಗಲೆಂದು ಹಾರಯಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಹಳಿ—ಹೊಸ

ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಂದರೆ ಜೀಹಶುದ್ಧಿ, ಅನುವಂಶಿಕ ಗುಣಸಂಪತ್ತಿ, ದೈವದ ಅನುಕೂಲ್ಯವೆಂದೂ ಹೊಸ ರೀತಿಯೆಂದರೆ ಗುಣವೃದ್ಧಿ, ಪೌರುಷದ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ, ಸಾಹಸದ ಸಮ್ಮದ್ಧಿಯೆಂದೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಒತ್ತಿಹೇಳಲು ವೇದ ಜಡಶ್ರುತಿಯು ಶ್ರುತಿ ಹಿಡಿಯಬಹುದೆಂದೂ, ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿಯಲು ರಾಜಸ

ಸ್ತೃತಿಯು ವಿವಿಧ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಆದರವು ಅಗಾಧವಾದದ್ದು; ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಹಾನುಭೂತಿಯು ಸ್ಪೃಹಣೀಯವಾದದ್ದು. “ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಪಂಡಿತರಿಗಿಂತಲೂ ಒಂದು ತೂಕ ಹೆಚ್ಚೇ ಇದೆಯೆಂದು ನಾನು ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಹಳೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳು ಮೂರ್ತಿಗಳಂತೆ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು; ಹಕ್ಕಿನ ಹೊಲಗಳಂತೆ ಅತಿ ಪರಿಚಯವಾಗಿರಬಹುದು. ನಮಗೋ ಅವು ಉದ್ಯಾನಗಳಂತೆ ವಿಹಾರ ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಿಯೂ. ಅರಣ್ಯಗಳಂತೆ ಸಾಹಸದ ಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿಯೂ, ಗವಿಗಳಂತೆ ಧ್ಯಾನಾನುಕೂಲಗಳಾಗಿಯೂ, ಗುಡ್ಡಗಳಂತೆ ವಿಶ್ರಾಮ ದೇಶಗಳೂ ಆಗಿವೆ.” ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ—“ಜಕಣಾಚಾರ್ಯರ ಗುಡಿಗಳಂತೆ ಭವ್ಯವಾದವುಗಳು ನಮ್ಮ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು. ಅವರ ಕೃತಿ-ನಾಯಕರು ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನಂತೆ ಗಂಭೀರಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿಗಳು. ಆಧುನಿಕ ಕವಿತೆಯು ಹಸುಮಕ್ಕಳಂತಾಡುವದು. ಹೊಸವೆಂಡರಂತೆ ನಗುವದು. ಉದಾರ ಸತ್ವದ ವಿಚಾಲ ಸಹಾನುಭೂತಿಯಿಂದೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಿಗ್ಗುವದು, ತಗ್ಗುವದು” ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. ರಾಜಕೀಯ ತಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ಶಾಲೆಯೂ, ಮತಗಳ ರಸಾಯನ ಶಾಲೆಯೂ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕ್ರಿಡಾಂಗಣವೂ ಆಗಿರುವ ಕನ್ನಡವು ನನಚೈತನ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕದಿರುವದೇ ಅಶ್ವರ್ಯಕರವೆಂದು ವಿಸ್ಮಿತರಾದರೂ ಕನ್ನಡದ ಇತಿಹಾಸದ ಸತ್ಪ್ರಸಾರವೆಲ್ಲ ಅವರ ಜೀವಾಳದಲ್ಲಿ ಚಾಗ್ರತವಾಗಿ ಬರಬಹುದಾದರೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ—ಹೊಸ ರೀತಿಗಳ ಹುದಿಲಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಿಕ್ಕು ಬೀಳದೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾದ ಜೀವನದ ಲಾಸ್ಯತಾಂಡವಗಳಿಗೆ ಅಸರು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಕ್ಕಬೇಕೆಂಬ ದಿವ್ಯ ಸಲಹೆಯನ್ನಿತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಬಹುಮುಖತೆ

ಶ್ರೀ. ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಕವಿಗಳು; ಕವಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವವರು. ನಾಟಕಕಾರರು; ಹರಟೆಗಾರರು; ಕತೆಗಾರರು. ಉತ್ತಮ ವಿಮರ್ಶಕರು; ವೇದಾಂತಿಗಳು, ಶಿಕ್ಷಕರು. ಕನ್ನಡ ಕಟ್ಟುವ ಸಮಸ್ತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ

ಕುಶಲರು; ಕನ್ನಡ ಕುಲಕಂಡವರು; ಪೌರುಷದ ದಾರಿಗರು. ಸಂಪಾದಕ ರಾಗಿದ್ದರು; ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡನಾಡು ಅವರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ತೋರಿದೆ; ತೋರಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಅವರು ಅನೇಕರಿಗೆ ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಅನೇಕರಿಗೆ ಬೆನ್ನಿಗೆ ಇದ್ದ ಅಣ್ಣಂದಿರಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಇನ್ನು ಅನೇಕರಿಗೆ ಗುರುಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಅಪೆಷ್ಕೋ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದಂತೆ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಕೆಲವನ್ನು ಪರಿವರ್ತಿಸಿಯೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವು ಮೂಲಕೃತಿ ಸುಂದರವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಶೋಧನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಒರೆಹಚ್ಚಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಾತೃಭೂಮಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಪರನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಸ್ವರೂಪದವರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು. ಅವರು, ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ವಿರಾಟ್ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಾವಿರ ಮುಖಗಳಲ್ಲಿ ತಾವೊಬ್ಬರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೂ, ಅವರ ಒಂದು ಮುಖವೇ ನಮಗೆ ಬಹು ಮುಖವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೆನೆದರೆ, ಅವರ ವಾಮನಮೂರ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ವಂದಿಸಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಮೂರ್ತಿಯು ಕನ್ನಡಿಗರ ಏಕೀಕರಣ, ಕನ್ನಡ ಏಕೀಕರಣ, ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಉರುವದರೊಳಗಾಗಿ ಒದಗಿಸಿಕೊಡದಿದ್ದರೂ, ಆ ಹಿರಿಯ ಕಾರ್ಯವು ಈಗ ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸಾಗಿವಂತೆ ಮುಂದೆಯೂ ಇಮ್ಮಡಿ ನಾಲ್ಕಡಿ ವೇಗದಿಂದ ಅದು ಸಾಗಲೆಂದು ಹಾರಯಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನಂಥವನು ಸಣ್ಣ ಬಾಯಿಂದ ದೊಡ್ಡ ತುತ್ತುನುಂಗುವ 'ದತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ'ವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಸಾಹಸ ಮಾಡಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಾಡಿಗರು ಮನ್ನಿಸಲೆಂದು ಕೇಳುತ್ತೇನೆ.

ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಸುಂದರ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು.

ಕನ್ನಡ ಮೇಘದೂತ	ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ	ಎಂ. ಎ.	೧-೦-೦
ಗರಿ ಎನೇ ಆವೃತ್ತಿ	ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ	ಎಂ. ಎ.	೨-೦-೦
ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಗತಿ	ಪ್ರೊ. ಎಸ್. ಕೆ. ಗೋಕಾಕ		
	ಬಿ. ಎ. ಅಕ್ಕನಾ		೧-೦-೦
ಮುಂಗಾಲ್ ಪುಟಗಿ	ಶ್ರೀ. ಎನ್. ಕೆ. ಕುಲಕರ್ಣಿ		
	ಎಂ. ಎ. ಬಿ.ಟಿ.		೧-೧೨-೦
ಪರಿಣೇತಾ	ಕನ್ನಡದ ಚರಿತ್ರೆ ಸಾಧನ		೧-೦-೦
ಮೈಲುಕಲ್ಲಿನೊಡನೆ ಮಾತುಕತೆಗಳು	ಶ್ರೀ. ಕೋ. ವಿ. ಕಾರಂತ		೧-೦-೦
ನನ್ನ ಗೀತಗಳು	ಗೀತಾಪ್ರಿಯ		೧-೦-೦
ಮಹಾಪುರ ಅಸೇ ಆವೃತ್ತಿ	ಶ್ರೀ. ಗೋ. ಕುಲಕರ್ಣಿ		೧-೦-೦
ತ್ರಿವಿಕ್ರಮರ	ವಿನಾಯಕ		೧-೦-೦
ಆಕಾಶಗಂಗೆ			
ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಇತಿಹಾಸ	ಗುರುಸಾಧ ಬೇಂದ್ರೆ		೦-೧೨-೦
ಬೆಟ್ಟದ ಹೊಳೆ	ಸಿ.ವಿ. ಬಿ.ಎ.ಗಣ್ಣ		೧-೦-೦
ದತ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ (ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರ ಕೃತಿಪರಿಚಯ)			೧-೦-೦

೧೯೫೨-೫೩-೫೪ ಗಳನ್ನು ಮುಸಿಯಾಡುಲ್ ಮಹಡಿ ಎಲ್ಲ ಕನ್ನಡಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಲ್ಲಿ ತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ ಅಂಚೆಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕಿಕ್ಕಿಕ್ಕಿವು ಬಿಟ್ಟು ಅಂಧವರು ಕೂಡಲೆ ಕೆಳಗಿನ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಪತ್ರ ಕಳಿಸಿರಿ. ನಮಿ ಬಿಡಿ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಅಂಚೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕೂಡಬೇಕಾಗುವದು.

ಮ್ಯಾನೇಜರ್

ಸಾಧನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಭಾರವಾಡ

